

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

**”Haluan päästää käsistäni vain laadukkaita,
taidokkaasti valmistettuja ja kestäviä tuotteita.”**

**Diskursiivinen analyysi käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuun
liittämistä merkityksistä**

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Käsityöopettajan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma 30op
Käsityötiede
Tammikuu 2021
Beisa Vilkmán

Ohjaaja: Jaana Kärnä-Behm

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden maisteriohjelma		
Tekijä - Författare - Author Beisa Vilkmán		
Työn nimi - Arbetets titel ”Haluan päästää käsistäni vain laadukkaita, taidokkaasti toteutettuja ja kestäviä tuotteita.” Diskursiivinen analyysi käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittämissä merkityksistä.		
Title “I only want to make quality, skillfully executed and sustainable products.” Discursive analysis of the meanings that craft teacher students associate with craft expression.		
Oppiaine - Läroämne - Subject Käsityötiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Jaana Kärnä-Behm	Aika - Datum - Month and year Tammikuu 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 80 s.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Käsityön tekeminen ei perustu enää vain tarpeeseen. Käsityön merkitys itseilmaisua korostavana oppiaineena on kasvanut, ja käsityöopettajilla on merkittävä rooli, miten käsityötä tulevaisuudessa arvotetaan. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys tarkasteli käsityön tekemisen sosiokulttuurista kontekstia ja sitä, mitkä tekijät vaikuttavat käsityön ilmaisullisiin merkityksiin. Tutkimuksessa jäsenetään käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittämiä merkityksiä ja aineistosta rakentuvia diskursseja.</p> <p>Kielenkäyttö tutkimuskohteena heijasti käsityöilmaisun merkitysten kontekstisidonnaisuutta ja kulttuurisuutta. Diskurssi tarkoitti tutkimuksessa tietyn asian melko vakiintunutta puhetapaa, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta. Tutkimuksen aineistona oli Helsingin yliopiston käsityöopettajaopiskelijoiden vuonna 2014 ja 2017 Opintojen suunnittelu- kurssilla tuottamat 38 kirjoitelmaa, joissa tehtävänannon osana oli pohtia omaa käsityöilmaisua. Laadullisen tutkimuksen tutkimusmetodinä oli tulkitseva diskurssianalyysi. Aluksi sisällönanalyysin kautta hahmotin, millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat liittivät käsityöilmaisuuksiin kuvattaessaan omaa käsityöilmaisua. Diskursiivisen analyysin vaiheessa tulkitsin, millaisia diskursseja aineistosta rakentui.</p> <p>Aineistosta korostui käsityön tuote- ja tarvelähtöinen ymmärtäminen, jossa käytännöllisyyden koettiin poissulkevan käsityön ilmaisevuutta. Analyysin perusteella aineistosta rakentui neljä käsityöilmaisun diskurssia: kestävän käsityön, virheettömän tekemisen, kauneuden ja ei-ilmaisun diskurssi. Kuten käsityöilmaisuuksiin liitetyt merkitykset, diskurssien sisällöt limittyivät keskenään ja aiheet saivat useita näkökulmia eri diskursseissa. Käsityöilmaisuuksiin liitetyt merkitykset ja puhuvat avaavat käsityön kulttuurisuuden vaikutuksia sekä auttavat ymmärtämään käsityön merkitystä osana elämän monimuotoisuutta.</p>		
Avainsanat - Nyckelord käsityöilmaisuuksiin, käsityö, merkitykset, diskurssianalyysi		
Keywords craft expression, craft, meanings, discourse analysis		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Beisa Vilkmán		
Työn nimi - Arbetets titel ”Haluan päästää käsistäni vain laadukkaita, taidokkaasti toteutettuja ja kestäviä tuotteita.” Diskursiivinen analyysi käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittyvistä merkityksistä.		
Title “I only want to make quality, skillfully executed and sustainable products.” Discursive analysis of the meanings that craft teacher students associate with craft expression.		
Oppiaine - Läroämne - Subject Craft science		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Jaana Kärnä-Behm	Aika - Datum - Month and year January 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 80 pp.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Making crafts is no longer based on need alone. The importance of craft as a subject emphasizing self-expression has grown, and craft teachers have a significant role in how craft is valued in the future. The theoretical framework of the study examines the sociocultural context of craft and which elements affect the expressive meanings of craft. The study outlines the meanings associated with craft expression by craft teacher students and discourses based on the research data.</p> <p>The use of language as a research subject reflected the contextual nature and culture of the meanings related to craft expression. In the study, discourse referred to a fairly established discussion about issues that construct social reality. The research data consisted of 38 essays written by the craft teacher students in the University of Helsinki during the Study planning course in 2014 and 2017. Part of the essay assignment was to reflect on one's own craft expression. The qualitative research method was interpretive discourse analysis. Initially, through content analysis, I outlined what meanings craft teacher students attached to craft expression when describing their own craft expression. In the discursive analysis phase, I interpreted what kind of discourses were constructed from the data.</p> <p>The data emphasized product- and need-based understanding of craft, in which practicality was found to exclude expressiveness of craft. Based on the data analysis, four discourses of craft expression were constructed: sustainable craft, flawless craft making, beauty and non-expression. Like the meanings associated with craft expression, discourses overlapped, and the topics got various aspects in different discourses. The meanings and discourses associated with craft expression open up the effects of craft culture and help to understand the significance of craft as part of the diversity of life.</p>		
Avainsanat - Nyckelord käsityöilmaisuus, käsityö, merkitykset, diskurssianalyysi		
Keywords Craft expression, craft, meanings, discourse analysis		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	KÄSITYÖN MONIULOTTEISUUS	3
	2.1 Käsiyö käsitteenä	3
	2.2 Käsiyö inhimillisenä toimintana	5
	2.3 Käsiyö tekemistoimintana	6
	2.4 Käsiyö nykykulttuurissa	7
	2.5 Käsiyö perusopetuksessa ja opettajakoulutuksessa	10
3	KÄSITYÖ ITSEILMAISUN MUOTONA	14
	3.1 Käsiyöilmaisu käsitteenä	14
	3.2 Taito käsiyön tunnusmerkkinä	15
	3.3 Käsiyön ja taiteen välisyys	16
	3.4 Käsiyön materiaaliset ulottuvuudet	19
	3.5 Kauneuskäsitys subjektiivisena kokemuksena	21
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
	4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	23
	4.2 Diskursiivisuus tutkimuksen lähtökohtana	26
	4.3 Käsiyöopettajaopiskelijoiden kirjoitelmat aineistona	27
	4.4 Analyysin kulku	28
5	KÄSITYÖILMAISUUN LIITETYT MERKITYKSET	32
	5.1 Käsiyö taidokkuuden ilmaisijana	32
	5.1.1 Käsiyötaidon laaja-alaisuus	33
	5.1.2 Taidokkuuden ristiriitaisuus	35
	5.2 Käsiyö oppimisen kohteena ja välineenä	38
	5.2.1 Käsiyöprosessi maailmasuhteen muovaajana	38
	5.2.2 Käsiyö kulttuurisena jatkumona	40
	5.3 Käsiyö arvovälitteisenä tekemisenä	41
	5.3.1 Käsiyöt arjen estetiikkana	42
	5.3.2 Käsiyöt vastuullisena ja tietoisena valintana	45
	5.3.3 Käsiyö materiaalisena kokemuksena	48
	5.3.4 Käsiyö inhimillisenä asenteena	49
	5.3.5 Käsiyö yhteisöllisenä voimavarana	51

5.3.6	Käsityö hektisessä todellisuudessa	52
6	KÄSITYÖILMAISU DISKURSSEINA	55
6.1	Kestävän käsityön diskurssi.....	55
6.2	Virheettömän tekemisen diskurssi	57
6.3	Kauneuden diskurssi.....	60
6.4	Ei-ilmaisun diskurssi.....	62
7	POHDINTA.....	66
7.1	Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu	66
7.2	Tutkijan johtopäätökset	70
7.3	Tulevaisuudessa	75
	LÄHTEET	77

KUVIOT

Kuva 1 Tutkimuksen viitekehysten rakenne	23
--	----

1 Johdanto

Käsityö on inhimillistä tekemistä ja ilmiö, joka peilaa kulttuuriamme ja tekijän arvoja suhteessa luontoon, toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Käsityö saa nykypäivänä yhä moninaisempia ulottuvuuksia ja ilmaisun muotoja, eikä käsityön tekeminen perustu enää vain tarpeeseen. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on käsityön ilmaisullisuuteen liitetyt merkitykset ja tutkimuksessa tarkastellaankin käsityöilmaisua ja siihen liitettyjä merkityksiä.

Käsityön ja ilmaisun moninaisessa kentässä on vielä tutkittavaa, vaikka käsityön merkityksiä tekijälleen tai käsityön ja taiteen välisyyttä on määritelty laajasti käsityötieteen tutkimuksissa (esim. Kojonkoski-Rännäli, 1995; Ihatsu, 1998; Karppinen, 2005; Heinänen, 2006; Rönkkö 2011). Aihevalintaan vaikutti käsityön murros oppiaineena, jossa monimateriaalisuus, teknologiakasvatus ja muotoilukasvatus muovaavat käsityksiämme käsityöstä. Alalle valmistuvana opettajana huolenani on käsityön tulevaisuus – miten merkityksellistämme käsityötä ja miten käsityöilmaisu näyttäytyy käsityötoiminnassa?

Tutkimusaiheena käsityöilmaisu yhdistää luontevasti käsityöopettaja- ja kuvataidekasvatusopintoni. Kandidaatintutkielmassa tutkin autoetnografisesti ryijyn suunnitteluprosessia ja siinä ilmeneviä merkityksiä, joten käsityöilmaisun laajempi tarkastelu ja merkitysten analysointi kulttuurisesti laajemmassa kontekstissa jatkaa samasta aihepiiristä. Käsityön ja taiteen rajapinnat, luovuus ja ilmaisu ovat teemoja, jotka koskettavat ja kiinnostavat minua tutkimuskohteina.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS, 2016) käsityötä oppiaineena kuvataan monimateriaalisena käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvana toimintana. Käsityöilmaisu mainitaan käsitteenä opetussuunnitelmassa lyhyesti, mutta käsityöilmaisun merkitykset heijastuvat opetussuunnitelman suunnittelua, itseilmaisua ja kulttuurista perintöä vaalivissa sisällöissä. Käsityön merkitys itseilmaisua korostavana oppiaineena on siis kasvanut, minkä johdosta käsityöilmaisun tarkastelu on mielestäni aiheellinen tutkimuskohde.

Mitä käsityöilmaisulla sitten tarkoitetaan? Tutkimuksessa määrittelen käsityöilmaisun laajana tietoa, taitoa ja arvoja peilaavana prosessina, johon tekijän kulttuurinen tausta ja perinteet vaikuttavat. En lokeroi käsityöilmaisua taiteelliseksi ilmaisuksi, vaikka se osakseen voikin olla sitä (mm. Rönkkö, 2011; Karppinen, 2005). Koen, ettei funktionaalisuus tai ilmaisevuus sulje pois toisiaan. Käsityöilmaisu toimii tutkimuksessa yläkäsitteenä, joka ilmentää käsityöprosessissa ja mahdollisessa lopputuotoksessa tekijän sille antamia materiaalisia ja immateriaalisia merkityksiä.

Käsityöilmaisua tarkastellessa esille nousee merkityksiä, jotka heijastavat laajalaisesti tekijän taitoja, tietoa ja arvoja käsityössä. Käsityöhön ja ilmaisuun liitetään kuitenkin yhä voimakkaita miellelyhtymiä, jotka arvottavat ja sävyttävät niistä käytävää keskustelua ja ylläpitävät dikotomisia ajatusmalleja, esimerkiksi suhteessa taiteeseen. Minua kiinnostaakin tarkastella, miten vallitsevat miellelyhtymät heijastuvat käsityöilmaisusta kirjoitettaessa. Tutkimuksen tarkoituksena on avata käsityöilmaisusta kirjoitettuja kirjoitelmia diskurssianalyttisesti.

Tutkimuksen tavoitteena on jäsentää käsityöilmaisuun liitettyjä merkityksiä ja vakiintuneita ilmaisuja, jotka rakentavat aineistossa käsityöilmaisun diskursseja. Aineistona tutkimuksessa on yhteensä noin 38 kirjoitelmaa, jotka on tuotettu Helsingin yliopiston käsityöopettajaopiskelijoiden Opintojen suunnittelu -kurssin yhteydessä vuosina 2014 ja 2017. Tutkimuksen myötä tavoitteena on jäsentää, millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat liittävät käsityöilmaisuun kuvatessaan omaa käsityöilmaisuaan. Diskurssianalyysin kautta pureudun käsityöilmaisua rakentaviin puhetapoihin ja tutkin, millaisia diskursseja aineistosta rakentuu.

2 Käsitön moniulotteisuus

Teorian tarkoituksena on tutkimuksen paikantaminen ja määrittäminen, millaisessa kulttuurisessa ja käsityön kontekstissa käsityöilmaisua tapahtuu ja käsitöitä tehdään. Tarkastelen seuraavaksi käsityötä kulttuurisena ilmiönä ja toimintana sekä jäsenen käsityöilmaisua tarkastelevan tutkimuksen kannalta oleellisia käsitteitä.

2.1 Käsitö käsitteenä

Käsitteen määrittelyissä näkökulmien painopisteet vaihtelevat ja jäsentämiseen vaikuttavat käsityön materian ja immaterian näkökulmat: käsityö viittaa sekä tekemisen prosessiin että tekemisen myötä syntyvään tuotokseen (esim. Anttila, 1983, s. 37). Anttila (1993, s. 27, 36–37) määrittelee käsityön tuotelähtöisesti, mihin vaikuttavat niin ihminen, teknologia, talous kuin ympäristö, tavoitteena muodonanto materiaaleille eli tuote. Kojonkoski-Rännälin (1995, s. 13–19) käsityön määritelmä on sen sijaan luontokäsitykseen perustuva, jossa käsityö muodostuu tekijän ja luonnon komponenteista, jossa luonto tarkoittaa kaikkea olevaista.

Käsityön määrittelyä voi lähestyä myös kuvaamalla käsityöprosessia. Käsityöprosessi ilmentää käsityön tekemisen vaiheita ja sitä on tutkittu hyvin perusteellisesti ja mallinnettu 80-luvulta lähtien (esim. Anttila, 1993; Rönkkö, 2011; Seitamaa-Hakkarainen, 2000). Kokonaisvaltaista, suunnittelusta lähtöisin olevaa tekemistä kuvaa sen spiraalimainen eteneminen (Seitamaa-Hakkarainen, 1997). Vaikka käsityötä kuvataan prosessimaisesti, liitetään siihen usein lopputulos. Tällä tarkoitetaan tavanomaisesti konkreettista esinettä tai tuotetta, jolla on käyttötarkoitus tai viihdyttävä arvo (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 70).

Huomionarvoista käsityöilmaisun näkökulmasta on, että nykyään käsityö kuitenkin ymmärretään holistisena tekona, jossa tekijän taito heijastuu niin suunnittelussa, teknisissä ratkaisuissa kuin materiaalin käytössä. Toisin sanoen käsityön tärkeimpänä määrittäjänä voidaan pitää immateriaalista tekijän taitoa,

joka todentuu materian kautta (esim. Kärnä-Behm, 2005, s. 1; Pöllänen, 2009, s. 251). Käsiyöilmaisua tarkastellessa koen, että tuotelähtöinen käsityön määrittely kaventaa käsityön tuotoksia ja ylläpitää tavanomaisia miellelyhtymiä perinteisestä käsityöstä.

Käsiyö käsitteenä herättää arvolutuneita miellelyhtymiä, joihin vaikuttaa esimerkiksi käsitteen sukupuolittuneisuus. Eri tieteiden tutkimuksen näkökulmasta käsityötä yhdistää arvolutaus ja assosiaatiot naissukupuoleen (Heikkinen, 2005, s. 31; Kokko, 2007). Vaikka sukupuolittuneisuus voi olla kulttuurin syvärakenteiden taakka, Heikkinen (2005, s. 38) näkee sen käsiyöilmaisun näkökulmasta myös voimavarana ja itseilmaisun lähteenä. Näkökulma asemoi naisen aktiiviseksi toimijaksi ja korostaa naiseutta itseisarvona.

Oleellisena käsityön käsitteen haasteena voidaan myös pitää sen epäselvää sijoittumista kielellisessä terminologiassa. Käsiyön tekijöitä kutsutaan useilla eri termeillä, jotka vaikuttavat tekijän identifiointiin ja työn arvottamiseen. Kupiainen (2004, s. 32) mukaan kielen merkitys vahvistaa käsiyöhön liitettyjä mielikuvia, jotka vaikuttavat käsiyöilmaisua ohjaaviin tekijöihin kuten tekniikkaan, materiaaliin ja estetiikkaan ja voimistavat stereotyyppisiä mielikuvia. Keskeistä on, ettei taiteen, muotoilun tai käsityön lopputuotoksen nimitys ilmennä mitään sen laadukkuudesta, materiaalista, tekniikasta, työhön käytetystä ajasta, tekijän taidokkuudesta tai esteettisyydestä (Kupiainen, 2004, s. 32).

Tämän tutkimuksen kontekstia määrittää suomalainen käsiyökulttuuri, jossa käsiyöilmaisua tarkastellaan moniulotteisesti taidon, materiaalisuuden, yhteisöllisyyden kuin taiteen näkökulmista. Kontekstin rajat eivät määrity maantieteellisesti, vaan sosiaalisen median yhteisöt ja internet avartavat tavanomaisen paikalliskulttuurin osaksi suurempaa maailmanlaajuista yhteisöä, jossa käsitöitä tehdään. Tutkimuksessa ymmärrän käsityön tekemisen inhimillisenä, kehollisena ja tietoa tuottavana toimintana, jossa tekijän kokemuksellisuus on tietoa ja taitoa kartuttavaa. Näin ollen viitataan käsiyöhön aktiivisena prosessina enemmän kuin tuotteena, minkä lopputulosta tulee tarkastella prosessin tavoitteiden ja tarkoituksen valossa.

Käsityöilmaisun ymmärrän tutkimuksessa laajana tietoa, taitoa ja arvoja peilaavana prosessina, johon tekijän kulttuurinen tausta ja perinteet vaikuttavat. En lokeroi käsityöilmaisua taiteelliseksi ilmaisuksi, vaikka se osakseen voikin olla sitä. Koen, ettei funktionaalisuus tai ilmaisevuus sulje pois toisiaan. Käsityöilmaisu toimii tutkimuksessa yläkäsitteenä, joka ilmentää käsityöprosessissa ja mahdollisessa lopputuotoksessa tekijän sille antamia materiaalisia ja immateriaalisia merkityksiä.

2.2 Käsityö inhimillisenä toimintana

Käsityö, sananmukaisesti käsin tekeminen, on osa ihmisyyttä ja sen olemassaolo tuottamistapana on ihmishistorian mittainen. Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 11) kuvaa käsityön tekemisen tarkoitusta *tekemisen perusintentioksi*. Toisin sanoen ihmisen toiminta on aina tuottanut käsityötä, mikä on lähtöisin itse käsityöntekijästä. (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 10; Rönkkö, 2011, s. 65–110.)

Käsityötä voidaankin tarkastella inhimillisen olemisen ja tekemisen muotona (mm. Karppinen, 2005). Näkökulma perustuu filosofi Hannah Arendtin (2002) teoriaan ihmisen perusaktiiviteeteista, joita hän kuvailee työksi, valmistamiseksi ja toiminnaksi ja tiivistää ne *vita activa* käsitteeksi. Jäsennys sopii käsityön tarkasteluun, sillä käsityön voi nähdä sisältävän samat perusaktiiviteetit. Arendt (2002, s. 89, 309–310) määrittelee ihmisen tekemisen kautta *homo faberiksi*, mikä korostaa ihmisen toimintaa aktiivisena, maailmaa rakentavana tekijänä, jonka ihailtavat ominaispiirteet ovat tuottavuus ja luovuus.

Käsityön ymmärtämisen kannalta Arendtin (2002) teoriassaan jäsentämät perusaktiiviteetit eli tekemisen eri muodot, vaikuttavat työn ja tekemisen eron määrittämiseen ja käsityön teoreettiseen erottamiseen välttämättömän työn leimasta. Näin ollen käsityö mielletään työn sijasta myös kulttuurina, millä on tekijäänsä miellyttävä ja elämää rikastuttava vaikutus, ja lopulta hyvää elämää tuottavana ilmaisukeinona sekä tekijänsä tarpeet täyttävänä toimintana (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 37–40). Käsityön representaatioita tutkinut Kärnä-

Behm (2005, s. 124–125) muotoilee käsityön kulttuurisuuden tarkoittavan tietyssä ihmisyhteisössä tapahtuvaa käsityön tekemistä ja käsityötaidon oppimista.

Käsityön ymmärtäminen inhimillisenä ja kulttuurisena toimintana kuvaa pitkälti nykyistä käsityön toteutumista, jonka merkitykset todentavat aikaa monitasoisesti ja jännitteisesti (Kärnä-Behm, 2005, s. 124–125). Kokko (2009) nostaa esille esimerkiksi käsityön kulttuurisuudessa vaikuttavat sukupuoliroolit, jotka ilmentävät ja osakseen ylläpitävät yhteiskunnassa vallitsevia käytäntöjä sekä koulutuksessa että kasvatuksessa. Toisin sanoen käsityö peilaa kulttuurissa vallitsevia arvoja ja syvällä yhteiskunnan rakenteissa vallitsevia asetelmia.

Tässä tutkimuksessa arvoilla viitataan käsityksiin, jotka ohjaavat ihmisen toimintaa ja asenteita, ja ilmenevät sanoissa, valinnoissa ja teoissa (Hirsjärvi, 1983). Arvot voidaan jakaa itseisarvoihin ja välinearvoihin, ja varsinkin itseisarvot ovat kulttuurisidonnaisia ja välittyvät sosiaalisessa kanssakäymisessä kuten koulutuksessa (Launonen, 2004). Käsityö inhimillisenä tekemisenä on omien arvojen toteuttamista, jossa itseisarvona voi olla sekä itse tekeminen tai arvokkaan tuotteen valmistaminen (Anttila, 1993, s. 53–54).

2.3 Käsityö tekemistoimintana

Käsityö on käsitteenä ja ilmiönä monialainen ja kytkeytyy eri elämän osa-alueisiin kuten kulttuuriin, talouteen ja sosiaaliseen toimintaan (Ihatsu, 2004, s. 51). Käsityön käsitettä määriteltäessä käsityötä kuvataan usein *techne* -tyyppiseksi tekemiseksi, jossa ihminen vastaa kaikista tekemisen prosessin vaiheista (mm. Kärnä, 1997, s. 15; Karppinen, 2005, s. 69; Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 81–84; Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 75; Heinänen, 2006, s. 27). *Techne* on kreikan kielen sana, joka tarkoittaa asian esiin tuomista tekemisen kautta niin käsityön kuin taiteen alueilla. Siihen liittyy olennaisesti prosessinomainen yhden ihmisen tuottama tekeminen, tietäminen ja ongelmanratkaisu, mikä kehittää ajattelua, luovuutta ja taitoja (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 75).

Tämän määritelmän mukaan moni muukin tekeminen, joka edellyttää käsityöllisiä taitoja kuten kirurgin tai parturikampaajan työ, olisi käsityötä tekijän vastatessa prosessin tekemisen vaiheista. Kokko (2009) tuo esille käsityön tekemisessä sukupuolen merkityksen ja toteaa, että naisiin ja miehiin kohdistuvat odotukset erilaisista käsityötaidoista ovat yleismaailmallisia. Ammatillisten ominaisuuksien lisäksi käsityöläisyys mielletään identiteetiksi, joka heijastaa arvoja ja elämänhallintaa ja käsityöläisyys on osalle tekijöistä elämäntapa. Kupiainen (2004, s. 37–38) toteaa, että käsityöläisyys voi olla tapa erottua yhteiskunnan kulutusarvoihin perustuvasta oravanpyörästä ja keino vaalia perinteisiä työtekniikoita, materiaaleja ja välineitä.

Mikä sitten on käsityötä ja mikä ei? Heinänen (2006, s. 341) toteaa nykyisellään käsityön käsitteen kärsivän käsityön olemuksen monitulkintaisuudesta ja ymmärtämisen vaikeudesta; mikä on käsityötä käsityöllisten tekniikoiden hallinnan hiipuessa. Heinänen (2006, s. 341–342) kirjoittaa, että Suomessa käsityössä korostuu luovuus, kulttuurisuus ja harrastelijamaisuus, kun taas monissa Euroopan maissa käsityö nähdään yhä potentiaalisena yritystoimintana. Käsityöhön liitetään yhä vankasti prosessin lopputuotos, konkreettinen artefakti, joka rajaa pois palvelu- ja informaatioteknologia-alalla toimivia tekijät.

2.4 Käsityö nykykulttuurissa

Käsityön kytkeytyy eri elämän osa-alueisiin ja heijastaa aikaa ja sen tuomia muutoksia. Kärnä-Behm (2005) kiteyttää käsityön ymmärrystä käsityöalalla 2000-luvulla. Hän toteaa, että kulttuurinen aikajänne on aina vaikuttanut käsityön muotoutumiseen ja käsityö on muuttunut käsityövaltaisesta tekemisestä ihmisen ja koneen yhteistoimintaan sekä ilmaisuvoimaisempaan tekemiseen (Kärnä-Behm, 2005, s. 31–32). Käsityö on harvalle enää elinehto ja 2020-luvulla käsityöhön liitetään yhä moninaisempia sisältöjä. Mitä siis on nykykäsityö?

Nykykäsityötä pohtiessa Kupiainen (2004, s. 36–37) on kyseenalaistanut koneellistetun käsityötekemisen käsityömäisyyden, vaikka toimijana käsityöläinen on vastuussa kokonaisvaltaisen työskentelyn tuotoksesta.

Kupiaisen pohdinnassa korostuvat ammattitermit design ja muotoilu, jotka jatkavat taide- ja käsityö -käsitteiden perhettä. Hänen mukaansa design ilmentää taiteen ja käsityön välisyyttä ja muotoilija termi kytkeytyy tässä kontekstissa osaksi nykyaikaista digitalisoitunutta tietoyhteiskuntaa (Kupiainen, 2004, s. 36).

Ammattimaista käsityötekemistä ja käsityömäisyyttä kuvastavien termien lisäksi nykykäsityötä ilmentää yhä moninaistunut käsityön kenttä kuten erilaiset tekijäkulttuurit, digitaaliset tuottamistavat ja oppimisympäristöt -ja yhteisöt. Suomessa yksi merkittävimmistä käsityön opiskelun mahdollistajista on vapaa sivistystyö ja työväenopistot, joiden opetuksen sisällöt heijastavat aikansa yhteiskunnallisia olosuhteita ja ilmiöitä (Opetussuunnitelma, 2020; Työväenopiston opetuksen ainealojen opetussuunnitelmat, 2020). Helsingin työväenopiston opetussuunnitelmassa (Opetussuunnitelma, 2020) käsityötä kuvataan työväenopistossa laaja-alaisena ja monimateriaalisena oppiaineena, joka vahvistaa teknistä osaamista, ilmaisua sekä teknologiaosaamista. Tämä myötäilee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS, 2016) linjausta käsityön sisällöstä ja tavoitteista.

Käsityötoiminta harrastuksena ja oppimistoimintana on jalkautunut opistojen lisäksi kirjastoihin ja museoihin, yhteisöllisiin ja innovatiivisiin tiloihin ”*makerspace*” (esim. Halverson, Kafai & Pepler, 2016) sekä sosiaalisen median foorumeihin. Karppinen (2018) kuvaa, että *maker* -kulttuuri vahvistaa itse ja yhdessä tekemisen innovatiivista oppimiskulttuuria, jolla on tekijän aktiivista toimijuutta korostava vaikutus. Teknologian ja käsitöiden yhdistäminen muun muassa e-tekstiilien, 3D-tulostuksen ja teknologiakasvatuksen muodossa ilmentää ympäröivän maailman muutosta ja tarvetta oppia ymmärtämään ja hyödyntämään teknologista kehitystä (Pöllänen, 2019).

Käsityön uusiin lähestymistapoihin vaikuttavat lisäksi yhä kiihtyvät globaalit ongelmat kuten ilmastonmuutos, epätasa-arvoisuus ja maapallon kestävyys. Käsityö on keskeisessä asemassa esimerkiksi STEAM (*Science, Technology, Engineerin, Arts, Mathematics*) pedagogiikassa, jonka tavoitteena on luovien käytäntöjen kautta ja kulttuurista tietoisuutta kasvattamalla käsitellä globaaleja ongelmia (Ge, Ifenthaler, & Spector, 2015).

Käsityötoiminnan ja pedagogisten suuntausten moninaistumisen lisäksi nykykäsityössä korostuu itseilmaisun merkitys, hyvinvointi ja jakamiskulttuuri. Tekemisen ja kokemisen ihmisiä yhdistävä vaikutus näkyy Gauntlettin (2011) mukaan käsitöiden jakamisena sosiaalisessa mediassa ja erilaisissa internet-yhteisöissä, mikä on osaltaan edistänyt nykykäsityön moninaisuuden muotoutumista ja tuonut samankaltaiset ihmiset yhteen (kts. Kojonkoski-Rännäli 2014, s. 86). Termi DIY "*do it yourself*" ilmentää käsityöharrastamisen ja itsetekemisen kulttuuria ja luo vaihtoehtoisen tavan kuluttamiselle, minkä kautta voi jatkaa tuotteen elinkaarta muokkaamalla tai muuttamalla sen alkuperäistä tarkoitusta (Atkinson, 2006; Stevens, 2011; Kojonkoski-Rännäli, 2014). Itsetekemisen kulttuurissa yhdistyy niin tekeminen kuin asenne, mikä heijastuu itseilmaisua, kekseliäisyyttä ja toisinaan kapinahenkeä korostavana käsityötoimintana (Kouhia, 2016, s. 16).

Itsetekemisen kulttuurin lisäksi jakamiskulttuuri on nostanut esiin käsityöaktivismiin (craftivism), käsityön ja taiteen rajapinnoilla liikkuvan ilmiön, jossa yhdistyy käsityön perinteiset arvot ja poliittinen kannanotto (Greer, 2008; Greer, 2011, s. 180). Käsityöaktivismiin toimintamuodot eivät kuitenkaan ole nykykulttuurin tuotosta, sillä käsityöaktivismiin juuret Suomessa voidaan paikallistaa 1800- ja 1900- lukujen vaihteeseen (Piesanen, 2010). Käsityöllinen toiminta kansalaisaktivistisissa järjestöissä oli aikanaan arkipäiväistä ja merkittävässä roolissa naisten aseman parantamisessa yhteiskunnan aktiivisina vaikuttajina (Piesanen, 2010, s. 62). Nykykulttuurissa käsityöaktivismi viittaa poliittiseen kannanottoon ja mielenilmaukseen luovin keinoin ja käsityöllisiä menetelmiä käyttämällä (Greer, 2007, s. 401).

Nykykäsityön tilaa havainnollistaa, että käsityö pyrkii ilmentämään aikansa ilmiöitä ja luonnetta. Perinteisen käsityötekemisen rinnalle on muodostunut käsityön ja teknologian liitto, jonka tavoitteena on edistää innovatiivisia näkökulmia käsityön kentällä. Lisäksi yhteiskunnan individualistiset arvot heijastuvat käsityössä itseilmaisun ja kannanottamisen merkityksinä ja motiiveina. Toisaalta yhteisöllisyyden kaipuu heijastuu käsityöharrastajien parissa, jotka suosivat sosiaalisen median foorumeita. Nämä tarjoavat

käsityötoiminnalle ulottuvuuden, mikä osaltaan muovaa aikansa ymmärrystä ja merkityksiä käsityöstä ja käsityöilmaisusta.

2.5 Käsityö perusopetuksessa ja opettajakoulutuksessa

Seuraavaksi tarkastelen käsityötä oppiaineena perusopetuksessa ja opettajakoulutuksessa ja sitä, miten käsityöilmaisu näyttäytyy opetussuunnitelmassa. Koulukäsityö ja käsityöopettajat vaikuttavat käsityön merkitykseen yhteiskunnallisella tasolla ja Pölläsen ja Krögerin (2005, s. 94) mukaan koulukäsityöllä on vaikutusta siihen, miten käsityötä tulevaisuudessa merkityksellistetään ja arvotetaan.

Käsityökoulutus vaikuttaa esimerkiksi aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta käsityöperinteiden tilaan (Kokko & Räisänen, 2019). Sukupuolittunut käsityön heijastuu koulukäsityössä, joka on osaltaan ylläpitänyt ja vaikuttanut perinteisiin miellelyhtymiin naisten ja miesten töistä (Kokko, 2007; Kokko, 2009). Käsityön opetuksen tarpeellisuutta 2000-luvulla tutkimuksessaan tarkastelleet Veeber, Syrjäläinen ja Lind (2015, s. 24–25) toteavat, että käsityö monitieteisenä ilmiönä edistää haasteiden ja elämän monimuotoisuuden ymmärtämistä ja edistää laaja-alaisten taitojen motorista sekä kognitiivista kehittymistä. Käsitöiden kautta opiskelija voi aktiivisena toimijana osoittaa fyysisesti ymmärrystään maailmasta ja itsestään sekä tuottaa uutta tietoa (Veeber ym., 2015, s. 25).

Perusopetuksessa käsityön oppiaineen sisällöt ja tavoitteet kuvataan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Käsityön opetuksessa suuri muutos tapahtui vuonna 2004, kun käsityöstä tuli yksi opetettava aine kahden aiemman materiaalijakoon perustuvan oppiaineen sijasta (POPS, 2004). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 (POPS, 2016) otettiin käyttöön asteittain vuonna 2016. Tutkimuksen näkökulmasta käsityöilmaisu mainitaan lyhyesti perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, mutta keskeisissä sisältöalueissa käsityöilmaisu heijastuu niin suunnittelua, itseilmaisua kuin kulttuurista perintöä vaalivissa sisällöissä (POPS, 2016, s. 430–

431). Käsityöilmaisu näyttäytyy perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS, 2016, s. 430) seuraavasti:

”Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa... Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista... Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.”

”Vuosiluokilla 7–9 käsityön opetus vahvistaa ja syventää oppilaiden omasta elämysmaailmasta nousevaa innovointia ja ongelmanratkaisua sekä käsityön tekemiseen, ilmaisuun ja suunnitteluun liittyvien tietojen ja taitojen osaamista.”

Käsityöopettajakoulutuksessa Helsingin yliopistossa (2020), Joensuun yliopistossa (2020) sekä Turun yliopistossa (2020) Rauman toimipisteellä opetussuunnitelmat ilmentävät perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita käsityöstä monimateriaalisena ja teknologiaa hyödyntävänä oppiaineena. Helsingin yliopistossa käsityöopettajakoulutuksessa otettiin uudistettu opetussuunnitelma käyttöön vuonna 2019, jossa teknologiakasvatuksella on yhä näkyvämpi rooli. Vaikka tutkimusaineisto on tuotettu aiempien tutkintovaatimusten puitteissa ja osaksi ennen uuden perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS, 2016) käyttöönottoa, heijastui jo vuonna 2014 nykyisen opetussuunnitelman vaikutteet käsityöstä luovuutta, suunnittelua ja ongelmanratkaisutaitoja korostavana oppiaineena käsityön opettajaopiskelijoiden opinnoissa kuten harjoittelussa (Kokko, Viilo, Matinlauri & Tokola, 2014).

Peruskoulussa opetettava käsityö pyrkii monimateriaalisuutta ja teknologiaa hyödyntävänä oppiaineena murtamaan käsityötä leimaavan sukupuolijaottelun (Pöllänen, 2019). Vielä kymmenen vuotta sitten Kokko (2009, s. 732) totesi, että käsityön sukupuoleen perustuva opiskelu on hyvä esimerkki yhteiskunnan epävirallisesta sukupuolisesta käytännöstä suomalaisessa peruskoulussa, jota uusin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden linjaus käsityöstä pyrkii

rikkomaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS, 2016) linjaus antaa Pölläsen (2019) mukaan opettajille vapauden toteuttaa sukupuoleen tai materiaaleihin sitoutumatonta käsityötä tavalla, jossa oppimisen ja toteutuksen lähtökohdat vaihtelevat ja antavat sijaa oppilaan itseilmmaiselle. Monimateriaalisuuden käsitteellä viitataan materiaalien sijasta ennemminkin tapaan oppia; kokonaisvaltaisessa käsityöprosessissa oppiminen tapahtuu suunnittelu- ja valmistusprosessin sekä ongelmanratkaisutilanteiden kautta (Pöllänen, 2019). Voidaan siis sanoa, että käsityön murroksessa on kyse oppiaineen lisäksi oppimistavoista.

Muutos ei tapahdu hetkessä ja nostattaa luonnollisesti myös vastarintaa. Perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS, 2016, s. 430) linjaus käsityöstä monimateriaalisena käsityöilmaisuuksiin, muotoiluun ja teknologiaan pohjautuvana oppiaineena on herättänyt ristiriitaista keskustelua ja aiheuttanut kahtiajakoa alalla toimijoissa, varsinkin käsityöopettajien keskuudessa (Kokko, Kouhia ja Kangas, 2020). Keskustelua tutkineet Kokko ym. (2020, s. 15) kiteyttävät, että hämmennystä on aiheuttanut varsinkin käsityön tavoitteet ja opetuksen toteutus nykyisen oppituntijaon puitteissa, mihin tulisi sisällyttää monimateriaalisuutta sekä teknologiakasvatusta.

Epäselvyys ”uudistuneen” käsityön tavoitteista ja opetustavoista vaikuttavat niin opettajiin kuin oppilaisiin. Vertanen (2019) ja Vuolas (2017) ovat tutkineet opettajien ja oppilaiden kokemuksia monimateriaalisesta käsityöstä ja sen vaikutuksista motivaatioon. Vertanen (2019, s. 63) havaitsi, että kokemukset vaihtelivat kouluympäristöittäin ja opettajilla oli positiivisempia kokemuksia kuin oppilailla, vaikka käytännön toteutus luokkatilojen ja työtapojen suhteen koettiin ongelmalliseksi. Vuolas (2017; Malinen 2015) toteaa lisäksi, että opetussuunnitelman ja käsityön oppiaineen uudistukset innostavat opettajia, mutta heitä huolettavat monimateriaalinen käytännöntoteutus, jota haastaa yhä tiukentuneet tuntimäärien resurssit.

Käsityöopettajissa huolta nostattaa myös kädentaitojen heikentyminen, vaikka tekniikka- ja mallioppiminen ovat yhä juurtuneita ajattelumalleja käsityöopettajien keskuudessa (Vuolas, 2017). Kädentaitojen lisäksi käsityöperinteiden rooli

käsityön opetuksessa nousee esille oppiaineuudistuksen myötä. Kokko ja Räisänen (2019, s. 40) ovat tutkineet käsityöperinteitä käsityöopettajakoulutuksessa ja tuovat esille, ettei opettajakoulutuksen sisällöt tue riittävästi perinteiden ylläpitämistä tai kehittämistä. Perinteiden sisällyttäminen opettajakoulutuksessa perustuu heidän mukaansa pitkälti opiskelijan omaan motivaatioon ja ideointiin (Kokko & Räisänen, 2019, s. 40).

Oppilaat kokevat monimateriaalisen käsityön olevan yhä kehitysvaiheessa (Vertanen, 2019, s. 62, 65). Vaikka opetussuunnitelmauudistus jalkautuu kouluihin eri tavoin, on oppilaan itseilmaisun kasvusta viitteitä. Oppilaan näkökulmasta itseilmaisua perusopetuksessa tutkineet Hokkanen ja Suhonen (2018) toteavat, että itseilmaisuus toteutuu peruskoulussa vaihtelevasti, vaikka opettajat pitävät tätä tärkeänä osana käsitöitä. Itseilmaisun määrään vaikuttaa Hokkasen ja Suhosen (2018) mukaan tehtävänantojen rajaus: väljemmin rajatut tehtävät antavat tilaa oppilaiden yksilöllisille ratkaisuille ja toteutuksille. Tämä johdattaakin seuraavaan lukuun, jossa tarkastelen käsityötä itseilmaisun muotona ja avaan käsityöilmaisun käsitettä.

3 Käsiyö itseilmaisun muotona

Tarkastelen tässä luvussa käsiyötä itseilmaisun muotona ja tutkijoiden määrittelyjä käsiyöilmaisun käsitteestä. Käsiyöilmaisuus on käsitteenä moniulotteinen, eikä rajoitu vain yksioikoisesti visuaalisiin ilmaisun määreisiin tai taiteelliseen merkitykseen. Risatti (2007) korostaa käsiyön ilmaisullista merkitystä, jonka mukaan käsiyöllä on merkittävä asema inhimillisten arvojen kehittämisessä ja ilmaisussa. Mitä käsiyöilmaisuus sitten on käytännössä? Yksinkertaisesti käsin tekemistä. Käsiyöilmaisuksi se muodostuu tulkinnan kautta.

3.1 Käsiyöilmaisuus käsitteenä

Käsiyöilmaisu on kuvailtu eri tavoin ja hieman eri vivahtein kuten käsiyöhön liitettyjä käsitteitä on tapana. Kärnä (1997, s. 7) määrittelee käsiyöilmaisun tuotteellista käsiyöajattelua laajemmin toimintana ja prosessina, joka välittää merkityksiä ja ymmärrystä, sekä korostaa sisällöllistä tekijän tai kokijan todellisuutta ajan ja paikan kehyksissä. Tekijän todellisuus tulee ilmi Rönkön (2011, s. 94–95) tutkimuksessa opettajaopiskelijoiden käsitöille antamista merkityksistä, jossa käsiyöilmaisuorientoituneet opiskelijat pitivät käsiyöprosessissa ensiarvoisina ideoinnin lähtökohtaa ja prosessin aikaista itsereflektiota.

Ilmaisuus-sanana ei tulisi viitata romantisoituun kuvaan taiteellisesta ilmaisusta, vaan Kärnä (1997, s. 8–9) tavoin ilmaisuus tulisi ymmärtää yhtenä yksilön perustarpeista, jota käsiyön avulla ja kautta voi toteuttaa. Tekijän suhtautuminen, tekemisen arviointi ja motivaatio koko käsiyöprosessiin korostuvat merkityksellisinä käsiyöilmaisuorientoituneessa käsiyön tekemisessä (Rönkkö 2011, s. 94–95). Kärnä (1997, s. 9) tiivistää, että käsiyöilmaisuus on *”merkityksellisyyden kokemuksia välittävää toimintaa, joka yksilöllisenä ja ymmärryksen lisääntymiseen pyrkivänä prosessina on teoksinen ja viestivä”*.

Käsityönilmaisun ja hyvinvoinnin näkökulmaan viittaa Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 79) ajatus siitä, että kulttuurisesti ajassa muuntuva käsityö ja käsityötaito voivat toimia ilmaisuvälineenä yhteiskunnan kehityksen myötä syntyneisiin haasteisiin. Hänen mukaansa käsityö voi täydentää teknologisen kehityksen jättämää tyhjiötä ihmisen kyvyistä tehdä asioita käsillään, mikä tuottaa tekijälle henkistä ja fyysistä mielihyvää. Käsitöitä tehdessä, itseään monipuolisesti ilmaisemalla ja uutta oppimalla tekijä voi saavuttaa kokemuksen *ylevöitymisestä*, jolla Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 79) viittaa Nuyenin (1996, s. 95–96) teoriaan oman elämän hallinnan tunteesta.

Käsityön ymmärtäminen holistisena prosessina vaikuttaa käsityöilmaisun määrittelmään. Tiivistettynä käsityöilmaisu ymmärretään tutkimuksissa (Rönkkö, 2011, s. 102; Karppinen, 2005, s.127; Kärnä-Behm, 2005, s. 12) tunteiden, ajatusten ja käsitteiden ilmaisemisena käsityöllisin menetelmin, jossa prosessin lopputuotetta voi kuvailla uniikiksi käsityötuotteeksi. Tässä tutkimuksessa käsityöilmaisulla ei viitata yksioikoisesti käsityöprosessissa syntyvään tuotokseen, vaan ymmärrän käsityöilmaisun laajana tietoa, taitoa ja arvoja peilaavana prosessina, johon tekijän kulttuurinen tausta ja perinteet vaikuttavat.

3.2 Taito käsityön tunnusmerkkinä

Käsityötä ja käsityöilmaisua tarkastellessa taito nousee esille tekijänä, joka määrittää ja jäsentää käsityön merkityksiä. Mitä taito sitten on? Taito voidaan ymmärtää kyvyn näkyväksi tekemisenä, jota tavoitteellinen idea johdattaa (Heidegger, 1995; Karppinen, 2005, s. 72). Savolainen ja Airaksinen (1992) tarkentavat, ettei kyky itsessään riitä, vaan artefaktin tekemiseen tarvitaan kyvyn todentava halu taidokkuuteen. Savolainen ja Airaksinen (1992) kuvaavat taitoa subjektiiviseksi toiminnaksi, jota ohjaa tarkoituksenmukaisuus ja suunnitelmallisuus tavoitellun lopputuloksen saavuttamiseksi.

Yksi käsityöprosessissa taitoa ilmentävä tekijä on sanaton käsityötaito. Mikkonen (2004, s. 154) kuvaa sanattoman käsityötaidon välittyvän kaikissa käsityön osa-alueissa kuten suunnittelussa, teknisessä taidossa ja ilmaisussa, eikä sitä voi

omaksua kielellisen kommunikaation kautta. Sanaton käsityötaito on yhtä aikaa omakohtaista ja kulttuurisidonnaista, tietoista tai tiedostamatonta (Mikkonen 2004, s. 154). Heikkinen (2004, s. 79) toteaa lisäksi, että taitojen oppimiselle tunnusomaista on sanattomuus, oppimisen tapahtuessa katsomalla ja tekemällä, automaation kautta.

Taitoa käsityön tunnusmerkkinä havainnollistaa myös Haveri (2016, s. 22), joka kuvaa taidon ja tekniikan korostumista käsitöissä *kollektiiviseksi käsitykseksi*. Tällä tarkoitetaan, että käsityö usein mielletään onnistuneen oikeaoppisen tekemisen, materiaalien ja mallin toteutumana. Kollektiivinen käsitys ilmentää käsityöhön liittyviä arvolatautuneita mielle yhtymiä. Lisäksi oppimisen automaation näkökulma korostaa Heikkisen (2004, s. 79) mukaan käsityön kollektiivista luonnetta, missä taidon omaksuminen ja harjoittaminen on tasapainoilua taitavuuden ja taidottomuuden välillä.

Osaaminen ja taidot tuottavat niin ulkoisia kuin sisäisiä *hyviä asioita*, millä Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 54–55) tarkoittaa eri käytännöissä kuten käsityössä saavutettuja ulkoisia meriittejä ja sisäisiä saavutuksia. Taitava toiminta voi olla käsityön tekemisen itseisarvo, joka tuo onnea ja tyydytystä tekijälle ja ilmentää tekijän kykyjä ja ominaisuuksia (Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 54–55). Käsityöprosessissa taito heijastuu jokaisessa prosessin vaiheessa ja sitä voi pitää Kärnä-Behmin (2005, s. 31) mukaan merkittävimpänä tekijänä käsityön tunnusmerkeistä.

3.3 Käsityön ja taiteen välisyys

Käsityöilmaisuuksissa tässä tutkimuksessa ei viitata yksinkertaisuudessaan taiteelliseen ilmaisuun, mutta on perusteltua tarkastella, millaiset määritelmät vaikuttavat käsityön ja taiteen ymmärtämiseen ja kontekstiin, jossa käsityöilmaisusta kirjoitetaan. Taiteen ymmärtämiseksi viitataan fenomenologiseen taidekäsitykseen, jossa taiteena oleminen määrittyy tekijän ilmaisuvoiman ja taitojen sekä vastaanottajan kokemusmaailman ja vastaanottamisen kontekstissa (Dewey, 2010, s. 18–19).

Taiteen ja käsityön erottautuminen toisistaan pohjautuu taiteilijamyytin syntyyn. Ihmisen tuottaminen tapahtui aluksi käsityöllisin menetelmin ja voidaan sanoa, että käsityö edelsi taidetta ja muotoilua (Ihatsu, 2004, s. 41). Renessanssin aikana taiteilijamyytin syntyessä taide irtautui käsityöstä, jolla oli fyysisen työn sijasta älyllistä toimintaa korostava vaikutus. Irtautuminen jätti mielikuvan taiteen ja käsityön luonne-eroista (Ihatsu, 2004, s. 41). Käsityöhön liitetyt yhdistelmäkäsitteet taiteen ja muotoilun saralta ovat postmodernismin myötä kerrostuneet ja vaihtelevat käyttäjän ymmärryksen ja tarkoituksen mukaan. Heikkinen (2005, s. 34) kirjoittaa, että lopputuotoksen, työn tai teoksen nimeämisellä käsityön, muotoilun tai taiteen kentälle vaikuttaa merkittävästi sen sosiaaliseen elinkaareen sekä liitettyihin ja korostuviin merkityksiin.

Käsityöhön ja taiteeseen liitetyt asenteet ja arvot näkyvät myös tutkijoiden tulkinnoissa. Esimerkiksi Karppinen (2005) jäsentää taiteen ja käsityön eroja perustuen toiminnan luonteeseen. Hänen mukaansa taiteen tekeminen on spontaania ja tunneherkkää ja ajatteluun perustuva jatkuva prosessi ilman selkeää päätepistettä. Käsityön tekemisen Karppinen näkee sen sijaan harkittuna ja rationaalisia ratkaisuja tavoittelevana toimintana, jossa prosessin alkaa ideasta tai mielikuvasta ja loppuu valmiiseen tuotokseen. (Karppinen, 2005, s. 170.)

Käsityön ja taiteen ymmärtämisessä ilmaisulla on oma merkityksensä. Ilmaisua herättää herkästi miellelyhtymiä taiteellisesta toiminnasta, mikä heijastuu osittain myös tutkijoiden määrittelyissä käsityöksi tai taiteeksi. Rönkön (2011, s. 102) mukaan käsityö saa taiteellisia piirteitä, kun käsityön tarkoituksena on täyttää ja ilmaista muutakin kuin funktionaalisia tarpeita. Karppinen (2005, s. 163) kuvaa ilmaisua käsityötaiteen kontekstissa tunteiden, näkemysten, kokemusten ja elämysten konkretisoimiseksi itselleen tai muille. Tutkimuksessa ilmaisu käsityössä ei viittaa yksioikoisesti taiteelliseen ilmaisuun tai tarkoita, että käsityö sisältäisi taiteellisia piirteitä, vaikka se ilmaiseekin monia tekijän siihen liittämiä merkityksiä.

Taiteeksi tai käsityöksi ymmärtämistä häivyttää käsityötekniikoiden soveltuminen ja käyttö taiteessa. Käsityötekniikoiden ja -perinteiden suosio kuvataiteellisessa

työssä on kasvattanut suosiotaan 2000-luvulla. Haveri (2016) tarkastelee ilmiötä, jossa käsityön menetelmät, varsinkin neuletekniikat ovat nousseet suosioon kuvataiteen tekniikoina. Ilmiön taustalla on käsitöiden tekemisen tarkoituksperän muuttuminen, minkä myötä käsityöllisessä tekemisessä merkitykselliseksi on noussut prosessin tuottama mielihyvä ja itseilmaisuus (Haveri, 2016, s. 10, 16, 30–31).

Taidekäsityön käsite kuvaa sitä moninaista kenttää, johon liitetään niin perinteiden ja materiaalien vaaliminen kuin perinteisten arvojen ja ilmaisun haastaminen. Taidekäsityön määritelmässä käsitteen vivahteisiin vaikuttaa valittu konteksti, kuten taideteollisuuden tai itse käsityöläisen näkökulma. Kälviäinen (1996, s. 66–78) kuvaa taidekäsityötä ammatillisideologiseksi ilmiöksi ja vastakulttuuriksi teollisuuden ja kaupallisuuden muutoksille, joka ilmentää tekijän elämänfilosofiaa ja kiinnostuksenkohteita. Karppinen (2005, s. 2–3) esittää, että *taide* etuliite lisää käsityöhön sisällöllisesti ajatuksen – mitä tekijä haluaa teoksellaan ilmaista.

Taidekäsityön tuotosten skaala vaihtelee taiteesta taideteolliseen, joita kuitenkin yhdistää korkea tekninen ja funktionaalinen laadukkuus ja yksilöllinen muotoiluestetiikka (Ihatsu, 1998, s. 167). Periäisen (1981) mukaan käsityön ja taidekäsityön ero näkyy tavoitteissa ja lopputuotoksessa; käsityö pyrkii saavuttamaan toistuvuudellaan käsityötaitoa, kun taas taidekäsityössä luodaan uniikkeja teoksia. Taidekäsityön käsitteen rinnalla tunnetaan myös termi *käsityötaide*, jossa taidokkaan käsityötekniikan toteutuksen tai käytännöllisyyden sijasta korostuu ilmaisevuus, näyttävyys ja esteettiset arvot (Haveri 2016, s. 11).

Taide-etuliitteen käyttö käsityössä sisältää Heinäsen (2006, s. 342) mukaan lisäarvon vaateena ja hän kyseenalaistaa käsityöhön yhdistettyjen taide-termien sekakäytön. Heinäsen (2006, s. 342) mukaan ilmaisuus, materiaali tai työväline ei tulisi määrittää käsityöksi tai taiteeksi ymmärtämistä. Käsityö ilmiönä ja kulttuurina on taiteen tavoin itseään uudelleen muokkaava ja muuntava ympäröivän maailman muuttuvassa kontekstissa, mikä tekee käsityön ja taiteen luokittelut ongelmallisiksi (Kupiainen, 2004, s. 30–32). Käsityön ja taiteen

rajapinnat ovat ja tulevat olemaan häilyvät, eikä niitä tulisi arvottaa toinen toistaan paremmaksi.

3.4 Käsityön materiaaliset ulottuvuudet

Vaikka materiaalisuus on monitulkintainen ja kontekstisidonnainen käsite, viittaa se aina tarkasteltavan kohteen fyysiseen luonteeseen ja aineellisuuteen (Kouhia & Laamanen ,2014, s. 12–13; Woodward, 2007). Metcalf (1997, s. 70) nostaa materiaalisuuden tärkeimmäksi käsityötä määrittäväksi tekijäksi, koska käsityötä ei voi olla ilman materiaa. Kouhia ja Laamanen (2014, s. 12–13) kuvaavat, että materiaalisuudesta puhuttaessa on kyse ihmisen ja objektin suhteesta, missä tekijä ilmentää aisti -ja liiketoimintojansa, mielikuviaan että ilmaisuaan eli immateriaalisia ominaisuuksiaan. Tässä tutkimuksessa materiaalisuudella tarkoitetaan käsityön kontekstissa sekä työn fyysistä olemusta että materian työstämisen prosessia.

Käsillä tekeminen ja tunteminen on ihmisen olennainen osa ja ominaisuus. Kehollisuus ja materian muokkaaminen ovat ihmiselle luonnollinen tekemisen muoto ja perustuu havaintokykyyn, jossa kädet toimivat monipuolisena tapana aistia maailmaa (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 9–11). Kouhia ja Laamanen (2014, s. 18; Miller, 2005) esittävät, että käsityöprosessin alkuvaiheessa, ideoinnin ja suunnittelun edetessä teoksen ja tekijän välille syntyy dialektisesti muuttuva suhde, joka ilmentää materiaalin ja yksilön välistä vuorovaikutusta. Tekijän ja materiaalin vuorovaikutuksessa on kyse aistimisesta, materiaalin muovaamisesta ja taitojen varttumisesta. Kouhian ja Laamasen (2014, s. 18) mukaan vuorovaikutussuhde muokkaa tekijän kokemusmaailmaa, merkityksiä ja ymmärrystä sosiokulttuurisessa aikaan ja paikkaan sidoksissa kontekstissa.

Käsityöilmaisuu on oman ”käsialan” löytämistä. Kokeilun ja tekemisen myötä tekijälle muotoutuu omakohtainen vuorovaikutussuhde materiaan, jota oma ”käsiala” ilmentää (Kouhia ja Laamanen 2014, s. 18). Materiaalisen ja immateriaalisen vuorovaikutussuhteen myötä Kouhia ja Laamanen (2014, s. 19) painottavat tekemisen ja tuottamisen kriittistä tarkastelua, jolloin tekijän tulisi pohtia valintojaan ja perustelujaan, miksi tehdään ja mistä materiaaleista. Näin

ollen materiaallinen ja immateriaallinen tietoisuus voidaan nähdä osana käsityöilmäisua.

Materiaalisuus edustaa myös materiaalien vaikutuksia niin tuotteen valmistukseen, toiminnallisiin ominaisuuksiin kuin käyttäjäkokemuksiin (Pedgley, Rognoli & Karana, 2016; Haug, 2018). Materiaalit heijastavat ajassa muuttuvia ominaisuuksia aina hinnasta saatavuuteen, käsittelytapoihin ja merkityksiin (Haug, 2018). Materiaaliset ominaisuudet voidaan jakaa luontaisiin aineellisiin, kuten väri tai tekstuuri, sekä määritettyihin ominaisuuksiin, joita on merkitysten lisäksi esimerkiksi hinta ja tuotteen vaatimukset (Haug, 2018). Vaikka edellä mainitut ominaisuudet viittaavat enemmän tuotesuunnittelussa tarkasteltaviin huomioihin, tuovat ne esille yhtä lailla käsityössä materiaaleihin liitettyjen merkitysten moninaisuutta.

Materiaaleihin liitettyjä ja niille annettuja merkityksiä tutkinut Karana (2010, s. 271–273) toteaa, että materiaalit toimivat uskomusten symboleina ja ilmentävät niin kulttuuria kuin elintasoja, herättäen mielikuvia, tunteita ja asiayhteyksiä. Materiaalien merkityksillä hän tarkoittaa materiaaleihin liitettyjä miellelyhtymiä ja arvoja, joita aistikokemus tuottaa materiaaliin tietyssä kontekstissa (Karana, 2010, s. 275). Esimerkiksi kašmirvillaan liittyy mielikuvat keveydestä ja lämmöstä sekä laadukkaasta materiaalista, jotka taas herättävät mielikuvia tuotteen korkeasta hinnasta tai villatuotannon olosuhteista.

Käsityöilmäisua tarkastellessa mielenkiinnonkohteena on materiaaleille annettujen merkitysten vaikutukset kuin ne olisivat luontaisia ominaisuuksia. Vaikka materiaalit herättävät mielikuvia ja merkityksiä luonnollisesti niiden tavanomaisiin käyttötarkoituksiin, huomasi Karana (2010, s. 279), että materiaaleille annetut merkitykset pohjautuivat ensisijaisesti henkilökohtaisiin kokemuksiin, muistoihin tai mielikuviin. Materiaalien merkitykset muodostuvatkin vuorovaikutuksessa ja voivat periä minkä tahansa merkityksen asiayhteydessään (Karana, 2010, s. 274).

3.5 Kauneuskäsitys subjektiivisena kokemuksena

Käsityöilmaisuuun liitettyjä merkityksiä tarkastellessa esille nousee kauneuden ja esteettisyyden käsitteet. Estetiikkaa kuvataan kauneuden tieteenksi, joka perustuu subjektiiviseen aistikokemukseen, ja jonka myötä asioita alettiin tarkastella objektiivisuuden lisäksi subjektiivisesta näkökulmasta (Eaton, 1994, s. 12). Sanonta *kauneus on katsojan silmässä* kiteyttää estetiikan omakohtaisuuden, mikä heijastaa arvoja ja luo merkityksiä. Esteettiseksi määrittely ei kuitenkaan ole ongelmattonta. Esteettisyyden ja kauneuskäsityksen teoreettinen ymmärtäminen on Shustermanin (2016, s. 243) mukaan historiallisesti kompleksinen ja sen merkitykset kulttuurisesti ajassa muuttuvia. Kauneuden teorit ovat hämmentäneet antiikin Kreikasta lähtien ja kysymys ”*Mitä kaunis on?*” on yhä vailla selkeää määritelmää.

Kauneuden käsitteen problematiikkaan vaikuttaa estetiikan teorioiden monet määrittelyt sekä esihistoriallinen taiteen ja kauneuden ymmärrys (Shusterman, 2016, s. 237). Käsityön taiteeksi ymmärtämistä tarkastellut Risatti (2007, s. 251) toteaa, että objektin valmistuksen esteettiset lähtökohdat vaikuttavat kohteen esteettiseksi määrittelyyn. Toisin sanoen esteettiseksi objektiksi ymmärtäminen ei määriy materiaalin tai objektin funktion perusteella vaan siihen vaikuttaa tekijän esteettiset tavoitteet. Estetiikka käsityössä ei siis ole vain kauneuden havaitsemista objektissa vaan sisältää tekijän subjektiivisen esteettisen kokemuksen.

Käsityön subjektiivista kokemusta voi lähestyä pragmatistisen estetiikan kautta, joka korostaa esteettisen kokemuksen kehollisuutta. Sana pragmatismi perustuu kreikan kielen sanaan *praxis* ja tarkoittaa toimintaa ja käytäntöä (James, 1913, s. 33). Dewey (2010, s. 21) mukaan teoksen ymmärtäminen vaatii esteettisen kohteen kokonaisvaltaista tarkastelua ja sen taustalla muodostuneiden vuorovaikutussuhteiden ymmärtämistä. Ajatus sopii käsityön kontekstiin, jossa käsityöprosessin aikana tekijän ja materiaalin välille syntyy dialektinen suhde, mikä ilmentää näiden kahden vuorovaikutusta (Kouhia & Laamanen, 2014).

Kehollisuus on oleellinen osa käsityötä, jonka esteettiset merkitykset sekä itseisarvona että välinearvona tukevat pragmatistisen estetiikan ymmärrystä esteettisestä kokemuksesta (Shusterman, 2012, s. 2). Dewey (2010, s. 30) tarkoittaa esteettisellä kokemuksella omien tunteiden ja aistimusten lisäksi aktiivista vuorovaikutusta ympäröivän maailman kanssa, jossa havaitsemisen tapa tuottaa esteettisen kokemuksen. Hän kuvaa, että esteettisen kokemuksen saavuttaminen vaatii hetkessä läsnä olemista, jolloin huomio ei kiinnity menneisyyteen tai tulevaisuuden odotuksiin (Dewey, 2010, s. 29).

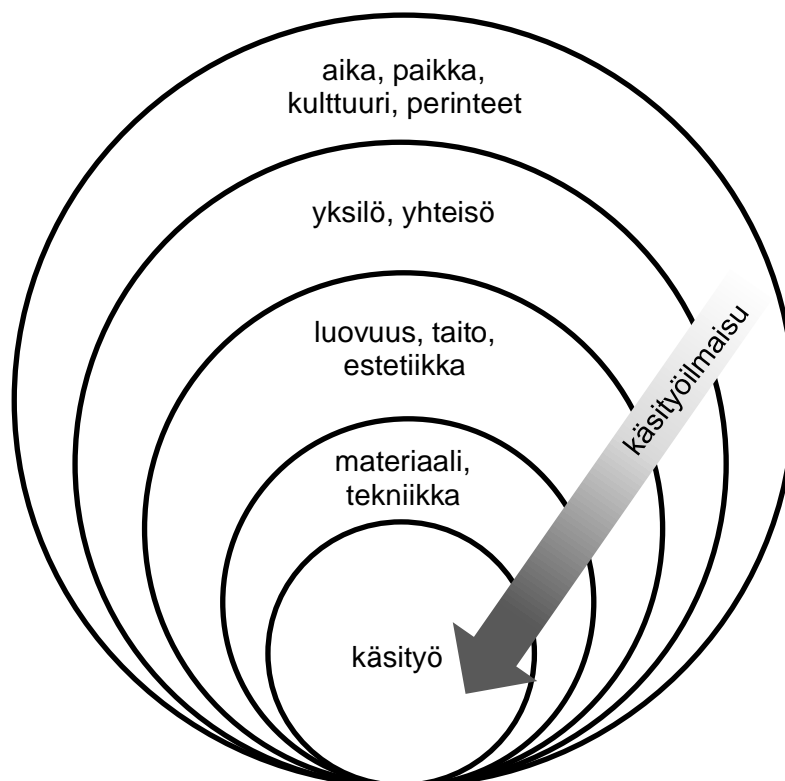
Palataan vielä kauneuden määritelmään. Miten tulisi pohtia estetiikan kauneuden määritelmää, jos kullekin se merkitsee eri asioita? Esteettiseksi määrittelemisen perustuu valittuun näkökulmaan ja tavoitteeseen esteettisestä kokemuksesta. (Eaton, 1994, s. 14–15.) Tässä tutkimuksessa kauneus esteettisenä kokemuksena viittaa sekä kauneuden kokemukseen itseisarvona, kuten kauniina käsityötuotteena, että kauneuden tuottamana välinearvona, kuten käsityön tekemisen tuottamiin ilon tunteisiin.

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen teoreettinen lähestymistapa on monitieteinen, jossa tarkastellaan käsityöilmaisua ja käsityöntekijän sille antamia merkityksiä. Käsityö on inhimillistä tekemistä, ilmiö, joka peilaa kulttuuriamme ja tekijän arvoja suhteessa luontoon, toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Käsityöilmaisua tarkastellessa esille nousee tekijän sisäinen maailma, merkityksiin vaikuttavat arvot sekä ilmaisu osana käsitöitä. Tutkimuksen tarkoituksena on avata käsityöilmaisusta kirjoitettuja kirjoitelmia diskurssianalyttisesti.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Teoria asettaa viitekehysten (kuva 1) käsityöilmaisuun liitetuille merkityksille ja diskursseille, ja kuva 1 hahmottaa teorian liikkuvuutta ja merkityssuhteita. Ympyräkehä kuvaa sosiokulttuurista todellisuutta, missä käsitöitä tehdään ja mitkä tekijät vaikuttavat käsityöilmaisussa välittyviin merkityksiin.

Kuva 1 Tutkimuksen viitekehysten rakenne

Käsityön moninaisuuden ja kontekstisidonnaisuuden takia on syytä tarkentaa käsityön merkitysmaailmaa tutkijan näkökulmasta tässä tutkimuksessa – mikä on tutkijan positio tavoitteiden asettelussa, ja miten se vaikuttaa tiedonkeruuseen, valintoihin, sisältöön ja johtopäätöksiin. Tekijän suhde käsityöhön, onko ammattilainen vai harrastaja, vaikuttaa käsityöhön liitettyihin merkityksiin. Oma suhteeni käsityön tekemiseen on puoliammattilainen. En ole vain harrastaja, koska kouluttaudun käsityöalalle, mutta en myöskään ammattilainen, joka saisi elantonsa vain käsitöitä tekemällä. Tutkijan positioon ja tulkintaan vaikuttavat lisäksi maantieteellinen näkökulma. Tutkimuksen tulkinta tapahtuu nämä huomioon ottaen länsimaalaisen ja eteläsuomalaisen puoliammattilaisen näkökulmasta.

Tutkimuksen metodologinen lähtökohta on hermeneuttinen, jossa tutkimuskohteena on kielen ja käsitteiden merkityssuhteiden ymmärtäminen ja tulkinta. Hermeneutiikassa tulkinta perustuu ihmisen jäsenyykseen ja ymmärrykseen ympäristöstään, koostuen erilaisista oletuksista ja uskomuksista (Gadamer, 1965; Raatikainen, 2004, s. 89, 95, 96). Ymmärryksen rakennetta ja tutkimuksen tiedonmuodostusprosessia kuvaa *hermeneuttinen kehä*, missä inhimillisen toiminnan ja merkitysten tulkinta muodostuvat aiemman ymmärryksen varassa (Raatikainen, 2004, s. 111).

Tutkimuksen tavoitteena on avata käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä ja vakiintuneita ilmaisuja, jotka rakentavat aineistossa käsityöilmaisun diskursseja. Käsityöhön yhdistetään yhä moninaisempia ulottuvuuksia, eikä tekeminen perustu enää vain tarpeeseen. Siitä huolimatta käsityöhön ja ilmaisuun liitetään yhä voimakkaita miellelyhtymiä, jotka arvottavat ja sävyttävät niitä käytävää keskustelua ja pitävät yllä dikotomisia ajatusmalleja, esimerkiksi suhteessa taiteeseen. Minua kiinnostaakin tarkastella, miten vallitsevat miellelyhtymät heijastuvat käsityöilmaisusta kirjoitettaessa; miten käsityöilmaisuus ylipäättensä ymmärretään ja mitä merkityksiä siihen liitetään.

Tutkimuskysymyksiksi muodostui:

1. Millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat liittävät käsityöilmaisuuksiin kuvatessaan omaa käsityöilmaisuaan?
2. Millaisia diskursseja aineistosta rakentuu?

Diskurssitutkimus analyysimenetelmänä tarkastelee ihmisten kulttuurista olemista sosiaalisessa todellisuudessa (Habermas, 1984). Analyysin keskiössä on kulttuuriset käytänteet, joita vuorovaikutteinen ihminen sosiaalisella toiminnallaan tuottaa, omaksuu ja merkityksellistää (Metsämuuronen, 2011, s. 289, 309; Wahlström, 1992, s. 34). Koska kaikkea on mahdotonta tutkia, toimii diskurssianalyysissä tutkimuskysymykset yhtä lailla ohjenuorana kuin missä muussakin tutkimuksessa, viitoittaen analyysin näkökulmasta oleellisiin kielellisiin ilmaisuihin (Pietikäinen & Mäntynen, 2009 s. 166–167).

Diskurssianalyysissä on tärkeää huomioida, missä todellisessa sosiaalisessa kontekstissa analysoidava teksti ja aineisto on tuotettu (Phillips & Hardy, 2002, s. 5). Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 30) määrittelevät kontekstin tarkoittavan tekijöitä, jotka vaikuttavat, mahdollistavat ja rajaavat merkityksen muotoutumista, käyttäytymistä ja tulkitsemista. Kontekstin laajuus vaihtelee yhteiskunnallisesta ja historiallisesta makrokontekstista aina lausekohtaisiin mikrokonteksteihin, ja jää tutkijan määriteltäväksi, missä laajuudessa aineistoa tarkastelee (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 31, 37).

Analysoitava aineisto on tuotettu käsityön puoliammattilaisten, käsityöopettajaopiskelijoiden näkökulmasta. Aineiston kontekstia määrittää ymmärrys suomalaisesta käsityökulttuurista ja nykykäsityön laaja-alainen kenttä, jossa sosiaalisen median yhteisöt ja internet avartavat tavanomaisen paikalliskulttuurin osaksi suurempaa maailmanlaajuista yhteisöä, jossa käsitöitä tehdään. Aineistokohtaisesti kontekstia määrittää kirjoitelmissa muodostuvat merkityskokonaisuudet sekä lausekohtaiset ilmaisut. Kielitieteellisiä yksityiskohtia tutkimuksessa ei tarkastella.

4.2 Diskursiivisuus tutkimuksen lähtökohtana

Diskurssitutkimusta voi lähestyä ja toteuttaa usealla eri tavalla ja näkökulmaista. Tutkiessani ilmiön merkityksiä, on kielenkäyttö mielenkiintoinen tutkimuskohde, jossa heijastuu sen kontekstisidonnaisuus ja kulttuurisuus. Diskurssitutkimuksessa kieli ymmärretään resurssina, mikä viittaa kielenkäyttäjän taitoihin, tapoihin ja rajoihin käyttää kieltä todellisessa sosiaalisessa kontekstissa. Valinnat perustuvat kielenkäyttäjän arvoihin, mutta myös yhteiskunnan ja kulttuurin vallitseviin puhettavan käytänteisiin. Kielellisten merkitysten tulkinnan tarkoituksena on tutkia ajassa muuttuvaa kulttuuria ja yhteiskuntaa. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 12–13, 15–18.) Diskurssitutkimus lukeutuu sosiaalisen konstruktivismin teoreettiseen viitekehykseen, joka kuvaa yleisesti tutkimuksia, mitkä selvittävät merkitysten rakentumista sosiaalisessa todellisuudessa (Pietikäisen ja Mäntynen 2009, s. 12; Fairclough, 1992, s. 65–66).

Diskurssin määritelmä on moninainen ja vaihtelee diskurssianalyysin näkökulmasta. Yhtenäistä määrittelylle on, että diskurssit ovat yhteisöissä melko pysyviä, mutta ajassa muuttuvia ja aikakontekstiin sidottuja (Metsämuuronen, 2011, s. 289–290; Stubbs, 1983). Tässä tutkimuksessa diskurssi tarkoittaa tietyn asian melko vakiintunutta kuvaamista; kielenkäyttöä, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta merkityksellisinä pitämien asioiden kautta. Määrittelyyn vaikuttaa postmoderni tiedonkäsitys, jossa tieto määrittyy sidoksissa kielen lainalaisuuksiin ja käytäntöihin ja on yhteisesti luotua (Wahlström, 1992, s. 30).

Tutkimusmetodina tässä tutkimuksessa on tulkitseva diskurssianalyysi, jossa tekstistä etsitään laajasti merkityksiä ja analyysi on aineistolähtöistä. Tutkimuksen tulkinta perustuu diskurssin funktioihin kuvata, kertoa, ja järjestää kielellistä ilmaisua, missä diskursiiviset merkitykset paljastuvat (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 52). Analyysin tarkoituksena ei ole pureutua kielentutkimuksellisiin yksityiskohtiin kuten lingvistisiin lauserakenteisiin, vaan kielenkäytön tarkastelulla pyrin tavoittamaan tekstin kautta rakentuvaa

todellisuutta, mikä muodostuu kirjoittajien valitsemien ilmaisujen moninaisuudesta (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 53).

Analyysissa asemoin tutkijana itseni tulkitsijan positioon. Tulkitsevassa diskurssianalyysissä keskeinen tekijä on aineistolähtöisyys – tutkijan vuorovaikutussuhde analyysiin ja aineistoon (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 340). Aineistoa analysoidessa oleellista on tarkastella ilmaisua, joka muodostuu Pietikäisen ja Mäntynen (2009, s. 71, 77) mukaan niin kirjoittajan käyttämistä kuin käyttämättä jättämistä ilmaisuista, jotka molemmat vaikuttavat tekstistä rakentuvaan todellisuuteen.

Tutkijan kulttuurinen ja yhteiskunnallinen asemoituminen, omakohtaiset kokemukset ja tausta vaikuttavat aineiston tulkintaan, mutta analyysi ei perustu tutkijan subjektiivisiin näkemyksiin vaan rakentuu suhteessa kontekstiin. Tutkijan omat resurssit tulkita ja jäsentää aineistoa vaikuttavat siihen, millaisen analyysin ja tutkimuksen ”tuloksen” analyysi tuottaa ja Bauman, Ahponen, Cantell ja Vainonen (1996, s. 296) korostavat, että tulkitsijana tutkijan tehtävä on kyseenalaistaa ilmiselvyyksiä ja tuoda esille eri vaihtoehtoja. (Leudar & Antaki, 1996; Bauman ym., 1996.)

4.3 Käsiyöopettajaopiskelijoiden kirjoitelmat aineistona

Tutkimuksen aineistona on yhteensä 38 kirjoitelmaa, jotka on tuotettu Helsingin yliopiston käsiyöopettajaopiskelijat Opintojen suunnittelu -kurssin yhteydessä vuosina 2014 ja 2017. Sain aineiston anonyyminä ja tutkimuksen analyysivaiheessa loin kirjoitelmille tunnustekoodit. Tutkimuksessani aineiston tunnustekoodi rakentuu numerojärjestyksestä 1–20 ja kirjoitelman kirjoitusvuodesta 2014 tai 2017, esimerkiksi 3_2014 tai 15_2017. Tunnustekoodit esiintyvät lähdeviittauksina analyysissä käyttämissä aineistokatkelmissa.

Käsiyöopettajaksi voi Suomessa opiskella Helsingin yliopistossa (2020), Turun yliopiston Rauman kampuksella (2020) sekä Itä-Suomen yliopistossa Joensuussa (2020). Yliopistojen koulutusten tavoitteet toistavat melko

samankaltaista linjaa ja vastaavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS, 2016) tavoitteita monimateriaalisesta käsityöstä. Opintoissa korostuvat kokonaisvaltaisen käsityöprosessin vaiheet, suunnittelu, ongelmanratkaisu sekä teknologian, tiedon ja taidon soveltaminen. Kestävä ja eettinen kuluttajuus sekä moninainen käsityökulttuuri ovat osa käsityötieteen opintojen aihealueita. Helsingin yliopiston (2020) käsityöopettajan opintosuunnan tavoitteena on säilyttää käsityö ja käsityötaito osana perussivistystä ja elinikäistä oppimispolkua.

Tutkimusaineistona käyttämissä kirjoitelmissa opiskelijoita pyydettiin molempina vuosina 2014 ja 2017 kirjoittamaan 1–2 liuskan pituinen kirjoitelma otsikolla *Minä käsityöilmaisijana*. Kirjoitelmissa opettajaopiskelijat pohtivat suhdettaan käsityöhön, käsityöilmaisuun ja tulevaisuudenkuviin käsityön saralla. Lisäksi vuonna 2017 opiskelijoiden tuli pohtia omaa käsityöimaisua sekä käsityön ja hyvinvoinnin välistä merkitystä. Kirjoitelman sisältöä ohjeistettiin seuraavasti:

- mieluisimmat käsityötekniikat ja valmistamani työt
- pohdi mitä haluat käsitöilläsi ilmaista
- miten koet käsityön ja hyvinvoinnin välisen yhteyden niin yksilön kuin laajemmin yhteiskunnan tasolla
- millainen käsityöntekijä/ opettaja/ alalla toimiva olet 10 vuoden päästä?

Tuloksia tarkastellessa tulee ottaa huomioon, että kirjoitelmien käsityöopettajaopiskelijat ovat suorittaneet opintojaan eri opetussuunnitelmien perusteella, jotka eroavat sisällöltään ja tavoitteiltaan uusimman Helsingin yliopiston käsityöopettajakoulutuksen opintosuunnitelman kanssa.

4.4 Analyysin kulku

Diskurssitutkimuksen kulku ei ole suoraviivainen tai jaksottainen. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 142) kuvaavat diskurssitutkimuksen tutkimusprosessia *sillanrakentamiseksi*, missä yhdistyy ja risteytyy aineiston eri mikro- ja makrotasot ja teoreettisten näkökulmat. He toteavat, että hermeneuttinen kehä kuvaa

tiedonmuodostamisprosessia, missä selvän alku- ja loppuosan sijasta tieto rakentuu eri kokonaisuuksia tarkastelemalla. Prosessissa tutkimuksen ja kirjoittamisen kautta asiat muotoutuvat ja voivat muuttua, mikä heijastaa tutkimuksen hermeneuttista otetta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 143–144.) Aineiston analyysi toisin sanoen vie tutkimusta eteenpäin ja muotoilee tutkimuskysymykset tutkimuksen edetessä.

Analyysin alussa luin aineistoa useampaan kertaan ja tein samalla muistiinpanomerkintöjä kirjoitelmiin. Analyysin ensimmäistä vaihetta kutsun sisällönanalyysiksi. Sisällönanalyysissa keskeistä on luokitella tekstin sisältö kategorioittain, jonka avulla tutkija voi tehdä johtopäätöksiä. Weber (1990) kuvaa, että jokainen kategoria voi pitää sisällään vaihtelevan määrän sanoja, jotka kuitenkin tulisi viitata yhteneväiseen merkitykseen. Sisällönanalyysivaiheessa jäsensin aineistosta esille nousseita sisältöjä semanttisesti eli merkityssisältöjen mukaan. Alustavia aineistosta esille nousseita teemoja oli useita ja muistiinpanoihin olin kirjoittanut esimerkiksi *”taito & täydellisyys”*, *”aika, kiire & pitkäjänteisyys”*, *”materiaalilähtöisyys”*, *”ekologisuus”*. Kirjoitelmissa kirjoitettiin paljon muustakin kuin vain käsityöilmaisusta ja tarkoitukseni analyysin alussa minun tuli hahmottaa, mitkä sisällöt viittaavat käsityöilmaisuuksiin ja mitkä johonkin muuhun, kuten tulevaisuuden suunnitelmiin opettajana.

Seuraavassa vaiheessa analysoin aineistoa yhä järjestelmällisemmin. Taulukoin sisältöluokat ja aineistossa sitä kuvaavat katkelmat. Tekstistä nousseet sisältöluokat olivat omatunto, kehittyminen, asiantuntijuus, oikeaoppisuus, täydellisyys, malttamattomuus, maailmasuhde, prosessi, ylisukupolvisuus, materiaalisuus, oppiminen, tiedon välittäminen, tarinallisuus, elämäntapa, virtaus, käytännöllisyys, kestävä kehitys, ekologisuus, eettisyys, estetiikka, lahja, yhteisö, hyvinvointi, aika ja ei-ilmaisuuksuus. Merkityssisältöjen kautta pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat liittävät käsityöilmaisuuksiin kuvatessaan omaa käsityöilmaisuaan.

Analysoinnin ja tutkimuksen rakenteen avuksi jaoin sisältöluokat vielä omiksi merkityssisällöiksi, joiden analyysiyksikkönä toimi kolme käsityöilmaisuuksiin liitettyä

merkityskokonaisuutta: taito, tieto ja arvot. Jako perustuu ymmärrykseeni käsityöilmaisusta tässä tutkimuksessa laajana tietoa, taitoa ja arvoja peilaavana prosessina, johon tekijän kulttuurinen tausta ja perinteet vaikuttavat. Toki on huomioitava, ettei merkitysten jako taitoon, tietoon ja arvoihin ole toisiaan poissulkeva ja useat aineistosta tunnistetut merkitykset limittyvät keskenään.

Tarkastelin aineistosta merkitysten samankaltaisuuksia, ristiriitaisuuksia, poikkeamia ja toistuvuutta, joiden kautta tulkintani muodostui. Nämä aineistosta nousevat yhteydet rakentavat Pietikäisen ja Mäntysen (2009, s. 166–167) mukaan tulkintaa, jonka keskiössä on tutkittavan ilmiön merkitykset: millaisia merkityksiä tutkittava ilmiö valitussa aineistossa saa, miten merkitykset muuttuvat aineistossa, mitkä merkitykset kenties puuttuvat. Tunnistettuani aineistosta opiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittämät merkitykset, tarkastelin merkityksiä tarkemmin suhteessa tutkielman teoreettisiin lähtökohtiin, tutkimuskirjallisuuteen ja tulkitsevaan diskurssiteoriaan. Kolmen otsikoidun merkitysisällön alle aineistosta jäsenyi useita alamerkityksiä, jotka avaavat luvussa 5 käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä yhdessä tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Seuraavaksi tavoitteena oli tunnistaa aineistosta vakiintuneita puhetapoja ja niitä määrittäviä rajoja sekä pohtia aineiston ulkopuolelle jääviä diskursseja. Diskurssien rajoja kutsutaan kielenkäytön reunaehdoiksi, jotka Pietikäisen ja Mäntysen (2009, s. 52) mukaan rakentuvat kirjoittajan resurssien ja kielenkäyttötilanteen mukaan. Teoria- ja tutkimuskirjallisuuteen perustuen tarkastelin aineistosta, millaisiin laajempiin käsityöilmaisun diskursiivisiin ulottuvuuksiin opiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liitettyt merkitykset kytkeytyivät, ja millaisia diskurssille asetettuja rajoja aineistosta voi tunnistaa.

Alustava diskurssien tunnistaminen tapahtui sisällönanalyysin ja käsityöilmaisuuksiin liitettyjen merkitysten analysoinnin aikana. Huomasin, mitä useammin kirjoitelmia luki, sitä johdonmukaisemmin aineistosta alkoi hahmottua vakiintuneita kuvauksia, jotka toistavat tiettyjä käsityöilmaisun puhetapoja. Käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittämien merkitysten pohjalta hahmotin ja jäsenin tekstissä vakiintuneita ilmauksia. Hyödynsin

merkityssisältöä varten tekemää taulukkoa, johon kokosin aineistosta käsityöilmaisua kuvaavat katkelmat.

Analyysin kulun avaamisen loppuun tulee mainita, että tutkimusraportin kirjoittaminen on aina valintojen tekoa – mitä sisällyttää raporttiin ja mitä ei. Valintoja tuli tehdä niin käsityöilmaisuuun liitettyjen merkitysten kuin diskurssien määrittelyn suhteen. Valinnat perustuivat aineistossa ilmenevien ilmaisujen toistuvuuden perusteella ja sisällöllisesti yksittäiset ilmaisut ja merkitykset rajautuivat pois. Diskurssi-luvussa käytän kielellisistä ilmauksista lyhennettä puhetapa, mikä viittaa siis aineistoon ja kirjoitettuihin kielellisiin ilmaisiin, ei ääneen tuotettuun *puheeseen*.

Varmistaakseni, että tulkinta oli aineistoon perustuvaa, tuli aineistoon palata useaan kertaan analyysin ja kirjoittamisen aikana. Lisäksi halusin sisällyttää aineistosta katkelmia analyysin ja teorian vuoropuhelun rinnalle. Käsityöopettajaopiskelijoiden kirjoitelmien katkelmien tarkoituksena on lisätä ymmärrystä aineiston luonteesta, tuoda kirjoittajien ääntä esille ja osoittaa tulkinnan rakentuvan aineiston, teorian ja tutkijan vuorovaikutuksessa. Tuloksissa viitataan opiskelijoihin, millä tarkoitan kirjoitelmia tuottaneita käsityöopettajaopiskelijoita.

5 Käsiyöilmaisuuun liitettyt merkitykset

Seuraavaksi avaan, millaisia merkityksiä käsiyöopettajaopiskelijat liittivät käsiyöilmaisuuun kuvatessaan omaa käsiyöilmaisuaan. Aineistossa käsiyöilmaisuuun liitettyt merkitykset vaihtelivat yksittäisistä asioista ja arvoista elämähallinnallisiin ja hyvinvointia edistäviin kokonaisvaltaisiin merkityksiin. Käsiyö nähtiin osana elämää tai sitä kuvattiin elämäntapana. Kirjoitelmista hahmottui käsiyöntekijä, jolle käsiyöilmaisuu merkitsee niin omatunnon kasvua kuin eettisen itsetunnon vaalimista, täydellisyyden tavoittelua, oppimisen iloa ja loppuunsaattamisen voitokasta riemua. Käsiyöilmaisuuun merkityksiin liitettiin esteettiset arvot ja valinnat, jotka ilmentävät hyvän elämän utopiaa.

5.1 Käsiyö taidokkuuden ilmaisijana

Kuvatessaan käsiyöilmaisuaan käsiyöopettajaopiskelijat kirjoittivat taidon merkityksestä osana käsiyötä, jota pidetään yhtenä tärkeimpänä käsiyön määrittäjänä (esim. Kärnä-Behm, 2005, s. 1, 31; Pöllänen, 2009, s. 251). Monitieteisenä ilmiönä käsiyö vaikuttaa positiivisesti laaja-alaisen taitojen motoriseen ja kognitiiviseen kehittymiseen (Veeber ym., 2015, s. 24–25). Rönkön (2011, s. 102–103) mukaan käsiyöilmaisua merkityksellisenä pitävien käsiyöprosessi toimii itsetuntemuksen laajentamisen keinona, mikä vaatii tekijältä rohkeutta ja herkkyyttä kohdata minuu. Taidon merkitys käsiyöilmaisussa ilmeni aineistossa itsensä kehittämisen tarpeena, tavoitteena ja täydellisyyden tavoittelun dilemmana. Opiskelijat kuvasivat kokonaisvaltaisten taitojen saavuttamista pelkän käsiyötaidon karttumisen sijasta. Vuorovaikutus materiaalin kanssa kerrytti tekijälleen taitoa ja vaikutti tekijän kokemusmaailman muotoutumiseen (Kouhia & Laamanen, 2014). Seuraava ote kuvaa käsiyötaitoa osana kokonaisvaltaista kasvua:

”Käsiyölliseen ilmaisuuni liittyy vahvasti arvostus fyysisesti sekä henkisesti saavutettuun ja koettuun taitoon... Usein hyvinkin hidas ja ajattelua vaativa suunnittelu ja valmistus opettavat ihmiselle jonkinlaista perustavanlaatuista sitkeyttä ja uskoa lopputulosten saavuttamiseksi. Tällaiset taidot ovat tärkeitä myös muilla elämän osa-alueilla.” (2_2017)

5.1.1 Käsityötaidon laaja-alaisuus

Aineistosta ilmeni, että käsityöprosessissa tekijälleen konkretisoitua taidokkuus ja osaaminen opettivat yksittäisten teknisten taitojen lisäksi laaja-alaisia elämäntaitoja. Opiskelijat kuvasivat käsityötaidon ilmentävän sinnikkyyttä, pitkäjänteisyyttä ja uskoa itseensä sekä tuovan tunteen pysyvyydestä. Opiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin liittämät taidon merkitykset tukevat käsityön ymmärtämistä inhimillisenä olemisen ja tekemisen muotona, jossa käsityö on yksin ihmisen tekemisen perustarkoituksista (Kojonkoski-Rännäli, 2014, Karppinen, 2005). Aineistossa käsityötä inhimillisenä tekemisenä kuvattiin Anttilan (1993, s. 53–54) tavoin tärkeiden arvojen toteuttamisena, jolla oli itsetuntoa kohottava vaikutus. Itsetuntoa vahvisti niin käsityön tekeminen kuin itselleen arvokkaan tuotteen valmistaminen:

”Huovuttaessa tunnen olevani hyvä jossain ja pystyväni lähes mihin vain. On hienoa nähdä, miten pelkkää huovutusneulaa tökkimällä villa vähitellen muotoutuu johonkin hahmoon.” (1_2014)

”Mahdollisuus ilmaista itseään ja tehdä kauniita asioita käsillään on nostanut itsetuntoa sen osalta, että olen kykeneväinen luomaan jotakin.” (12_2017)

Osa opiskelijoista kuvasi itseään käsityöntekijänä aktiiviseksi ja tavoitteelliseksi oppijaksi, jolla on tietoinen halu kehittää omia käsityötaitojaan. Tämän nähtiin edistävän pystyvyyden tunnetta ja itseilmaisun vapautta. Opiskelijat kokivat oppimisen ja käsitöissä kehittymisen edistävän itsenäiseksi käsityöntekijäksi pyrkimystä, minkä nähtiin vaikuttavan itseilmaisun vapauteen. Oppimiseen viittaavat merkitykset tukevat Heikkisen (2004, s. 79) huomiota taitojen oppimisen ominaispiirteistä, missä oppiminen tapahtuu sanattomasti, tekemällä tai katsomalla, automaation kautta. Seuraavissa katkelmissa kuvataan taitojen kehittymistä käsityöilmaisun lähtökohtana:

”Voisi sanoa, että olen niiden tyyppien vastakohta, jotka neulovat vuodesta toiseen samanlaisia sukkiä. Toteutan joka kerta erilaisen työn, jota en vielä osaa tai ole kokeillut. Haluan kehittyä vielä itsenäisemmäksi ja monipuolisemmaksi

käsityöntekijäksi. Siten voin tuottaa jotain uutta ja ilmaista itseäni parhaiten.”
(2_2014)

”En ole sitä tyyppiä, joka tekee samanlaisia käsitöitä vuodesta toiseen, vaan haistelen uusia ideoita, saatan kokeilla jotain käytännössä vain todetakseni, että tämä ei ollut minun juttuni. Mieluisimpia tekniikoita ovat sellaiset, joissa omalle vapaalle suunnittelulle ja toteutukselle jää paljon tilaa.” (9_2014)

Opiskelijat yhdistivät taitoon tehdä käsitöitä oman persoonan ilmentämisen ja kädenjäljen tunnistettavuuden. Heikkinen (2004) pohtii artikkelissaan käsityön merkityksiä ja suhdetta taitoon, sitä miten ihmiset arvioivat omia taitojaan. Arvioinnin taustalla vaikuttaa huomio käsityön tekemisen säilymisestä yhteiskunnan teollistumisen jälkeen, ja Heikkisen (2004, s. 75–76) mukaan käsityön tekemisen taito kiteytyy tekijän taitoon kuvastaa yksilöllisyyttään persoonattoman koneellisen tuotannon sijasta. Aineistossa persoonan ilmaisu käsitöissä ei liittynyt vain yksinkertaisesti visuaalisiin tai esteettisiin valintoihin, vaan käsityöt ilmensivät tekijälleen ominaisia tunteita; opiskelija saattoi kanavoida intohimonsa tai levottomuutensa käsitöitä tehdessä kuten seuraavissa katkelmissa kuvataan:

”Uskon, että intohimonsa ja intuitionsa löytänyt usein vangitsee myös oman käsialansa ja tunnistettavan, persoonallisen otteen työhönsä. Laatu näkyy omassa kädenjäljessä ja näin ollen se leimaa myös sen tekemisen...Työskentelen aina täydellä sydämellä ja pyrin jättämään oman jälkeni hienovaraisesti, mutta tunnistettavasti.” (18_2017)

”On ollut hienoa löytää jokin tekeminen, jolla saan purettua omaa levottomuuttani häiritsemättä muiden keskittymistä.” (16_2017)

Oli myös opiskelijoita, jotka kuvasivat välttelevänsä tietoisesti persoonallista ilmaisua ja tavoitteli vastoin Heikkisen (2004) huomioita virheetöntä ja persoonatonta kädenjälkeä. Persoonallisen ilmaisun he yhdistivät mielikuviin perinteisestä käsityömaisesta jäljestä ja kädenjäljen tunnistettavuudesta, jossa virheet sallitaan. Tämä näkemys oli kuitenkin vain harvalla, mutta käsityöilmaisun näkökulmasta se oli mielenkiintoinen huomio, jota seuraava ote kuvaa:

”Minulle tavoitteena on enemmän ollut, että kädenjälki nimenomaan ei näy ja tuote on teknisesti virheetön.” (5_2017)

5.1.2 Taidokkuuden ristiriitaisuus

Aineistossa käsityöilmaisuun liitettiin taidokkuuden ihannointi, mikä esiintyi virheettömyyden tavoitteluna ja dilemmana käsityön tekemisen täydellisyydestä. Rönkkö (2011, s. 119) toteaa, että käsityöilmaisu käsityöprosessissa voi haastaa tekijän henkisen kasvun, eikä se saisi ylittää tekijän henkisiä resursseja, kääntyessä inspiraation sijasta prosessin rasiitteeksi. Parhaimmillaan käsityöilmaisun kautta tekijä voimautuu, rakentaa itsetuntoaan ja kehittää sisäisiä arjenhallinnan resurssejaan. Pitkäjänteinen tekeminen vaatii kuitenkin käsityön tekijältä kärsivällisyyttä ja ponnistelua, mutta palkitsee tekijän onnistumisen tunteilla (Rönkkö 2011, s. 119).

Kirjoitelmissa omia taitoja ja käsityön tekemistä kuvattiin itsekriittisesti. Taidon kehittyminen oli tavoitteellista, mutta korkeiden odotusten myötä omia taitoja kuvattiin itseään vähättelevästi. Opiskelijoiden kertomukset taidon sisäistämisestä ilmentävät Heikkisen (2004, s. 79) kuvausta käsityön kollektiivisesta luonteesta, joka koostuu taitavuuden ja taidottomuuden kokemuksista. Toisaalta virheettömyyden merkityksellisyys käsityöilmaisussa heijastui aineistossa pitkäjänteisenä tekemisen ja periksi antamattomuuden kuvauksena, jota seuraavat katkelmat kuvaavat:

”Neulomisessa olen onnistunut olemaan hyvin pitkäjänteinen. Kun valmistamani työhön on tullut virhe, puran ja teen uudelleen. Erästä vaikeampaa kuviota harjoittelin

useaan otteeseen ja varsinaisen työn valmistumiseen meni melkein vuosi.”
(12_2017)

”Olen periksi antamaton, mitä tekniikoiden opetteluun tulee. Tapani on, että harjoittelen jotakin tiettyä asiaa niin kauan, että olen tyytyväinen ja vasta sitten annan sijaa kokeilevuudelle... Käsitöillä haluan ilmaista iloa, joka syntyy, kun onnistuu.”
(11_2014)

Täydellisyyden tavoittelun varjopuoli kuvastui aineistosta ja opiskelijat kirjoittivat sen herättävän tyytymättömyyden ja epäonnistumisen tunteita. Ojalan, Karppisen ja Syrjäläisen (2018) tutkimuksessa tunnekokemuksista käsitöissä käy ilmi, että tunteet tulevat esille merkittävästi käsityötoiminnassa ja vaikuttavat itsetuntoon. Tutkimus (Ojala ym., 2018) osoitti, että tunteet yhdistettiin käsityöprosessin vaiheiden hallintaan, toiveisiin ja oletuksiin lopputuloksesta sekä prosessiin sitoutumiseen. Tunteilla oli myös tärkeä merkitys tekijän kokonaisvaltaiseen materiaaliseen ja immateriaaliseen tunnelataukseen prosessin aikana (Ojala ym., 2018).

Osa opiskelijoista kuvasi itseään perfektionisteiksi ja toiset kokivat nautintoa juuri siistin ja virheettömän jäljen saavuttamisesta käsitöissä. Käsityöilmaisuuun liitettiin säännönmukaisuus ja teknisyys, joiden toteutumisen taso vaikutti onnistumisen tunteeseen työtä tehdessä tai valmiiksi saatua. Tätä tukee mm. Haverin (2016, s. 22) huomiot taidon ja tekniikan korostumisesta oikeaoppisen käsityön kuvitelmassa. Seuraavat katkelmat kuvaavat näitä huomioita:

”Tunnen käsitöitä tehdessäni välillä tyytymättömyyttä tai tunnetta siitä, etten osaa tarpeeksi hyvin. Välillä tuntuu, että käsitöiden teknisyys ja loogisuus ovat itselleni liikaa, ja jos jokin tehdessä on mennyt pieleen, se näkyy välittömästi lopputuloksessa. Käsityö sisältää myös sääntöjä, joita rikkoessa voi lopputulos olla jonkun mielestä suttuinen (esimerkiksi kirjoessa piston etäisyyden laskeminen tarkkaan).” (14_2014)

”Olen perfektionisti. Kun teen jotain, minun on vaikea olla työhöni tyytyväinen, koska odotusarvoni on niin korkealla. Tämä johtaa siihen, että pyrin ilmaisemaan monilla töillä omia taitojani, erinomaisuuttani ja virheettömyyttäni. Ja kas kummaa se kääntyy itseäni vastaan. useimmista töistäni en pidä ollenkaan, monet olen heittänyt menemään tai antanut pois.” (10_2017)

Käsityön valmistamiseen kulunut aika liitettiin käsityöilmaisuuun vaikuttavana tekijänä. Yllä kuvattuja esimerkkejä kiteyttää tarve tehdä käsitöitä, oli siihen aikaa tai ei. Kokko (2009, s. 730) kirjoittaa tekstiilitöistä naisellisena hyveenä ja toteaa, ettei nyky maailman lisääntyneet aktiviteetit jätä yhtä lailla aikaa työläiden käsitöiden tekemiseen kuin vuosikymmeniä aiemmin. Opiskelijat kirjoittivat valitsevansa helpon tekniikan, joka mahdollistaa käsityön ripeän valmistumisen ja ylläpitää motivaatiota tehdä käsitöitä. He totesivat, että suunnittelu tai uuden tekniikan haltuunotto on aikaa vievää, minkä sijasta työn monotonisuus tai yksinkertaisuus edistää työn ripeästi valmiiksi saamista. Toisaalta nopeasti valmistuvat työt merkitsivät tekijälleen saavutettuja päämääriä usean keskeneräisen asian rinnalla. Seuraavissa katkelmissa esimerkkejä tästä:

”Olen tietoisesti vältellyt nypläämistä ja tilkkutöitä, sillä luulen, että ne voisivat mukanaan ja juuri nyt tuntuu, ettei olisi aikaa siihen. Siksi tyydyn pääasiassa neulomaan.” (3_2014)

”Toisinaan jokin monotoninen, samanlaisena jatkuva työskentely miellyttää enemmän, koska saa tietynlaisen rytmin työskentelyyn ja työ alkaa edistyä nopeammin... Monesti minulla ei riitä kärsivällisyys tehdä kattavaa suunnitelmaa työstäni etukäteen, vaan haluaisin päästä suoraan tekemään.” (5_2017)

”Minua viehättävät nopeammin valmistuvat projektit. Aikaa ei etenkään nykyään ole paljoakaan omiin töihin ja lyhyempien projektien ehdoton etu on se, että ne myös tulevat valmiiksi... Valmistuttuaan ne ovat osoitus siitä, että monenlaisen keskeneräisen keskelläkin olen saanut joitain projekteja valmiiksi.” (9_2017)

Toisinajattelijoita kirjoitelmissa esiintyi myös, tosin vain kaksi kolmestakymmenestä kahdeksasta kirjoittajasta kuvasi, etteivät käsitöillään tavoittele täydellisyyttä. Käsitöillä haluttiin ilmaista keskeneräisyyden ja epätäydellisyyden inhimillisyyttä. Tekniikan vaikeus nähtiin positiivisena haasteena. Sen sijaan, että olisi oikea tai väärä tapa tehdä käsitöitä, tekemisen kuvattiin perustuvan omaan tapaan, jonka myötä saattoi luoda jotain uutta ja ihmeellistä. Epätäydellisyyttä ja kekseliäisyyttä kuvattiin seuraavissa katkelmissa:

"Haluaisin käsityön ja muotoilukasvatuksen kautta opettaa, miten keskeneräisyys ja epätäydellisyys on inhimillistä." (18_2014)

"Käyttämäni tekniikka voi olla mikä tahansa, tekniikan vaikeus ei estä minua käyttämästä sitä. Otan mielelläni haasteita, sillä pyrkimykseni ei ole täydellisyys...Kun tekee asioita omalla tavalla, voi vahingossa luoda jotain ihmeellistä ja uutta, mitä ei syntyisi, jos kangistuisi kaavoihin ja tekisi aina ohjeiden mukaan.

" (19_2014)

5.2 Käsityö oppimisen kohteena ja välineenä

Käsitöitä kuvattiin kirjoitelmissa monipuoliseksi oppimiskohteeksi ja oppimisvälineeksi. Käsityöt altistavat uuden oppimiselle, jolla on tekijän identiteettiä jäsentävä ja eheyttävä vaikutus (Kojonkoski-Rännälin, 2014, s. 62). Kulttuurisena ja monitieteisenä ilmiönä käsitöiden kautta voi ymmärtää elämän monimuotoisuutta ja oppia itsestään sekä tuottaa uutta tietoa (Veeber ym., 2015, s. 24–25). Käsitöiden oppimista kuvattiin lisäksi ylisukupolvisena naiselta toiselle periytyvänä tietona, mutta myös yksittäisen tekniikan tai tiedon oppimisen välineenä. Kokonaisvaltaisen käsityöprosessin nähtiin vaikuttaneen oman maailmasuhteen rakentumiseen kuten ekologisiin arvoihin ja niiden välittämiseen käsitöiden kautta.

5.2.1 Käsityöprosessi maailmasuhteen muovaajana

Opiskelijat kuvasivat kirjoitelmissa, että oppivat luovien toteutustapojen kautta yhdistelemällä eri tekniikoita tai kehittämällä ohjeita itse. Käsityöprosessia kuvailtiin tällöin luovaksi ja omalaatuiseksi, vaikka työ toteutettiin käyttöönsä. Tämä kuvastaa *techne*-käsitteeseen perustuvaa ymmärrystä käsityön tekemisestä, jossa yksi ihminen vastaa käsityön tekemisestä, tietämisestä ja ongelmanratkaisusta (esim. Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 81–84; Kärnä, 1997, s. 15; Karppinen, 2005, s. 69). Oppimista opiskelijat kuvasivat kokonaisvaltaisen käsityöprosessin eri vaiheissa. Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 100–101) onkin todennut, että kokonainen käsityöprosessi haastaa tekijän käyttämään niin luovaa, teknistä kuin materiaalista tietotaitoa, jossa kehittyvät lisäksi laaja-alaiset

kognitiiviset taidot, päätöksenteko, motoriset taidot ja pitkäjänteisyys. Tätä kuvaa seuraava katkelma:

”Käsityöilmaisuuni pyrin liittämään jonkinasteisen omaperäisyyden. Tarkoitan tällä mm. sitä, että en juuri koskaan käytä valmiita ohjeita, vaan pyrin kehittämään ohjeen itse. Uutta käsityötä ideoidessani pyrin yhdistelemään tekniikoita ja materiaaleja kokoilevalla otteella ja keksimään toteutustapoja, jotka mahdollistavat valmiin tuotteen monikäyttöisyyden ja tekevät siitä mielenkiintoisen.” (12_2014)

Käsityöprosessin kuvattiin opetettavan opiskelijalle niin keskeneräisyyden sietokykyä kuin tuotteen elinkaaren vaiheita. Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 14, 20–21) kirjoittaa ihmisen käsityön kautta muotoutuvasta maailmasuhteesta, jossa käsityö peilaa sekä materiaalisuutta ja käyttötarkoitusta että tekijän ja käyttäjän ominaisuuksia. Käsityö on ruumiillista tekemistä, joka ilmentää tekijän henkisiä ominaisuuksia; luovuus, ajattelu ja harkintakyky ovat tekijän älyllisyyttä, mikä todentuu yhdessä ruumiillisen käsillä tekemisen kanssa (Kojonkoski-Rännälin, 2014, s. 21). Toisin sanoen kokonaisen käsityön prosessissa teoria ja käytäntö sulautuvat yhteen. Seuraavissa katkelmissa opiskelijat kuvaavat käsityöprosessissa karttuvaa tietoa ja sen vaikutuksia:

”Käsityöt ja niiden tekeminen kuvastavat minulle tietynlaista ideologiaa siitä, että minkä voi itse tehdä niin se myös tehdään... Tuntuu, että nykyään oikeastaan kaiken haluamansa voi saada sormiaan napsauttamalla tai ennemminkin hiirtä klikkaamalla... Käsitöitä tekemällä oppii arvostamaan paitsi valmiita tuotteita, niin myös itseään ja omaa tekemistään.” (5_2014)

Oli todella mukavaa aloittaa kesällä käsin ompeluprojekti, joka ei tule valmiiksi ainakaan seuraavaan viiteen vuoteen. Käsin ompelu on kyllä varsinaista ”hidasta käsityötä”, jossa korostuu nimenomaan itse tekemisprosessi. (6_2014)

Käsitöiden vaikutusta maailmasuhteen rakentumiseen ja arvoihin kuvasi opiskelijoiden kestävään kehitykseen liittämät tietoiset valinnat esimerkiksi materiaalien käytön suhteen. Opiskelijat kuvasivat, että käsityöprosessin kautta ymmärrys tuotteiden elinkaaren moninaisuudesta kasvoi. Haug (2018) toteaaakin, että materiaalien vaikutukset heijastuvat niin tuotteen valmistuksessa kuin

käyttäjäkokemuksissa ja ilmentävät aikansa merkityksiä. Opiskelijat halusivat valinnoillaan viestiä ja opettaa kestävän kehityksen periaatteita, jonka välittämisen välineinä käsityöt toimivat. Seuraavat katkelmat kuvaavat käsitöitä tiedon välittäjänä:

”Monesti olen saanut kyselyitä siitä, mistä olen hankkinut kankaat ja kun kerron että ne ovat kierrätettyjä, saan monesti vastaukseksi ihmettelyä, sillä monet eivät välttämättä ole edes tietoisia, että kankaita voisi löytää kierrätettyinä.” (14_2017)

”Nautin käsillä tekemisestä, mutta käsityöt ovat minulle enemmänkin välineitä kuin itse tekeminen olisi päämäärä... haluan opettaa myös lapsilleni kestävän kehityksen periaatteita.” (16_2017)

5.2.2 Käsityö kulttuurisena jatkumona

Lapsuudenmuistot, tunteet ja elämän käännekohtat voivat olla merkityksellisiä motivaation ja inspiraation lähteitä käsityötoiminnassa (Rönkkö, 2011, s. 103). Aineistossa opiskelijoiden käsitöitä kuvaavat lapsuudenmuistot liittyivät käsityötaidon oppimiseen ja käsityöläiseksi kasvamiseen sekä käsitöiden inspiraation lähteisiin, jota alla oleva katkelma kuvaa:

”Olin saanut isoisältäni kaksi säkillistä hänen lapsuuden kodinhoitajan leikkaamia räsykuteita. Sain aikaiseksi nostalgisen maton, jossa käytin ainoastaan sinisen sävyisiä kuteita... Mattoon on kudottu muistoja, sillä on tarina, joka tekee siitä tärkeän.” (19_2014)

Ylisukupolvisuus käsityön oppimisen ja kulttuurisuuden jatkumona nousi esille mielenkiintoisena yksityiskohtana muutaman opiskelijan kirjoitelmassa. Koulukäsityön rinnalla suvussa kulkevat perinteet ja kasvatus vaikuttavat käsityöhön liitettäviin merkityksiin (Kokko, 2009; Kokko, 2007). Kokko (2009, s. 726) tuo esille, että käsityöperinteiden jatkumo vaikuttaa ja ylläpitää tyttöjen perinteistä sukupuoliroolia naisena. Vaikka opiskelijat eivät korostaneet sukupuoltaan tai kuvanneet sen vaikuttavan omaan käsityöilmaisuuksiin, kirjoittivat he oppineensa käsityötaidon tai tietyn tekniikan lapsuudessaan äidiltään, mummoltaan tai muulta naissukulaiselta. Naiselta toiselle periytyneen taidon

kerrottiin vaikuttavan omaan käsityöläisyyteen myöhemmässä elämässä, mikä Kokon (2009, s. 726) mukaan yhdistää naiseksi kypsyvän tytön sukupolviseen naiseuden ketjuun.

”Hoitotätini opetti minut neulomaan ja virkkaamaan kun olin noin viisivuotias. Sittemmin opin ompelamaan ompelukoneella äitini opissa ja häntä seuraten. Kestävän ja kauniin kantapään neulomisen opetti minulle rakas tänä vuonna menehtynyt isoäitini. Minua on siis ympäröinyt taitavia käsityöihmisiä koko elämäni ajan, ja olen saanut heidän kauttaan mielenkiintoni ja taitoni käsitöihin.” (7_2014)

Opiskelijat kuvasivat käsityöperinteiden toimivan inspiraatioina, kun he suunnittelivat omia käsitöitään tai muokkasivat valmiita käsityöohjeita. Opiskelijat, jotka kuvasivat käsityöperinteiden jatkumoa, kokivat merkityksellisiksi suvussa kulkeneet käsityöperinteet ja halusivat jatkaa niitä omalta osaltaan. Käsityötaito-orientoituneille opiskelijoille käsityöperinteen ylläpitäminen nousee merkitykselliseksi ja edustaa tekijälle omia sukulaisjuuriaan sekä laajemmin kulttuurista perintöään (Rönkkö 2011, s. 100–101).

”Sukkien neulominen on tapa, jonka olen oppinut aikanaan omalta mummoltani ja nyt kun mummo ei enää jaksa neuloa joulusukkia sukulaisille, olen itse alkanut tehdä niitä perheenjäsenille ja kenelle vain ehdin.” (9_2017)

5.3 Käsityö arvovälitteisenä tekemisenä

Arvoja ilmentäviä käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä välittivät niin esteettiset mieltymykset kuin kestävän käsityön tekijät. Opiskelijoiden visuaalisten valintojen rinnalla estetiikkaan vaikutti käytännöllisyys ja tarvelähtöinen tekeminen. Aineistossa kierrätysmateriaalit ja laadukkuuden tavoittelu kuvasivat kestävän käsityön arvomaailmaa: käsityöprosessi, tuotteiden itse tekeminen ja korjaaminen kohottivat eettistä itsetuntoa. Opiskelijat kuvasivat käsityötä elämäntapana, osana minäkuvaa ja materiaalisina kokemuksina, joilla on moninaisia hyvinvointivaikutuksia. Kouhia ja Laamanen (2014, s. 18) kuvaavatkin käsityötä elämäntapana, jonka kautta tekijä merkityksellistää ympäröivää materiaalia.

5.3.1 Käsityöt arjen estetiikkana

Esteettinen kokemus ja käsitys kauneudesta on subjektiivista. Kauneuden tavoittelu esteettisenä lähtökohtana vaikuttaa kohteen esteettiseksi ymmärtämiseen (Risatti, 2007, s. 251). Aineistossa toisille kauneus oli yksinkertaista, toisille värikkyys tai koristeellisten yksityiskohtien runsaus. Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 73) liittää kauneuden tavoittelun osaksi tekemisen perusintentiota. Aineistossa kuvattiin käsityön tekemistä ohjaavia tekijöitä esteettisen kokemuksen valossa, jossa kauneus oli enemmän kuin käsityön ulkoinen ominaisuus. Kauneutta tavoiteltiin kokemuksena, kuten viihtyisänä ympäristönä, jossa käsityöt lisäsivät tilan vaikutusta.

”Tykkään sommitella ja miettiä työssäni käyttämiä väriyhdistelmiä tarkkaan, sillä mielestäni värien muodostama miellyttävä harmonia on tärkeä.” (4_2014)

”Omilla käsitöilläni pyrin ilmaisemaan omaa näkemystäni siitä, mikä on kaunista. Käsitöiden tekeminen antaa mahdollisuuden minulle luoda ympärilleni viihtyisyyttä ja kauneutta.” (4_2017)

Moniaistiset kokemukset kytkeytyvät aineistossa laajemmin estetiikkaan kokemuksena, mitä havainnollistaa hyvin pragmatistisen estetiikan ymmärrystä kauneudesta esteettisenä kokemuksena (Dewey, 2010). Käsityötuotoksen ei ole tarkoitus tyydyttää vain käyttötarkoitusta, vaan tekijä tavoittelee usein myös kaunista jälkeä moniaistisena kokemuksena (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 73; Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 49–54). Esteettiset kokemukset vaikuttivat osalla opiskelijoista ympäröivän maailman kokemiseen ja näkemiseen, mitä saattoi hyödyntää käsityön suunnittelun lähtökohtana. Seuraavat katkelmat kuvaavat esteettisiä merkityksiä, joissa arkinen hetki ja vuodenajat vaikuttavat käsityöilmaisuuksiin.

”Sinä aamuna junan lipuessa Helsingin asemalle koin mielettömän wow-ilmion: tajusin, millaiset lapaset haluan tehdä. Olin muutamaa aamua aiemmin ottanut asemalta valokuvan näkymästä kohti Linnanmäkeä ja juuri sen halusin toteuttaa neuleeseen. Tämän kokemuksen myötä itse suunnittelemisen sai aivan uudet mittasuhteet, merkityksen ja lähtökohdan.” (3_2014)

”Huomaan eroja eri kausina tehdyissä käsitöissä, esimerkiksi jossain kohtaa olen käyttänyt hyvin paljon erilaisia värejä ja nämä työt ovat valmistuneet kesän korvalla. Olen kuitenkin tehnyt myös synkempiä tuotoksia, joissa on paljon valkoista, mustaa ja harmaan eri sävyjä. Näissä huomaan selkeästi, että nämä on tuotettu pimeään vuodenaikaan.” (6_2017)

Hetkessä herkistyminen ja aktiivinen vuorovaikutus ympäristön kanssa voi aikaansaada esteettisen kokemuksen (Dewey, 2010, s. 29). Taito nähdä ja kokea inspiraatiota ympärillään on havaitsemisen tapa, joka tuottaa esteettisen kokemuksen (Dewey, 2010). Kehollisuus käsityössä ei siis ole vain käsien liikettä tai materiaalin tuntua, vaan kytkeytyy syvemmin moniaistiseen esteettiseen kokemukseen ja sitä ilmaisevan käsityön yhtälöön. Aineistossa eräs opiskelija kuvasi käsitöiden olevan itsensä toteuttamista, jolla hän kuvastaa sielunmaisemaansa ja luontoa inspiraationlähteenään:

”Kaikki työni liittyvät yleensä jotenkin luontoon. Luonnon kauneus inspiroi minua ja se on myös hyvä rentoutumispaikka. Ehkä pakenen arjen kiirettä ja stressiä omaan satumetsääni.” (1_2014)

Perinteisen ja modernin käsityön estetiikka tuli aineistossa ilmi muotokielen ja värien uudelleen ajatteluna ja yhdistämisenä. Nykykäsityön ja käsityötaiteen estetiikka on Ihatsun (2004, s. 43–44) mukaan sekoitus perinteitä ja nykyisyyttä, jossa käytettävyys ja käsitteellisyys rikkovat rajoja. Materiaali- ja tekniikkavalintavat ilmentävät yleensä käsitöiden käyttötarkoitusta, mutta nykykäsityössä niitäkin voi lähestyä kekseliäällä ja kokeilevalla asenteella (Ihatsu, 2004, s. 43–44). Aineistossa opiskelijoiden kuvaukset perinteitä rikkovasta käsityöilmaisusta oli hillittyä:

”Haluaisin ilmaista töilläni, että käsityöt voivat olla muitakin kuin esimerkiksi perinteiset neuleet tai kirjontatyöt. Uusilla väreillä ja muodoilla käsitöihin voi saada uudenlaista ilmettä, eikä käsitöissä ole pakko noudattaa perinteistä linjaa.” (16_2014)

Muistan nähneeni jossain muotilehdessä kuvan merkkilaukusta, joka oli virkattu ja sitä koristivat vielä virkatut värikkäät kukat. Laukku oli kallis, joten päätin tehdä oman

versioni. Koin suurta onnistumista saadessani oman versioni valmiiksi ja se oli mielestäni vähintäänkin yhtä hieno kuin kallis esikuvansa.” (13_2017)

Aineistossa opiskelijat kuvasivat usein, että käsityön estetiikkaan vaikuttaa käytännöllisyys ja tarpeellisuus. Rönkkö (2011, s. 96) kuvaa, että käsityötuoteorientoituneille opiskelijoille on tyypillistä jäyheä ja tarpeeseen suuntautuva käsityön ideointi ja suunnittelu, jonka prosessin alussa päätetään niin tuote, materiaali kuin tekniikka. Monessa aineiston kirjoitelmassa ideointia kuvattiin tuotelähtöiseksi ja käsitöiden käyttökelpoisuutta ja hyödyllisyyttä arvostettiin. Esteettisyyttä kauneuden tavoitteluna tai käsityötä itseilmaisuna ei näissä yhteyksissä mainittu, kuten seuraavat katkelmat kuvaavat:

”Ideoista muodostuu useimmiten aluksi tuote, joka on tarpeellinen itselleni tai lapsilleni. Käsityöprosessi alkaa ideasta tai inspiraatiosta päätyen valmiiseen tuotteeseen, käyttöesineeseen tai esteettiseen esineeseen.” (7_2014)

”Projektit eivät ole olleet lähtöisin tarpeesta harrastaa tai luoda jotain omaa, vaan pohjanneet enemminkin tarpeeseen tai pakkoon.” (9_2017)

”Tykkään tehdä hyödyllisiä käsitöitä, tuotteita, joilla on jokin käyttötarkoitus.” (1_2017)

Käytännöllisyyden lisäksi laadukkuus materiaaleissa ja valmiissa tuotoksessa nousivat esille aineistossa niin esteettisenä kuin eettisyyttä ilmentävänä arvona. Esteettisyyttä voidaankin pitää tuotteen laadun ilmentäjänä käyttöfunktion ja moniaistisen kokonaisuuden lisäksi (Rönkkö, 2011, s. 97). Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 86) kirjoittaa kauneuden olevan arvo, joka kiteytyy konkreettisesti materiaassa ja saa merkityksensä katsojan ja kokijan esteettisten kykyjen valossa. Mitä laadukkuus esteettisenä ominaisuutena merkitsee, on sekin subjektiivista. Aineistossa opiskelijat kuvasivat laadukkuutta muun muassa ajattomana ja hillittynä muotokielenä, kuten seuraavassa katkelmassa:

”Työni ovat usein omaan tyyliin sopien hillittyjä tuotteita pienillä yksityiskohdilla. Keskityn mieluummin työn laadukkaaseen toteutukseen kuin monimutkaisten ja rönsyilevien tuotteiden tekemiseen, jolloin työn laatu kärsii.” (20_2014)

5.3.2 Käsitöiden vastuullisena ja tietoisena valintana

Arvot ja ideologiat ohjaavat toimintaamme ja voivat olla tavoiteltavia toiminnan ilmaisun kohteita käsitöissä. Käsitöiden ilmaisee Ihatsun (2004, s. 49) mukaan yhteiskuntaan kiinnittymistä hyödyn, käyttöesineiden tuottamisen ja yhteisöllisyyden edistämisen näkökulmista. Inhimilliset tarpeet ja keholliset kokemukset osoittavat käsityön sosiaalista vastuuntuntoa ja ilmaisevat arvoja kuten itsenäisyys, ekologisuus ja rehellisyys (Ihatsu 2004, s. 49). Kojonkoski-Rännäli (2014, s. 85) toteaa, että käsityössä ideat materialisoituvat eli tehdään näkyviksi, mikä kuvastaa niin esteettisiä kuin teknisiä oivalluksia ja viestii tekijän ideologiaa ja mahdollisia poliittisia aatteita.

Kestävän kehityksen arvot käsityötoiminnassa voidaan tiivistää kestävän käsityön käsitteeseen, jota tutkinut Väänänen (2020, s. 75) kuvaa monialaisena ja maailmanlaajuisena ilmiönä, ja jäsentää käsitteen kolmeen vuorovaikutteiseen tasoon: käsityötoimintaan, käsityötuotteeseen ja aineettomaan käsityöhön. Kestävän käsityön toiminnan taso kuvaa käsityön taitoa, tietoa ja ideologiaa, jotka heijastuvat käsityötuotteen kokonaisvaltaista prosessia suunnittelusta materiaaleihin ja toteutukseen (Väänänen 2020, s. 75). Aineistossa kestävän käsityön toiminnan tasoa kuvattiin materiaalivalintojen, tuotteiden huolellisen valmistamisen ja laadun tavoittelun kautta, kuten seuraavassa katkelmassa:

”Yritän ajatella käsitöitä kestävän kehityksen näkökulmasta niin, etten tee mitään tahansa lippulappusia vaan mieluummin suhteellisen ajattomia ja laadukkaita tuotteita käytännön tarpeisiin.” (9_2014)

Aineistossa korostui käsityöprosessin kautta karttuva elinkaariajattelu, jossa tieto ja ymmärrys valmistamiseen vaaditusta ajasta ja vaivasta vaikuttavat opiskelijan suhtautumiseen massatuotantoon ja omiin kulutustottumuksiin. Käsitöissä tarvittavien tietojen ja taitojen onkin nähty olevan yhteydessä kriittisen ajattelun kypsyymiseen (Väänänen, Vartiainen, Kaipainen, Pitkäniemi & Pöllänen, 2018). Käsitöitä kuvattiin aineistossa kannanottona massakulutusta vastaan ja kierrätysmateriaalien käyttöä suosittiin. Osa opiskelijoista kirjoitti hankkivansa materiaaleja vain tarpeeseen ja maltillisesti, toiset myönsivät hamstraavansa

materiaaleja hyvän päivän varalle. Kierrätysmateriaalien käyttöä opiskelijat perustelivat konkreettisenä keinona elää kestävien arvojen mukaan ja kritisoida kulutusyhteiskunnan nykytilaa, kuten seuraavissa katkelmissa kuvataan:

”Käsityöt ovat minulle ainakin jossain määrin kapinaa massakulutusta vastaa. Materiaalivalinnoilla on minulle suuri merkitys ja haluan käyttää mahdollisimman paljon kierrätysmateriaaleja ja muita kuin eläinperäisiä kuituja.” (10_2014)

”En näe järkeä kulutusyhteiskunnassa, jossa tuotetaan jatkuvasti lisää uutta ja kulutetaan loppuun meille kaikille tärkeät luonnonvarat, joita ilman emme voi elää. Usein valmistankin käsityötuotteita mahdollisimman paljon kierrätysmateriaaleista ja ostan kaupasta vain välttämättömimmät tarvikkeet tekemiseeni.” (2_2017)

”Pyrin elämään ekologisesti ja hyödyntämään ekoaatetta myös käsitöissä. Siksi käytän käsitöissä paljon kierrätysmateriaaleja, olen säästänyt rikkimenneitä vaatteita uusiokäytettäväksi... Ylipäänsä säästän paljon kaikkea muiden mielestä hyödytöntä, koska ”koskaan ei tiedä, mitä joskus voi tarvita”.” (15_2014)

Käsityön kautta syntyvä materiaallinen tietoisuus vaikuttaa positiivisesti ympäristötietoisuuteen ja vastuunottoon materiaalisista valinnoista (Kojonkoski-Rännälin, 2014, s. 31–34; Väänänen ym., 2018). Parhaimmillaan materiaalin työstäminen käsin voi hänen mukaansa eheyttää vinoutunutta luontosuhdetta ja lisätä arvostusta ympäröivää maailmaa kohtaan. Tätä tukee Väänäsen (2020, s. 77) havainto siitä, että materiaali ja elinkaari kestävänsä käsityön kategorioina vaikuttavat eniten ympäristöön. Itse tekemisen taitoa ja tuotteiden korjaamista kuvattiin tavoiksi toteuttaa kestävänsä käsityön periaatteita. Korjaaminen ja vanhan uudelleenkäyttö tai muuntelu ovat osaksi poliittinen valinta, millä voi ottaa kantaa tuottamiseen ja ilmaista huolta luonnosta ja hyvän elämän tavoittelusta (Kojonkoski-Rännäli 2014, s. 83–85). Tästä esimerkkinä seuraava katkelma:

”Suunnittelu- ja valmistustyössäni pyrin kestävyteen, laadukkuuteen ja ajattomuuteen, jolloin korjaaminen ja esimerkiksi uudelleen personointi ovat kannattavia toimintoja... kuluttajan ja tuotteen välille tulisi syntyä tunneside, jolloin tuotetta halutaan käyttää ja korjata viimeiseen kuituun saakka.” (18_2017)

Vaikka opiskelijat kuvasivat käsitöiden ilmentävän kestävän kehityksen arvopohjaa, harva kriittisesti tarkasteli omakohtaista tekemistään, sen syitä tai valintoja osana kokonaisvaltaista kulttuuria tuottaa lisää materiaalia tähän maailmaan. Kouhia ja Laamanen (2014, s. 18–19) tuovat esille, että materiaallinen ja immateriaalinen tietoisuus vaatii myös sen kriittistä tarkastelua. Väänänen (2020, s. 77) toteaa, että kestävä käsityö liittyy laajempaan keskusteluun kestävästä kehityksestä, jossa tavanomaistenkin käsityötuotteiden kohdalla tulisi tietoisesti pohtia käsityön ja kulutuksen suhdetta. Vain yksi opiskelija viittasi ristiriitaan omien valintojen ja arvojen suhteen seuraavasti:

”Kestävä kehitys ja kierrätysmateriaalien käyttö on asia, jota pidän tärkeänä, mutta joka omasta työskentelystä kuitenkin usein unohtuu. Olen hieman laiska etsimään sopivaa materiaalia ja usein kirppareiden kiertämisen sijasta ostankin materiaalit uutena.” (12_2014)

Kestävää käsityötä ja ekologisia arvoja kuvattiin yksinomaan kierrätysmateriaalien käytöllä. Osa toki mainitsi laadukkuuden kestävän kehityksen kulmakivenä, mutta materiaalien ekologisuutta ei kyseenalaistettu kirjoitelmissa tarkemmin esimerkiksi materiaalien alkuperän, hoidon tai kuidun ekologisuuden suhteen. Mielleyhtymät kierrätysmateriaalien ja kestävän käsityön merkityksiin olivat voimakkaita. Tätä tukee Karanan (2010) huomio materiaaleille annetuista merkityksistä ja niiden herättämistä mielikuvista, jotka perustuivat lähtökohtaisesti omakohtaisiin kokemuksiin ja mielikuviin.

5.3.3 Käsityö materiaalisena kokemuksena

Teknologisoitunut ja digitalisoitunut maailma on tuonut mukanaan eristyneisyyden ja ruumiittomuuden kokemuksia, ja Ihatsu (2004, s. 47) toteaa käsityön nousseen yhdeksi tavaksi palauttaa yhteys kosketeltavaan fyysiseen maailmaan. Groth (2013) selittää ilmiötä sillä, että käsityön materiaalisuuden ja kosketuksen kautta tekijä tulee tietoiseksi olemisestaan. Ojala ym. (2018, s. 8) kiteyttävät, että käsityöt ovat keino olla yhteydessä itseensä. Käsityön juurruttava vaikutus kuvastui myös aineistossa, ja opiskelijat liittivät materiaalisuuden merkityksiä käsityöilmaisuuksiinsa.

Opiskelijat kuvasivat, että materiaalit toimivat inspiraation lähteinä ja vaikuttivat käsityön esteettisiin ja teknisiin valintoihin. Materiaalien kuvattiin vaikuttavan käsityöilmaisuuksiin; ohjaavan suunnittelua tai määrittelevän siitä tehtävän tuotteen kokonaan, mikä ilmentää tekijän ja materiaalin yhteistyönä syntyvää aineellista tulkintaa (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 28–31). Materiaalisuutta käsityön muodossa voidaan pitää palauttavana voimana fyysiseen todellisuuteen, mistä ihmiset digitalisoituneessa maailmassa etäännyvät (Ihatsu, 2005, s. 27–28). Aineistossa opiskelijoiden kuvaama fyysinen materiaalien etsiminen, koskettaminen ja materiaaleista inspiroituminen ilmentää käsityön fyysisen todellisuuden ja vuorovaikutuksen juurruttavia vaikutuksia. Tästä esimerkkinä seuraavat katkelmat:

”Lankakaupoissa kuljeskelen välillä vain huvikseni, jos sattuu pistämään silmään ihana lanka tai kauden upein värisävy. Joskus siis materiaalivalinta ohjaa suunnittelua ja määrittelee siitä syntyvää tuotetta.” (9_2014)

”Käsityöllinen ilmaisuni on aina ollut enemmän sitä, että inspiroidun kankaista ja malleista ja yhdistelen niitä päässäni, kuin että lähtisin suunnittelemaan jotain kokonaan uutta ja yllättävää.” (3_2017)

Materiaalisuutta kuvattiin aineistossa saavutettuna virtaavana mielentilana ja sen vaikutuksina työskentelyssä, sekä tekijän ja materiaalin vuorovaikutussuhteena. Virtaavan (*flow*) tekemisen voi yhdistää tekijän sanattoman käsityötaidon toteutumiseen, joka välittyy käsityöprosessin kaikissa osa-alueissa ja

mahdollistaa ihanteellisen oppimisen ja itsensä ylittämisen mielentilan (Mikkonen, 2004, s. 154). Sanattoman käsityötaidon kehittymistä virtauksen tilassa kuvaa seuraava katkelma:

Oikeanlaisen virtauksen tilaan pääseminen ja täysin käsitöihin uppouminen saa muut stressaavat asiat pois mielestä. Virtauksen tilassa ottaa itselleen myös lisähaasteita ja siten epäonnistumisista huolimatta ylittää itsensä useasti.” (20_2014)

Osa opiskelijoista kuvasi kohtaamisia materiaalien kanssa sattumanvaraisiksi ja intuitiivisiksi. Aineistossa tekijän ja materiaalin kuvaukset ilmensivät käsityöprosessin aikana tekijän ja teoksen välille syntyvää vuorovaikutussuhdetta, jota Kouhia ja Laamanen (2014, s. 18) kuvaavat dialektisesti muuttuvaksi suhteeksi. Aistit ja taidot kehittyvät käsityön ja tekijän vuorovaikutuksessa. Materiaalisuuden tuottamat merkitykset muovaavat tekijän kokemusta ja ymmärrystä maailmasta. Seuraavassa katkelmassa kuvataan, kuinka käsityöilmaisuuksiin vaikuttaa niin tekijä kuin materiaali:

”Käsityön kautta on saavutettavissa tasapaino hektisestä maailmasta huolimatta. Löydän oikeat työskentelytavat eri projekteihin mielenrauhan ja intuition kautta. Mielentila näkyy työskentelyssä: kynä ja käsi toimivat soljuvasti, liike ja kone ovat sopusoinnussa, materiaali ohjaa tekijää ja tekijä materiaaleja.” (18_2017)

5.3.4 Käsityö inhimillisenä asenteena

Aineistossa käsityöläisyys miellettiin osana elämää ulottuen muillekin elämän osa-alueille kuin tekstiilikäsitöiden tekemiseen. Itse tekemisen asenne heijastui muun muassa kiinnostuksena ruoanlaittoon tai haluna lisätä ympäristön viihtyisyyttä. Käsitöiden ilmentämiä pehmeitä arvoja on Haverin (2016, s. 100) mukaan hitaan elämän ilmiö, joka peilaa kestävän kehityksen arvoperustaa siitä, mitä pidetään hyvänä elämänä tai arvokkaana. Aineistossa opiskelijat liittivät käsityöilmaisuuksiin pehmeitä arvoja. Käsitöiden tekeminen koettiin vaikuttavan kokonaisvaltaisesti ihmiseksi kasvuun ja käsitöiden muotoutuvan osaksi tekijää, kuten alla olevat katkelmat kuvaavat:

"Itselleni käsillä tekemisestä on vuosien mittaan muodostunut tavallaan osa omaa minäkuvaani. En osaisi kuvitella, mitä olisin ilman käsitöitä, joiden parissa harrastelu on vienyt elämässäni eteenpäin ja muokannut persoonaani ihmiseksi, joka olen tänä päivänä." (2_2017)

"Töistäni tulee minulle yleensä rakkaita. Koen, että annan niihin itsestäni palan ja ne ovat ikään kuin osa minua." (13_2014)

Hyvinvoinnin merkityksiä kuvattiin aineistossa käsitöiden rauhoittavina ja rentouttavina vaikutuksina. Käsityöt koettiin arjen hektisyyden vastapainoksi niiden juurruttavan ja rentouttavan vaikutuksien takia. Käsitöiden hitaus voidaan Haverin (2016, s. 100) mukaan tulkita myös poliittisena kannanottona kiihtyneelle elämäntahdille ja postinternet-aikakaudelle. Käsitöiden tekemistä kuvaillaan usein meditatiivisena ja rentouttavana toimintana, minkä Haveri (2016, s. 100) liittää yhtä lailla hitaan elämän arvopohjaan.

"Käsitöissä valmiiden tuotteiden tekeminen on palkitsevaa, mutta käsitöiden muut ominaisuudet ovat itselleni merkittävämpiä. Tekemisen rauhoittava ja rentouttava vaikutus on itselleni tärkeää. (20_2014)

"Käsityö on minulle tärkeä rentoutumisen tapa. Minun on helpompi keskittyä ja sietää epä mukavuutta, esimerkiksi pitkää automatkaa, jos saan neuloa." (3_2014)

"Villapaitojen neulomista voi tehdä missä vain, se tarjoaa tilaisuuden rauhoittua ja sitä voi tehdä yhdessä esimerkiksi siskon kanssa. Hyvinvointi jatkuu jo neulomisen päätyttyäkin, kun saa pukeutua itsetehtyyn paitaan." (13_2017)

Osalle opiskelijoista käsityön hyvinvointia edistävät vaikutukset, kuten rauhoittuminen ja stressin väheneminen, olivatkin tärkeämpiä kuin työn valmiiksi saattaminen. Toiset taas kuvasivat hyvinvoinnin merkityksiä valmiiden töiden kautta, jossa töiden valmiiksi saattamisen palkitsevuus ja itse tekemien tuotteiden käyttäminen tuottivat iloa ja tyytyväisyyttä. Inhimillisenä tekemisenä käsityöt ovat omien arvojen materialisointia, oli itseisarvona prosessi tai valmis tuote (Anttila, 1993, s. 53–54).

5.3.5 Käsiyö yhteisöllisenä voimavarana

Käsitöiden voimauttava ja inhimillinen luonne kauneutta ja mielekkyyttä elämään tuovana tekijänä vaikuttaa käsitöiden säilymiseen tulevaisuudessa (Ihatsu, 2005, s. 20–21). Kirjoitelmissa inhimillisyyden arvot liittyivät lahjan antamisen ja yhteisöllisyyden merkityksiin. Historiassa perinteisillä käsitöillä on ollut usein symbolinen merkitys, joka mielletään käyttömerkitystä voimakkaammaksi käsityön piirteeksi (Ihatsu, 2005, s. 24–25). Tämä tuli ilmi myös aineistossa kuvattuna käsityöilmaisuuksiin liitettyinä merkityksinä. Itsetekemän käsityön antaminen lahjaksi sisältää symbolisen merkityksen, ja on osoitus tekijältään omistautumisesta lahjan saajalle. Tätä kuvaa seuraavat katkelmat:

”Jos teen jollekin tutulle lahjaksi jotakin, käsityöhön latautuu lämpimiä ajatuksia saajaa kohtaan ja se on paljon arvokkaampi lahja kuin kaupasta ostettu.” (17_2014)

”Lahjoiksi tehdyissä käsitöissä pyrin ilmaisussani mukailemaan lahjan saajan mielenkiinnon kohteita tai esimerkiksi värejä, joista hän pitää. Haluan, että tekemäni käsityö tuo käyttäjälleen iloa ja että hän tietää minun ajatelleen häntä sitä tehdessäni.” (9_2017)

Lahjaksi tehty käsityön kuvattiin ilmentävän sekä tekijän että saajan mieltymyksiä. Ihatsu (2005, s. 21) toteaa, että käsityön sosiaalinen merkitys esimerkiksi lahjan antamisen muodossa luo yhteisöllisyyttä ja muistoja, jossa käsintehty lahja edustaa taitoa, ilmaisuvoimaa ja ajattomuutta. Kokon (2007, s. 83–84) mukaan lahjaksi annettu käsityö heijastaa huomion- tai tunteenosoituksen lisäksi historian perinnettä käsitöiden toimiessa naisille tunteenkanavoimisen välineinä. Kirjoitelmissa itse tehtyyn lahjaan kuvattiin latautuvan pehmeitä arvoja ja sen nähtiin tuottavan iloa *”muovisessa ja kovassa maailmassa”*.

Yhteisöllisyyden merkitys ja yhteenkuuluvuuden tunteen tärkeys nousivat esille aineistossa käsityöilmaisuuksiin liitettyissä merkityksissä. Tätä tukee käsityön ymmärtäminen kulttuurisena toimintana, jossa käsityö nähdään ihmisyyhteisöissä tapahtuvana tekemisenä ja oppimisena (Kärnä-Behm, 2005, s. 124–125). Vaikka opiskelijat liittivät käsityöilmaisuuksiin pääsääntöisesti yksilökeskeisiä merkityksiä,

nousi yhteisöllisyyden voiman merkitys esille oppimisen, jota seuraavat katkelmat tiivistävät:

”Ajattelen, että tämänkaltaisesta yhteisöllisestä (virtuaalisesta tai kasvokkain tapahtuvasta) käsitöiden tekemisestä saa synergiaa ja intoa omaan työskentelyyn.”
(9_2014)

”Käsityö on toiminut myös yhdistävänä tekijänä minun ja joidenkin ystäväni välillä. Ystävien kohtaaminen ja huomioiminen on saanut uusia ulottuvuuksia, kun olemme yhdessä pohtineet haastavaa neulekuviota tai vaihtaneet lahjoja puolin ja toisin. Ystäviltäni olen saanut myös paljon kannustusta kokeilemaan uusia ja haastavampia juttuja.” (12_2017)

Ympäristökompetenssin näkökulmasta käsityön merkitystä voi ymmärtää identiteetin kautta, joka rakentuu sekä erottautumisen ja erilaisuuden että yhteenkuulumisen ja samanlaisuuden tunteiden säätelystä (Anttila, 1993, s. 175). Tämä tukee käsityöilmaisuuksiin liitettyjä yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden merkityksiä. Käsityö voi ilmaista yksilöllisyyttä erottautumisen ja erilaisuuden symboliikan kautta, ja toisaalta herättää kansallisen identiteetin ja yhteenkuuluvuuden tunteita (Anttila, 1993, s. 176). Kirjoitelmissa käsitöiden kuvattiin yhdistävien ihmisiä ja luovan uusia tuttavuuksia. Yhdessä tekemisen nähtiin lisäävän käsitöiden tekemisen intoa sekä kannustavan kehittämään ja haastamaan itseään käsityöntekijänä, mikä vaikuttaa tekijän käsityöilmaisuuksiin.

5.3.6 Käsityö hektisessä todellisuudessa

Käsityön merkityksellisyyttä voi tarkastella ajan, muutoksen ja liikkeen jatkumossa, mitä kuvaa yhteiskunnan hektisyys (Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 62). Käsityöperinteet nousevat merkitykselliseksi, aikaa pysäyttäväksi tai ainakin hidastavaksi toiminnaksi, joka edesauttaa tekijäänsä keskittymään ja rauhoittumaan. Opiskelijat kuvasivat aineistossa käsitöiden tekemistä osana nykyajan hektistä elämäntyyliä ja sen herättämiä ristiriitaisia tunteita. Opiskelijat kaipasivat lisää tunteja vuorokautteen, ja kokivat kiireen ja ajan puutteen vaikuttavan käsityöilmaisuuksiin. Suunnittelulle ja kokeilulle ei jäänyt riittävästi aikaa. Toisaalta käsitöitä haluttiin tehdä missä ja milloin vain, mikä vaikutti

käsityötekniikan valintaan. Seuraavat katkelmat kuvaavat hektisen arjen vaikutuksia käsityöilmaisuuksiin:

”Olisi kai mahtavaa, jos voisi omistaa kaikki vuorokauden tunnit käsitöiden tekemiseen. Eli aina ei tunnu olevan riittävästi aikaa keskittyä. Silloin ei pysty tekemään mitään kovin monimutkaista.” (6_2014)

”Nykyään on niin kovin helppoa piiloutua kiireen taakse (myös itseni mukaan lukien) ja todeta, ettei ehdi kokeilemaan ja harjoittelemaan”. (3_2017)

”Minulle on tärkeää tehdä käsitöitä missä ja milloin vain eli tällaiset tekniikat, jotka eivät ole aikaan ja paikkaan sidottuja, ovat vahvasti mukana ympäri vuoden.” (7_2017)

Ajan puitteissa suunnittelusta tinkiminen ja itselle sujuvien käsityötekniikoiden suosiminen tukee Kojonkoski-Rännälin (1995, s. 101) huomiota kokonaisen käsityöprosessin kokonaisvaltaisuudesta ja vaativuudesta; aina ei ole tarkoitus tai mahdollisuus tuottaa ideasta teknisen ja materiaalisten valintojen myötä kädentaidoillaan ideansa kaltaista työtä. Valmiiksi saattamisen intoa tukee kuitenkin se, että ositettu käsityö täyttää siitä huolimatta käsillä tekemisen tarpeen, vaikka luova ajattelu ja ilmaisu jää vähemmälle merkitykselle (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 101).

Hektisen arkitodellisuuden ristipaineessa käsitöihin liitetty ahkeruus ja toimeliaisuus ilmenivät aineistossa sekä ihailtavina että paheksuttavina arvoina. Käsitöiden tekeminen nähtiin sekä saavutuksena että yksinkertaisesti osoituksena ilosta tehdä käsitöitä. Moni opiskelija kuvasi, ettei käsitöille jää riittävästi aikaa arjessa, joka on muuttunut vuosikymmenien aikana yhä hektisemmäksi (kts. Kokko, 2009, s. 730). Aineistossa heijastuvaa käsitöiden tekemisen arvostusta voidaan pitää osana suomalaista kulttuuria, jossa käsityötaidot ilmentävät kulttuurissa vallitsevia naisellisia hyveitä, kuten opiskelijoiden kuvaamaa toimeliaisuutta. Kokon (2009, s. 730) mukaan käsityöperinteet ovat aina olleet merkittävä tekijä tyttöjen sukupuolirooliin istuttamisessa. Seuraavat katkelmat kuvaavat perinteisten feminiinisten hyveiden vaikutusta opiskelijoiden käsityöilmaisuuksiin:

"...minulle selvisi, että aiemmin joutilaat kädet ilmaisivat laiskuutta. Siksi nykyään haluankin korostaa, jos neulomistani ihmetellään, etten neulo siksi, että olisin niin ahkera ja parempi ihminen vaan siksi, että se on minusta kivaa. En missään nimessä ilmaise käsitöilläni ahkeruutta." (3_2014)

"Käsityöni on osoitus siitä, että vaikka elämä on usein kovin kiireistä ja omaa aikaa on vähän, olen noina itselleni "pyhitettyinä" hetkinä kuitenkin saanut jotain aikaan. Huomaan, että työni ilmentävät lähtökohdista huolimatta usein toimeliaisuutta, sitä etten ole jättänyt hyviä hetkiä hyödyntämättä." (9_2017)

Opiskelijat kuvasivat, että heidän käsityöilmaisuuksensa vaikutti aika ja paikka: tekniikat ja materiaalit valittiin arjen tilanteiden mukaan. Osa opiskelijoista kuvasi, ettei aikaa riittänyt tarpeeksi käsityön suunnittelulle ja ajan puitteissa tehtiin itselle helposti toteutettavia töitä. Osa taas myönsi, että ajan puute oli tekosyy itselleen toteuttaa yksinkertaisia töitä. Katkelmat osoittavat, että opiskelijoiden asenteet ahkeruutta ja toimeliaisuutta kohtaan vaihtelivat. Toisaalta aikaansaadut työt tuottivat tekijöille iloa ja saavutuksen tunteita ja suurin osa opiskelijoista, jotka kuvasivat arjen kiireen keskellä tehtyjä käsitöitä, kokivat käsitöiden parissa vietetyn ajan juurruttavan ja rauhoittavan.

6 Käsityöilmaisun diskursseina

Seuraavaksi avaan aineistosta rakentuvia käsityöilmaisun diskursseja, jotka ilmentävät vakiintuneita puhetapoja käsityöilmaisusta ja tähän liitetyistä merkityksistä. Aineistosta rakentui neljä käsityöilmaisun diskurssia, jotka avaavat käsityöilmaisun diskursiivista todellisuutta: kestävän käsityön, virheettömän tekemisen, kauneuden ja ei-ilmaisun diskurssit.

6.1 Kestävän käsityön diskurssi

Aineistossa puhe kestävydestä kulki läpi kirjoitelmien: käsityöilmaisusta kirjoitettiin kestävän kehityksen ja kierrätysmateriaalien käytön näkökulmasta korostuneesti. Väänäsen (2020) tutkimuksen mukaan kestävä käsityötuote rakentuu materiaalien, elinkaaren, tekniikan, designin, laadun, esteettisyyden, tarpeen ja tuotesuhteen vaikutuksessa. Kestävän käsityön puhetapa muodostui aineistossa kirjoitelmissa, joissa kuvattiin käsityöilmaisun kestävää arvomaailmaa ja käytännöllistä tarpeeseen perustuvaa tekemistä. Käsityön tekemistä perusteltiin useassa tekstissä tuottamisena käytännöntarpeeseen, jota alla oleva katkelma tiivistää. Tuotelähtöiseen käsityön ymmärtämiseen liitettiin puhetapoja, joissa käytettiin sanoja hyödyllisyys, käyttötarkoitus, tarpeellisuus ja käytännöllisyys.

”Tykkään tehdä hyödyllisiä käsitöitä, tuotteita, joilla on jokin käyttötarkoitus.”
(1_2017)

Vaikka käytännöllisyys korostui aineistossa käsityön tekemisen lähtökohtana, tarkempi tarkastelu osoittaa, että käytännöllisyyteen kytkeytyy eri merkityksiä. Anttila (1993) on todennut tuotelähtöiseen käsityöhön vaikuttavaa niin ihminen, teknologia, talous kuin ympäristö. Tätä tukee aineiston puhetavat, missä käsityöilmaisuuun liitetyt kestävän kehityksen arvot nähtiin tekemistä ohjaavina ja käytännöllisyys tuotteen ominaisuutena ja tarpeiden osoittajana.

"Käsitöiden ekologisuus on minulle muutenkin tärkeää ja haluankin käsitöilläni näyttää ja ilmaista, että vaatteita, asusteita ja tuotteita voi tehdä myös itse sen sijaan, että ostaisi kaiken valmiina kaupasta." (15_2017)

Aineistossa kestävän käsityön puhettavassa käsityötuotteeseen liitettiin kestävyyttä ilmentäviä seikkoja, jotka heijastivat kestävyuden sidoksisuutta tekijän toimintaan. Väänänen (2020, s. 78) mukaan tekijän, materiaalin ja menetelmien vuorovaikutuksessa syntyvät käsityöt ovatkin oiva keino ymmärtää ekosysteemin historiaa ja ihmiskunnan kestävyuden tilaa nyt ja tulevaisuudessa. Kriittisyys kuluttamista vastaan rakentui kierrätysmateriaalien käytön ja tarpeeseen tekemisen puhetavoista. Seuraavat katkelmat tiivistävät puhetapaa, jossa käsityön tuottamista perustellaan eettisenä valintana:

"Käsityöt ovat minulle ainakin jossain määrin kapinaa massakulutusta vastaa. Materiaalivalinnoilla on minulle suuri merkitys ja haluan käyttää mahdollisimman paljon kierrätysmateriaaleja..." (10_2014)

"Käsityötuotteiden valmistamista itse voi pitää tietynlaisena kannanottona halpatuotantoa vastaan ja ympäristön suojelun puolesta." (11_2014)

Kestäviä käsityön arvoja kuvatessa opiskelijat käyttivät puhetapoja, jossa kestävyys ymmärrettiin myös laadukkaan käsityön kautta. Kestävän käsityön puhetapaan liitettiin valmiin käsityön laadukkuus, käytännöllisyys, ajattomuus ja merkityksellisyys. Käsityön ja tekijän välille muotoutunut dialektinen vuorovaikutussuhde vaikuttaa työhön ladattuun tunnesiteeseen (Kouhia ja Laamanen, 2014). Tunnesiteen tuottama merkityksellisyys voi korostaa tekijälleen käsityön kestäviä arvoja, minkä lisäksi käsityön kautta sisäistetty tietotaito herättää kriittistä ajattelua (Väänänen ym., 2018)

"Toinen päämääräni on käsitykseni laadusta ja kestävyydestä... Haluan, että tuotteeni ovat merkityksellisiä, funktionaalisia ja kestävätkä käyttöä ja aikaa."

"Yritän ajatella käsitöitä kestävän kehityksen näkökulmasta niin, etten tee mitä tahansa lippulappusia vaan mieluummin suhteellisen ajattomia ja laadukkaita tuotteita käytännön tarpeisiin." (9_2014)

Kestävän käsityön puhetavassa kestävyyttä kuvattiin materiaali- ja tekniikkavalintoina, yksilöllisinä arvoina sekä kokonaisvaltaisena sosiokulttuurisena ilmiönä, minkä nähtiin vaikuttavan tekijän valintoihin käsityötoiminnassa. Väänänen (2020, s. 77–78) toteaa, ettei kestävyyskeskustelun tulisi rajautua vain ekologisiin tai eettisiin arvoihin, vaan käytännön tasolla tulisi kiinnittää huomiota tuotteiden ympäristövaikutuksiin sekä kriittisesti pohtia käsityön ja kulutuksen suhdetta. Vaikka kestävä käsityön puhetavassa heijastui kriittinen asenne massakulutusta vastaan ja korostetusti kuvattiin kierrätysmateriaalien käyttöä käsitöitä tehdessä, puuttui aineistosta syvempi kriittinen tarkastelu omakohtaisen käsityön ja kulutuksen yhteydestä käsityöilmaisusta kirjoitettaessa.

6.2 Virheettömän tekemisen diskurssi

Virheettömän tekemisen puhetapa muodostui aineistossa teksteissä, joissa kuvattiin käsityöilmaisua virheettömänä tekemisenä tai sen tavoitteluna. Haverin (2016, s. 22) huomio käsityöyhteisöä koskevasta ajattelutavasta, jossa onnistunut käsityö määritellään taidon ja tekniikan kautta, tukee korostunutta virheettömän tekemisen puhetapaa. Erinomaisuus käsitöissä voidaan katsoa olevan osa naiseuden ihannetta, joka vallitsee suomalaisessa kulttuurissa (Kokko, 2009, s. 731). Käsityön oppitunnit peruskoulussa ja tyttövaltaisissa ryhmissä ovat Kokon mukaan toimineet alustana hyväksyttävän naiskuvan muodostumiselle. Tyttöryhmissä vallinnut vertailun kulttuuri on osaltaan lisännyt itsekriittistä ja täydellisyyttä tavoiteltavaa käsityön tekemistä. (Kokko, 2009, s. 731.)

Opiskelijat korostivat virheettömyyttä myös ilmaisullisena tavoitteena ja käsityön teknisyyttä ja säännöt nousivat esille käsityöilmaisuuksiin liitetyissä puhetavoissa. Virheettömyyttä käsityöilmaisussa korostavat opiskelijat eivät halunneet tietoisesti oman kädenjäljen näkyvän töissään vaan tavoittelivat teknisesti täydellistä tuotetta, kuten alla olevat esimerkit todentavat:

”Työjäljen siisteys on ollut aina minulle merkittävää, ja olen aina mieluummin purkanut isonkin työn kuin jättänyt siihen pari tekemääni virhettä. Muiden töissä hyväksyn kyllä pienet ”kauneusvirheet”, mutta omassa työskentelyssäni vastustan ajatusta, että ”käsityöstä täytyy näkyä se, että se on käsin tehty.” (12_2014)

”Minulle tavoitteena on enemmän ollut, että kädenjälki nimenomaan ei näy ja tuote on teknisesti virheetön.” (5_2017)

Virheettömän tekemisen puhutavan kaikuna aineistossa kuvastui täydellisyyden tavoittelun varjopuoli, jota kuvattiin taidottomuuden ja epäonnistumisen tunteina. Opiskelijoiden teksteissä virheille *”ei oltu armollisia”*, tekniikoita opeteltiin *”periksi antamatta”* ja tavoiteltiin *”siistiä”* työn jälkeä. Käsityön kollektiivista luonnetta havainnollistaa näkemys, jossa käsityö määrittyy taidon oppimisena, mikä johtaa aineiston tavoin, taitavuuden ja taidottomuuden tunteiden kanssa tasapainoiluun (Heikkinen, 2004, s. 79). Seuraavissa katkelmissa käsityöilmaisun virheettömän tekemisen puhetapa rakentuu itsekriittisen tarkastelun kautta, jossa tyytymättömyyden tunne kulkee ja välittyy käsityöprosessin eri vaiheissa ja ilmentää tekijän perfektionistista luonnetta:

Tunnen käsitöitä tehdessäni välillä tyytymättömyyttä tai tunnetta siitä, etten osaa tarpeeksi hyvin. Välillä tuntuu, että käsitöiden teknisyys ja loogisuus ovat itselleni liikaa, ja jos jokin tehdessä on mennyt pieleen, se näkyy välittömästi lopputuloksessa. (14_2014)

”Olen perfektionisti. Kun teen jotain, minun on vaikea olla työhöni tyytyväinen, koska odotusarvoni on niin korkealla. Tämä johtaa siihen, että pyrin ilmaisemaan monilla töillä omia taitojani, erinomaisuuttani ja virheettömyyttäni. Ja kas kummaa se kääntyy itseäni vastaan. Useimmista töistäni en pidä ollenkaan, monet olen heittänyt menemään tai antanut pois.” (10_2017)

Taitavuus ja ilmaisunvapaus muodostivat myös virheettömän tekemisen puhetapaa: virheiden välttämistä kuvattiin pitkäjänteisenä tekniikan harjoitteluna, työn purkamisen prosessina sekä virheet sallivan tekniikan valintana. Virheettömän tekemisen puhutavassa kuvattiin myös, että virheitä voi välttää itselleen ominaisen tekniikan valintana, mikä parhaimmillaan motivoi käsitöiden

tekemiseen. Katkelmat osoittavat, että opiskelijat liittävät käsityöilmaisuuksiin oikein ja väärin tekemisen sekä virheiden mahdollisuuden.

”Rakastuin heti konekirjonnan tuomaan vapauden tunteeseen ja siihen, että tekniikassa ei oikeastaan ole virheitä.” (1_2014)

”Ajatus siitä, ettei ole oikeaa tai väärää tapaa kirjoa, antaa paljon itsevarmuutta ja tahdonvoimaa kirjoittamiseen” (19_2014)

Virheettömyyteen ja itseilmaisuuksiin pyrittiin siis taitavan tekemisen kautta kärsivällisesti harjoitellen tai itselle ominaisia tekniikoita käyttäen. Motivaationa tekemiselle voidaan nähdä taitavan käsityötoiminnan itseisarvo, mikä lisää Kojonkoski-Rännälin (2014, s. 54–55) mukaan tekijän onnea ja tyytyväisyyttä. Opiskelijat kuvasivat taitavuuden saavuttamista pitkäjänteisyyden kautta, mikä mahdollistaa oikeaoppisen tekemisen. Taitavuus oli merkityksellisempää käsityöilmaisussa kuin tiedon ja ilmaisun soveltaminen, kuten seuraava katkelma kuvaa:

”Tapani on, että harjoittelen jotakin tiettyä asiaa niin kauan, että olen tyytyväinen ja vasta sitten annan sijaa kokeilevuudelle...” (11_2014)

Virheettömän tekemisen diskurssiin liittyy myös ne puhutavat, joissa opiskelijat kirjoittivat omasta keskeneräisyydestään osana käsityöilmaisua. Käsityö inhimillisenä tekemisenä heijastaa sen nykyistä kulttuurista merkitystä ilmaisukeinona, joka tuottaa tekijälleen mielihyvää ja merkityksellisyyttä – oli kädenjälki täydellistä tai ei (kts. Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 37–40). Täydellisyyden tavoittelun rinnalle muodostui siis joukko puhetapoja, jossa käsityöilmaisuuksiin liitettiin inhimillisyys keskeneräisenä ja epätäydellisenä tekijänä tai työn jälkeen. Epätäydellisyyttä ja sääntöjen rikkomista kuvattiin mahdollisuutena luoda jotain uutta, mitä ei syntyisi sääntöjä noudattamalla, kuten alla olevat katkelmat kuvaavat:

”Millintarkkaa suoraa jälkeä minulta on turha odottaa. Toisaalta käsityön jälki saa mielestäni näkyä työssä, kaiken ei tarvitse olla tehtaassa tehdyn näköistä.” (15_2014)

”Käyttämäni tekniikka voi olla mikä tahansa, tekniikan vaikeus ei estä minua käyttämästä sitä. Otan mielelläni haasteita, sillä pyrkimykseni ei ole täydellisyys.”
(19_2014)

Käsityöilmaisuuun liitetyt merkitykset, jotka rakensivat virheettömän tekemisen puhetapaa, korostivat käsityön ymmärtämistä taidokkaana tekemisenä sen sijasta, että käsityö olisi itseilmaisusta ammentavaa virheet sallivaa toimintaa. Puhetapa vahvisti käsityökulttuurissa vallitsevaa kollektiivista ymmärrystä käsityöstä taidokkaana toimintana (kts. Haveri, 2016; Heikkinen, 2004). Lisäksi virheettömän käsityön puhetavasta saattoi tulkita käsityöhön ja naiseuteen liitettyjä mielikuvia ja odotuksia, mitä itsekriittinen käsityön arvioiminen todentaa (Kokko, 2007; Kokko, 2009).

6.3 Kauneuden diskurssi

Kauneuden diskurssi rakentui puhetavoille, joissa estetiikka oli käytännöllisyyden ja tarpeen tavoin käsityötä määrittävä ja arvottaja tekijä (esim. Risatti, 2007). Vaikka esteettiseksi ymmärtäminen on subjektiivista (Eaton, 1994; Dewey, 2010), on se jotain mitä yleisesti käsityöilmaisuuun liitettynä merkityksenä tavoiteltiin. Käsityön kautta tekijä tavoittelee kokonaisvaltaista esteettistä kokemusta pelkän käyttötarpeen tyydyttämisen sijasta (esim. Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 73). Esteettiset lähtökohdat käsityölle voidaan myös ymmärtää taiteeksi määrittävinä tekijöinä, mutta se ei tullut ilmi aineistossa käsityöilmaisua rakentavassa kauneuden puhetavassa. Yleisesti opiskelijat eivät mieltäneet käsitöitään taiteeksi tai tarkoittaneet käsityöilmaisulla taiteellista ilmaisua.

”Omilla käsitöilläni tahdon ilmaista sitä, että käsitöissä aina enemmän ei ole enemmän vaan yksinkertaisuus on usein kaunista.” (5_2014)

Käsityön taiteeksi ymmärtämisen sijasta kauneuden puhetavassa korostui taidon merkitys. Opiskelijat yhdistivät taidokkuuden ja kauneuden toisiinsa: taitavasti tehty käsityö miellettiin kauniiksi. Käsityöprosessissa materialisoituvaa taitoa voidaankin pitää yhtenä tärkeimpänä käsityötä määrittävänä tekijänä (esim.

Kärnä-Behm, 2005, s. 31). Taidokkaan käsityön mieltäminen kauniiksi heijastui tekniikan harjoittelun, perfektionistin luonteen ja virheettömyyden tavoittelun kuvauksissa, joita tarkemmin avaa virheettömän tekemisen diskurssi.

Lisäksi kauneuden puhetapa rakentui työn laadun merkityksille. Virheetöntä ja huolellisesti toteutettua käsityötä kuvattiin kauniiksi. Ojala ym. (2018, s. 8) mukaan esteettistä tulosta arvioidaan alituisesti läpi käsityöprosessin, mikä viittaa, että laatua pidetään yhtenä käsityön esteettisenä ominaisuutena. Rönkkö (2011, s. 97) toteaaakin, että esteettisyys kuvaa käyttötarkoituksen ja moniaistisen kokonaisuuden rinnalla käsityön laatua. Seuraava katkelma kuvaa laatua esteettisyyden ilmentäjänä:

"Haluan, että kaikki valmistamani työt ovat kauniita, huolellisesti valmistettuja sekä esimerkiksi väriyhdistelmät esteettisiä. (13_2014)

Aineistossa kauneutta kuvattiin itseisarvona ja käsitöitä kokonaisvaltaisesti kuvaavana määritelmänä. Kauneuden puhetavassa kauneus ei välttämättä kertonut tai paljastanut mitään käsityön visuaalisista yksityiskohdista kuten muodosta, tekniikasta, materiaaleista tai väreistä. Käsityötä saatettiin kuvata vain "kauniiksi". Kauneuden puhetavassa kauneus rinnastettiin käsityön yhdeksi funktioksi tarpeellisuuden ja käytännöllisyyden tavoin, kuten alla oleva katkelma tiivistää:

"Jos käsityötuotteella ei ole mitään käyttöfunktioita, on sen oltava edes kaunis katsella." (16_2017)

Kauneuden puhetavassa vain "kauniiksi" kuvaillun käsityön rinnalle liitettiin lisäksi kauneutta määritteleviä tai avaavia sanoja. Tällöin kauneuden diskurssi rakentui puhetavoille, jotka kuvasivat käsityön tavoitteita, toteutusta sekä käsitöiden tekemisen ja "kauniiden asioiden" hyvinvointivaikutuksia. Laajempi estetiikan kuvaus tukee pragmatistisen estetiikan ymmärrystä estetiikasta subjektiivisena aisteihin perustuvana kokemuksena, jossa havaitsemisen tapa tuottaa esteettisen kokemuksen (Dewey, 2010, s. 30). Kauneutta kuvattiin kokonaisvaltaisena kokemuksena, joka vaikutti tekijään eheyttävästi sekä

prosessin aikana että tuotteen valmistuttua. Seuraavat katkelmat kuvaavat kokonaisvaltaisen esteettisen kokemuksen vaikutuksia:

”Mahdollisuus ilmaista itseään ja tehdä kauniita asioita käsillään on nostanut itsetuntoa sen osalta, että olen kykeneväinen luomaan jotakin.” (12_2017)

”En käytä valmiita ohjeita. Suunnittelun ja valmistuksen myötä pystyn konkretisoimaan oman esteettisen käsitykseni asioista. Työllä ilmaisen näkemystäni kauneudesta ja muokkaan ympäristöäni mieleiseksi.” (8_2014)

6.4 Ei-ilmaisun diskurssi

Käsityöilmaisun tarkastelun näkökulmasta aineistosta nousi esille hieman yllättävä ei-ilmaisun puhetapa. Käsityöopettajaopiskelijat toistuvasti kirjoittivat, etteivät koe käsitöitä ilmaisukeinona tai ilmaisuvälineenä. Ei-ilmaisun diskurssin sisältämät puhetavat käytännöllisyydestä, ilmaisevuudesta sekä käsityön ja taiteen välisyydestä korostivat aineistossa mielle yhtymiä, jotka paljastavat postmodernin ajan käsityöhön ja kulttuuriin liitettyjen merkitysten jännitteisyyden (Kärnä- Behm, 2005). Ei-ilmaisun puhetavoissa heijastui vastakkainasettelu: käsityön käytännöllisyyden koettiin poissulkevan sen ilmaisevuuden, kuten seuraavassa katkelmassa kuvataan:

”Projektia aloittaessani en ole kovinkaan paljon miettinyt asiaa käsityöilmaisun näkökulmasta. Useimmiten tekemiselle on ollut jokin tarve, joko lapsi on kasvanut ja tarvitsee uudet sukat tai lapaset tai sitten niitä on toivottu.” (9_2017)

Ei-ilmaisun puhetavassa tarve ja käytännöllisyys käsityön merkityksinä korostuivat, eikä niitä pidetty ilmaisullisina tekijöinä. Ilmaisullisuus liitettiin taiteen kontekstiin, ja jopa sanana ilmaisua kartettiin käsitöiden yhteydessä sen taiteelliseen prosessiin viittaavana mielikuvana. Käsitöihin liittyvissä puhetavoissa käsityötä arvotetaan usein taidon kautta, kun taas taiteessa taito ei ole taidetta määrittävä tekijä, vaan sitä pidetään ilmaisun tehokeinona ja lisäarvona katsojalle (Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 84). Haveri (2016, s. 22) kirjoittaa, että kulttuurin normit ja käsitykset ylläpitävät käsityksiämme ja tapojamme ilmaista luovuutta, kuten perinteisin kuvataiteellisin menetelmin, mikä

rajoittaa mielikuviamme tahtomattakin. Luovuutta tai ilmaisua kuvaavien puhetapojen sijasta käsityöhön liitetään käytännöllisyys ja kansanomaisuus (Haveri, 2016, s. 22). Näitä kulttuurisia käsityksiä tiivistää seuraava katkelma:

”Olen lähestynyt käsitöitä aina aika pitkälti tekniikan kautta, en niinkään ilmaisukeinona. Vasta aloitettuani käsityöopettajaopinnot aloin miettiä, kuinka voimakkaan rajan olen aina vetänyt käytännöllisten harrastekäsitöiden ja taidekäsityön välille.” (5_2017)

Käsityöilmaisuuun liittyvän käytännöllisyyden ja ilmaisevuuden asetelmaa avaa Kajaniemi (2015), joka pohtii tutkielmassaan vaatteen, muodin, taiteen, käsityön ja muotoilun välisiä eroja ja näitä kuvaavia käsitteitä. Hän toteaa törmänneensä käsitellessään vaatetta taideteoksena määrittelyihin, joissa funktionaalinen ominaisuus korostuu ja etäännyttää sen taiteen määritelmästä. Kajaniemi (2015, s. 87) toteaa osuvasti, että vaate taiteena esitettynä menettää funktionsa vaatteena, mikä nähdään myös edellytykseksi esittää vaate taiteena. Tyhjä vaate voi olla teoksisempi kuin puettu vaate. Kajaniemi (2015, s. 87) tuo kuitenkin esille, että tyhjän vaatteen taiteena tulkinta on silti ongelmasta, koska vaatteeseen liitetään vahvasti ihmisyyden ja puettavuuden mielikuvia.

Vaikka käsityöilmaisussa ei ole kyse taiteellisesta ilmaisusta, auttaa Kajaniemen (2015) esimerkki jäsentämään mielikuvia, joita käsitteet tai asiat ihmisissä herättävät, ja kuinka ne vaikuttavat puhetavoissa. Toisin sanoen Kajaniemen (2015, s. 87) johtopäätöksen mukaan käytännöllisyyden koettiin poissulkevan työn ilmaisevuutta, johon vaikuttaa ilmaisuun liitetyt mielikuvat. Tämä tukee ei-ilmaisun puhetapaa, jossa käsityöhön ja ilmaisuun liitetyt mielikuvat vaikuttavat niistä puhuttaessa tai kirjoitettaessa. Yleisesti ei-ilmaisun puhetapa viestitti, ettei käsityölle anneta tai siinä nähdä laajempaa ilmaisullista merkitystä osana kokonaisvaltaista käsityöprosessia.

”Itse olen ehkä hieman erikoinen käsityöntekijä, että en koe ilmaisevani, ainakaan vielä, mitään erityistä käsitöilläni. Suurin osa tekemistäni käsitöistä on tehty lahjaksi tai jonkun toisen pyynnöstä. Monesti katsonkin valmista tuotetta enkä näe siinä omaa kädenjälkeäni.” (17_2017)

Kuten yllä olevassa katkelmassa käsityöilmaisusta puhuttaessa opiskelijat kuvasivat oman kädenjäljen tunnistettavuutta yhtenä käsityöilmaisun piirteenä. Kouhian ja Laamasen (2014, s. 18) mukaan käsityössä oma käsiala kuvastaa materiaalin ja tekijän vuorovaikutussuhdetta, joka muodostuu näiden välille käsityöprosessin aikana. Ei-ilmaisun puhettavassa kädenjälkeä ei tunnistettu tai sitä pidetty merkityksellisenä käsityössä, jolloin tekijä koki, ettei ilmaise käsitöillään mitään. Toisin sanoen ei-ilmaisun puhettavassa tavoitteellinen käsitöiden kautta ilmaiseminen kiistettiin, mutta moni opiskelija kuitenkin totesi heti perään, että käsityöt *kertovat* tekijästä jotain. Tätä kuvaa seuraavat katkelmat:

”Pidän käsitöiden tekemistä enemmän mieluisana ajanvietteenä kuin itseilmaisun välineenä. Tekemäni työt kertovat kuitenkin paljon omasta tyylistäni ja itsestäni käsityön tekijänä.” (20_2014)

”Käsitöitä tehdessäni en erityisesti mieltä, mitä tahdon tällä nyt ilmaista, mutta varmasti tulen automaattisesti ilmaisemaan niillä jotakin, esimerkiksi minulle tärkeitä arvoja.” (17_2014)

Ristiriitainen käsityöilmaisuun liitetty puhe voi johtua myös käsitteen epäselvästä ymmärtämisestä tai käsityön käsitteiden monitulkintaisuudesta. Ei-ilmaisun puhettavassa käsityöilmaisu miellettiin aktiivisena ja tietoisena käsitöiden kautta ilmaisemisena, jota ei tunnistettu omassa toiminnassaan. Tällöin opiskelija kuvasi, ettei koe ilmaisevansa käsitöillään mitään. Käsityöt ilmaisevat materiaalisia merkityksiä tekijästä riippumatta. Materiaalisuudella tarkoitetaan ihmisen ja objektin käsityöprosessissa muodostuvaa suhdetta, jossa kiteytyy tekijän immateriaaliset ominaisuudet (Kouhia & Laamanen, 2014, s. 12–13). Immateriaalisten merkitysten välittyminen käsitöissä on siis usein tiedostamatonta.

Materiaaleilla on merkittävä vaikutus myös käsityöhön liitettyjen mielikuvien syntyyn ja se kuvastui ei-ilmaisun puhettavassa. Materiaalit heijastavat sosiokulttuurista aikaamme ja merkitykset perustuvat subjektiivisiin kokemuksiin ja muistoihin (Karana, 2010). Ei-ilmaisun puhetapa kuvasti subjektiivisia kokemuksia, jotka kuitenkin voidaan nähdä myös kulttuurisina piirteinä: itseään

vähättelevä ja aliarvioiva puheen tapa ilmentää suomalaista käsityökulttuuria ja sen ylläpitämiä hyveitä (kts. Kokko, 2007; Kokko, 2009). Itsekriittinen ja ilmaisua vähättelevä puhetapa vahvisti lisäksi Kokon (2009, s. 730–731) huomioita sukupuolijakoon perustuvan käsityöopetuksen ja tyttöryhmissä vallitsevan taidokkuutta ja erinomaisuutta ihailevan ilmapiirin vaikutuksista. Seuraava katkelma kuvaa käsityöilmaisua vähättelevää puhetapaa:

Tuotteissa ei ollut taustalla yleensä mitään kummempaa, ja ne ovat ilmaisseet korkeintaan millaiset asiat ovat mielestäni visuaalisesti miellyttäviä. Monesti ei ehkä sitäkään, jos tuotteesta ei ole tullut mielikuvaani vastaava. (5_2017)

Ei-ilmaisun puhetapa käsityöilmaisua rakentavissa diskursseissa tiivistää osaltaan käsitteen ymmärtämiseen liittyvää epäselvyyttä. Toisaalta vallitseva puhetapa avaa ilmaisuun liittyviä miellelyhtymiä taiteellisesta ilmaisusta ja käsityön käytännöllisyydestä sekä näiden toisiaan poissulkevasta asettelusta. Kuten aineistosta muodostuneissa muissakin diskursseissa, ei-ilmaisun puhetapa rakentui aineistossa taitoa määrittävän käsityön näkökulmasta. Taito ja taidokkuus saneli käsitöissä teknisen merkitysten arvon, mikä jätti ilmaisun merkityksen varjoonsa.

7 Pohdinta

Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, joihin tekemäni valinnat tutkimuksen varrella ovat vaikuttaneet. Lopuksi kokoan tutkimustulokset ja pohdin niiden laajempaa merkitystä sekä ehdotan jatkotutkimuksen aiheita.

7.1 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu

Olen pyrkinyt tutkimuksen kauttaaltaan tekemään lukijalle näkyväksi, miten tutkimus on rakentunut ja mitä tutkimuksen avulla olen pyrkinyt tuomaan näkyväksi. Vastatakseni tieteen etiikan peruskysymykseen siitä, mitä on hyvän tutkimus, olen pyrkinyt muotoilemaan tutkimusraportin ja tulokset mahdollisimman johdonmukaiseen ja lukijalle ymmärrettävään muotoon (Haaparanta & Niiniluoto, 1986; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109–110). Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 110) mukaan johdonmukaisuus tulee ilmi muun muassa tutkijan valinnoissa ja tavoissa käyttää lähteitä. Hyvän tutkimuksen kriteerinä pidetään myös eettistä kestävyyttä, jolla Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 110) tarkoittavat tutkimuksen luotettavuutta ja laatua. Näitä tutkimuksen eettisiä näkökulmia tarkastelen seuraavaksi.

Tutkimuksen tarkoituksena oli avata käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisusta kirjoitettuja kirjoitelmia diskurssianalyttisesti. Analyysimenetelmänä diskurssitutkimus paneutuu ihmisen kulttuuriseen olemiseen sosiaalisessa todellisuudessa (Habermas, 1984). Diskurssit eli vakiintuneet ilmaisut ja puhettavat rakentavat todellisuutta ja se, mitä sanoja tai ilmaisuja käytämme, vaikuttaa tekstin luomaan todellisuuteen (Phillips & Hardy, 2002, s. 5–6). Tutkimuksessa jäsensin kirjoitelmista käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä ja vakiintuneita ilmaisuja, jotka rakensivat aineistossa käsityön ilmaisun diskursseja.

Tutkimuskysymykset raamittivat tutkimustavoitteen toteutusta. Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi merkityksiin ja kysyi, millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat liittävät käsityöilmaisuuksiin kuvatessaan omaa

käsityöilmaisuaan. Tuloksissa avaan aineistossa käsityöilmaisuuun liitetyjä merkityksiä, joita tarkennan suorilla aineiston katkelmilla. Toisen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli ohjata diskurssien muodostamiseen ja kysyi, millaisia diskursseja aineistosta rakentuu. Diskursseiksi muodostui kestävän käsityön diskurssi, virheettömän tekemisen diskurssi, kauneuden diskurssi ja ei-ilmaisun diskurssi.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa huomio keskittyy tutkijan ja aineiston tuottajan diskursiiviseen todellisuuteen ja resursseihin – miten tieto muodostuu. Tutkijan jäsenystä ja tulkintaa tulkitsevassa diskurssianalyysissä johdattaa vuorovaikutus aineiston ja tutkijan välillä (Jokinen ym., 2016, s. 340). Kuten johdannossa kuvasin, mielenkiintonani oli tarkastella, miten vallitsevat miellelyhtymät heijastuvat käsityöilmaisusta kirjoitettaessa, minkä valossa vuorovaikutus syntyi aineiston välille. Tulkinnalla on oleellinen rooli diskurssianalyysissä ja laadulliselle tutkimukselle ominaiseen tapaan tutkimuksen tarkoituksena ei ollut muodostaa yhtä oikeaa ratkaisua (Jokinen ym., 2016, s. 231). Tutkijan resurssit tulkita ja jäsentää aineistoa vaikuttavat analyysin ja tutkimuksen tulosten muotoon (Bauman ym., 1996, s. 296). Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 81) tiivistävät, ettei aineistolähtöisessä tutkimuksessa ole objektiivisia havaintoja, vaan tutkijan asettamat käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmä vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen.

Toisin sanoen tutkimusta tuottaessa tutkija rakentaa valinnoillaan ja vaikuttaa näkemyksellään tutkimuksen kulun suuntaan. Tutkijan vaikutus laadulliseen tutkimukseen on siis ilmeinen. Oleellista onkin avata analyysiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten tutkijan ennakkokäsityksiä ilmiöstä ja säilyttää näiden tietoisuus analyysin aikana (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 81). Analyysiin vaikuttavia tekijöitä jäsensin tarkastelemalla omaa positiotani tutkimuksessa sekä pyrin tuomaan selkeästi esille ymmärryksen tutkimuksessa oleellisista käsitteistä. Tutkijana oma taustani aineiston tuottaneiden verrokkina, käsityöopettajaopiskelijana vaikuttaa analyysin kiinnekohtiin, minkä lisäksi sukupuoleni ja persoonani vääjäämättä heijastuu tulkinnassa ja sen sanallisessa jäsentämisessä. Huomionarvoista on myös tiedostaa, miten omat lähtökohtani

käsityöntekijänä voivat vaikuttaa tapaani havainnoida ja tulkita aineistoa (kts. Rönkkö, 2011).

Jäin pohtimaan käsityön sukupuolittuneisuutta aiheena, joka välittyi niin teoreettisessa viitekehyksessä kuin aineistossa, vaikka käsitelin aineistoa anonyymisti. En korostanut sukupuolittuneisuutta tutkimuksen viitekehyksessä (kuva 1), mutta näin jälkikäteen sen olisi voinut sanallistaa tarkemmin viitekehyksessä yksilön ja yhteisön tai perinteiden rinnalla. Teoria toi esille käsityön perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS, 2016) tavoitteet sukupuolineutraalista käsityöstä. Aineiston tuottajat ovat kuitenkin kasvaneet aikana, jolloin käsityön opetus peruskoulussa oli vielä hyvin sukupuolittunutta (kts. Kokko, 2007; Kokko, 2009). Kokonaisuudessa se, miten aineistossa käsityöilmaisusta kirjoitettiin, kertoi myös käsityön sukupuolittuneisuuden perinteestä. Aineistossa sukupuolta ei kuitenkaan kielellisesti tuotu esiin, jotta se olisi noussut vallitsevaksi diskurssiksi käsityöilmaisusta puhuttaessa.

Tutkijan valintoja diskurssianalyysiin kohdistuvan tekstin osista jäsensin luvussa 4.4 *Analyysin kulku*, jossa avaamaan aineiston analyysin vaiheita ja valintoja sen varrella – miten jäsensin sisällönanalyysin avulla kirjoitelmia ja miten diskurssit tunnistin. Diskurssien tunnistamisessa tehdyt valinnat perustuivat aineistossa löytyneiden ilmaisujen ja sanojen toistuvuuteen. Koin tarpeelliseksi jäsentää käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä merkityskokonaisuuksiin, jotka valikoituivat tämän tutkimuksen käsityöilmaisuuksien käsitteen jäsenyyksen mukaan.

Luvussa 4.3 *Käsityöopettajaopiskelijoiden kirjoitelmat aineistona* avasin aineiston luonnetta ja käsityöopettajaopiskelijoiden diskursiivista todellisuutta. Aineistoon vaikuttaa osaltaan kirjoitelman tehtävänanto Opintojen suunnittelu-kurssilla ja koulutusohjelman opetussuunnitelma. Huomion arvoista on, että aineiston tuottaneet opiskelijat edustavat puoliammattilaisia käsityöläisiä, jotka ovat opintojensa parissa joutuneet pohtimaan omaa suhdettaan käsityöhön ja käsityöilmaisuuksiin. On kuitenkin yksilöllistä, millaiset resurssit ihmisellä on tuottaa kirjallista aineistoa omien ajatustensa pohjalta. Tutkiessani käsityöilmaisuuksiin liitettyjä merkityksiä käsityöopettajaopiskelijoiden teksteissä, rajasin samalla valtavan osan muita käsityötä tekeviä ja käsityöilmaisua merkityksellistäviä

ihmisiä pois. Tästä syystä olikin perusteltua painottaa jo tutkimuksen otsikossa, että analyysi kohdistuu käsityöopettajaopiskelijoiden tuottamaan aineistoon.

Aineiston tuottajan resurssit tulivat ilmi käsityöilmaisun käsitteen ymmärtämisessä. Käsityöilmaisua ei määritelty tai käsitteen ymmärrystä jäsennetty yhdessäkään aineiston kirjoitelmassa. Näin ollen en tutkijana tiedä tarkalleen, mitä kukin opiskelija käsityöilmaisulla sananmukaisesti tarkoitti.

Käsityöilmaisuus käsitteen moninaiset ymmärrystavat heijastuivat aineistossa sekä kapeakatseisena että laajana ymmärryksenä käsityöilmaisusta. Muita käsitteitä, joiden ymmärrys vaihteli opiskelijoiden kirjoitelmissa, oli kestävyiden käsitteet, kuten kestävä kehitys ja kestävä käsityö. Väänänen (2020, s. 76) toteaaakin, että kestävä käsityön käsitteen ymmärryksen tasot vaihtelevat: käsitöihin sitoutuneilla opiskelijoilla oli kestävästä käsityöstä kokonaisvaltaisempi mielikuva kuin sitä tuotteen tai käytännön näkökulmasta lähestyvillä. Suhtautuminen käsitöihin vaikutti myös siihen, millaisia merkityksiä käsityöopettajaopiskelijat käsityöilmaisuun liittivät, ja miten aineiston pohjalta käsityöilmaisun diskurssit rakentuivat.

Aineiston valinta oli kuitenkin tarkoituksenmukainen, sillä tulevana käsityöopettajina aineiston tuottajat vaikuttavat laajemmassa kontekstissa käsityökulttuurin muotoutumiseen (kts. Pöllänen & Kröger, 2005, s. 94). Diskursiivinen analyysimenetelmä avaa tulevaisuuden näkymiä siitä, millaisia merkityksiä käsityöilmaisuun liitetään käsityöopettajien kontekstissa. Puhetavat, jotka rakensivat aineistossa käsityöilmaisun diskursseja kuvaavat käsityökulttuuria ja aikansa ilmiöitä. Kestävä käsityön diskurssi, virheettömän tekemisen diskurssi, kauneuden diskurssi ja ei-ilmaisun diskurssi jäsentävät käsityöilmaisua kulttuurisena jatkumona sekä aikansa tuotteena. Tutkimukseni kautta tulen osallistuneeksi käsityökulttuuria ja käsityöilmaisua jäsentävän diskursiivisen todellisuuden tuottamiseen.

7.2 Tutkijan johtopäätökset

Käsityö inhimillisenä toimintana peilaa käsityön tekijän ja vallitsevan kulttuurin arvoja ja ajankuvaa. Tutkimuksessa ymmärsin käsityöilmaisun laajana tietoa, taitoa ja arvoja peilaavana prosessina, johon tekijän kulttuurinen tausta ja perinteet vaikuttavat. Käsityöilmaisua tarkastellessa huomioni kiinnittyi sekä käsityön tekijän työlle antamiin merkityksiin että käsityössä osaltaan tiedostamatta heijastuviin ilmaisuun vaikuttaviin tekijöihin.

Tutkimuksen tarkoituksena oli avata käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuun liittämiä merkityksiä. Analyysin perusteella käsityöilmaisussa taidon merkitys ilmensi laaja-alaisia elämäntaitoja yksittäisten käsityötekniisten taitojen ja itsensä kehittämisen rinnalla. Käsityö heijasti sekä tekijän pitkäjänteisyyttä että kärsimättömyyttä tai tyytymättömyyttä itseensä. Taito tehdä käsitöitä mahdollisti opiskelijoille oman persoonallisen ilmaisemisen ja tunnistettavan kädenjäljen syntymisen. Osa opiskelijoista kuitenkin tavoitteli tietoisesti persoonatonta lopputulosta, ja yhdistivät tunnistettavan kädenjäljen virheet sallivaan ilmaisuun. Täydellisyyden tavoittelu ja malttamattomuus käsitöiden tekemisessä näyttäytyivät aineistossa keskenään ristiriitaisena: usea opiskelija kuvasi tekemisen motivaationa käsityön ripeää valmistumista, vaikka samalla he tavoittelivat täydellisyyttä, joka osaltaan vaatii pitkäjänteistä tekemistä, aikaa ja keskittymistä.

Opiskelijat kuvasivat käsitöitä sekä oppimiskohteeksi että oppimisvälineiksi. Käsityöt ilmaisivat oppimista ylisukupolvisena naiselta toiselle periytyvänä tietona, mutta myös yksittäisen tekniikan tai tiedon oppimisen välineenä. Suvussa kulkeneita käsityöperinteitä haluttiin ylläpitää ja perinteet toimivat opiskelijoille myös inspiraationlähteinä käsitöiden suunnittelussa. Opiskelijat kuvasivat käsityöprosessin opetettavan itselleen niin keskeneräisyyden sietokykyä kuin tuotteen elinkaaren vaiheita. Tämä tukee käsitöiden luonnetta kulttuurisena ja monitieteisenä ilmiönä, joka syventää ja tuottaa tietoa niin tekijästä itsestään kuin elämän monimuotoisuudesta (Veeber ym., 2015, s. 24–25) Aineisto osoittaa, että käsityö oppimisen kohteena ja välineenä ilmaisi käsityöopettajaopiskelijoille

muistojen ja perinteiden ylläpitämistä sekä materiaalisen tietoisuuden vahvistumista.

Käsityö arvovälitteisenä tekemisenä ilmaisi esteettisiä mieltymyksiä ja kestävän käsityön arvoja. Opiskelijat kuvasivat käsitöitä elämäntapana, materiaalisina kokemuksina ja hyvinvointia tuottavana tekijänä. He liittivät käsityöilmaisuunsa kestäviä ja ekologisia merkityksiä, joita kuvattiin materiaalivalintojen, tuotteiden huolellisen valmistamisen ja laadun tavoittelun kautta (esim. Ihatsu, 2004; Väänänen, 2020). Käsityön tekemisessä kauneus ei ollut vain käsityön ulkoinen ominaisuus; esteettisyyttä tavoiteltiin moniaistisena kokemuksena (kts. Dewey, 2010; Kojonkoski-Rännäli, 2014, s. 73). Ympäröivän maailman esteettisenä kokeminen vaikutti opiskelijoiden käsityöilmaisuun, missä heijastui niin vuodenajat kuin arjen ilmiöt. Esteettisyyden lähtökohtana korostui kuitenkin usein käsityön käytännöllisyys ja tarpeellisuus, minkä lisäksi laadukkuutta pidettiin yhtenä tärkeänä kauneutta ilmentävänä tekijänä (kts. Rönkkö, 2011, s. 96–97).

Käsityö materiaalisena kokemuksena ja inhimillisenä asenteena osoitti käsitöiden ilmaisevan kokonaisvaltaista humaania olemassaoloa ja kokemusta maailmasta, jossa käsin tekeminen edistää elämän laatua ja vahvistaa tunne-elämää (esim. Anttila, 1993; Karppinen, 2005). Käsitöiden materiaalisuus oli opiskelijoille tapa palautua fyysiseen todellisuuteen sekä löytää yhteys itseensä ja toisiin ihmisiin (kts. Ojala, 2018; Ihatsu, 2004; Ihatsu, 2005; Anttila, 1993). Immateriaalisten merkitysten lisäksi materiaaleja kuvattiin konkreettisena käsityöilmaisuun vaikuttavana tekijänä, jotka ohjaavat suunnittelua, sen esteettisiä ja teknisiä valintoja.

Käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuun vaikutti aineiston perusteella huomattavasti aika ja paikka; opiskelijat kokivat, ettei arjen pyöryksessä riittänyt tarpeeksi aikaa käsityön suunnittelulle, joten he kuvasivat suosivansa helposti toteutettavia ja teknisesti yksinkertaisia töitä. Itselle ominaisten käsitöiden tekemistä vahvisti myös opiskelijoiden ristiriitaiset kuvaukset malttamattomuudesta ja täydellisyyden tavoittelusta. Käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuun liittämät merkitykset heijastivat, että käsityöt ilmaisivat enemmän tarvetta rentoutua ja pysähtyä hektisen arjen

keskellä kuin ylittää itsensä teknisesti taidokkaana käsityötekijänä. Opiskelijoiden kuvaama käsitöiden kautta saavutettava virtaava mielentila tai sanattoman käsityötaidon kehittyminen ilmensi materian ja tekijän välistä vuorovaikutussuhdetta (kts. Kouhia & Laamanen, 2014; Mikkonen, 2004).

Kestävän käsityön puhetapa kulki läpi aineiston ja käsityöilmaisusta kirjoitettiin korostuneesti kestävän kehityksen ja kierrätysmateriaalien käytön näkökulmasta. Käsityöilmaisua rakentavat puhetavat teksteissä pohjautuivat pääsääntöisesti käytännöllisten tuotteiden ja taitoa ilmaisevien käsitöiden merkityksille. Kestävää käsityötä kuvattiin laadun, ajattomuuden ja käytännöllisyyden tekijöinä, jota tuki työhön ladatun tunnesiteen tuottaman merkitykset. Sen sijaan käsityöprosessin ideointia ja suunnittelua kuvattiin aikaa vieväksi. Puhetapaa rakensi käsitöiden tuottaminen käytännöntarpeeseen, mikä vahvistaa käsityön tuotelähtöistä ymmärtämistä (vrt. Anttila, 1993). Opiskelijat kuvasivat lisäksi suhtautumistaan kriittisesti massakulutusta kohtaan, mihin aineiston perusteella vaikutti käsitöiden kautta muodostunut ymmärrys ympäristön kantokyvystä.

Virheettömän tekemisen diskurssissa käsityöilmaisun puhetapaa rakensi erinomaisuuden ja taidokkuuden tavoittelu, jossa virheettömyys oli ilmaisullinen tavoite. Virheiden välttelyä kuvattiin pitkäjänteisenä tekniikan harjoitteluna, työn purkamisen prosessina ja virheet sallivan tekniikan valintana. Puhetavassa heijastui mielenkiintoisesti käsityön sosiokulttuurinen tila, joka peilaa käsityön sukupuolittuneisuutta ja naiseuden ihanteita (kts. Kokko, 2009, s. 731). Puhetapaa hallitsi itsekriittinen tai itseään vähättelevä sävy, mikä voi osakseen olla seurausta käsityön opetuksen tyttövaltaisissa ryhmissä vallinneesta vertailun kulttuurista (kts. Kokko, 2009, s. 731). Lisäksi puhetapa vahvisti käsityön kollektiivista ymmärrystä käsityöstä taidokkaana toimintana (Haveri, 2019; Heikkinen, 2004).

Kauneuden diskurssissa puhetavat tukivat myös käsityön ilmaisevan käytännöllisyyttä ja tarpeellisuutta. Esteettisyyttä kuvaavissa puhetavoissa taiteellisen ilmaisun sijasta korostui taidokkuuden merkitys, mikä osoittaa taidon olevan tärkeä käsityötä määrittävä tekijä (kts. Kärnä-Behm, 2005, s. 31). Virheetön ja huolellisesti toteutettu käsityö miellettiin aineiston perusteella

kauniiksi. Kauneutta kuvattiin käsityön itseisarvona, eikä sitä, mikä käsityöstä tekee kauniin, välttämättä täsmennetty asiayhteydessään. Kauneuden puhetapaa rakensi kuitenkin myös kokonaisvaltaisempi esteettisen kokemuksen kuvaus, jonka vaikutukset eheyttivät käsityöprosessin aikana ja tuotteen valmistuttua.

Ei-ilmaisun diskurssi kiteytti käsityöilmaisuuun liitetyt mielikuvat taiteellisesta ilmaisusta, käsitteen eri ymmärrystavat sekä yksinkertaisesti ajatuksen siitä, ettei tekijä miellä ilmaisevansa mitään käsitöillään. Puhetavassa muodostui osaksi myös vastakkainasettelu, jossa käytännöllisyyden nähtiin poissulkevan käsityön ilmaisevuuden. Toisin sanoen käytännöllisyyttä tai tarpeellisuutta ei pidetty käsityön ilmaisullisena tekijänä. Käsityön funktiolähtöiset ja materiaaliset miellelyhtymät sekä ilmaisuun liitetyt taiteelliset mielikuvat rajoittavat mielikuvia käsityön ilmaisullisuudesta, minkä osoitti myös aineistossa rakentuva ei-ilmaisun puhetapa (kts. Karana, 2010; Haveri, 2016, s. 22; Kajaniemi, 2015).

Vaikka aineistosta rakentuneet diskurssit tukivat taitoa korostavaa tuotelähtöistä käsityön ymmärtämistä, saattoi rivien välistä tulkita myös syvällisempiä immateriaalisia merkityksiä, joita käsityöt ilmaisevat. Käsitöiden merkitystä naiselta toiselle periytyvänä taitona kuvattiin tekijänä, joka vaikutti omaan käsityöläisyyteen ja identiteetin muotoutumiseen myöhemmässä elämässä. Aineistosta heijastui opiskelijoiden erilaiset suhtautumiset käsitöihin ja siten myös käsityöilmaisuuun. Osa opiskelijoista kuvasi käsityöprosessin perustuvan muistoihin, tunneilmaisuuun tai vaikuttavan minäkuvan syvenemiseen. Tämä osoittaa, että käsityö on merkittävä luovan ilmaisun kanava ja itseilmaisun tarpeen välittäjä (Rönkkö, 2011, s. 91.)

Ainestoa analysoidessa oleellista oli tarkastella kirjoittajan käyttämiä sekä käyttämättä jättämiä ilmaisuja, jotka vaikuttivat tekstistä rakentuvaan todellisuuteen (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 71). Mitä sitten jäi sanomatta? Luvussa 6 *Käsityöilmaisu diskursseina* käsityöilmaisu rakentui niin sanottujen pehmeiden käsitöiden varaan. Aineistossa korostui perinteiset tekniikat kuten neulonta ja ompelu käsityöilmaisua konkretisoivina tekniikoina. Kovat materiaalit tai teknologia osana käsityöilmaisua eivät näyttäneet aineistossa lainkaan.

Toki tulee ottaa huomioon aineiston tuottamisen vuodet 2014 ja 2017, jolloin teknologiakasvatuksen rooli käsityöopettajakoulutuksessa ei ollut vielä niin merkittävä kuin nykyisin. Lisäksi peruskoulun opetussuunnitelman perusteet (POPS, 2016) oli rantautunut kouluihin vasta vuotta aiemmin.

Jäin kuitenkin pohtimaan, miksi aineistossa käsityö näyttäytyi tavallaan niin yksipuolisesti. Viittaako tämä yhä käsityössä vaikuttavaan sukupuolittuneisuuteen, joka heijastuu käsityöopettajaopiskelijoissa (kts. Kokko, 2007; Kokko, 2009)? Onko se ilmiselvää, että naiset ilmaisevat käsitöillään pehmeitä arvoja? Vai olemmeko yhä tilanteessa, jossa teknologian tai monimateriaalisuuden ei edes ajatella kuuluvan osaksi käsityöilmaisua? Vaikka käsittelin aineistoa anonyyminä, rohkenen olettaa, että suurin osa kirjoittajista oli oletettuja naissukupuolisia, ja täten aineiston käsityöilmaisua ilmentävät merkitykset ja puhettavat ovat sukupuolittuneesti edustettuina eivätkä kaikkiin käsityöopettajaopiskelijoihin yleistettävissä.

Vain harvassa kirjoitelmassa kuvattiin suoraan käsityöilmaisun immateriaalisia merkityksiä, jossa tekijä pitää merkityksellisenä omaelämälähtöisyyttä tai prosessissa toteutuvaa itseilmaisua. Rönkön (2011, s. 102) mukaan aineeton merkityksellisyys käsityöilmaisussa vaatii iän myötä kypsyyttä rohkeutta ja varmuutta ilmaista ja käsitellä itselle merkityksellisiä aiheita. Tuote- ja taitolähtöistä käsityöilmaisun kerrontaa voi tämän perusteella selittää osaltaan aineiston tuottaneiden opiskelijoiden oletettu nuorehko ikähaarukka.

Sanottujen ilmaisujen perusteella käsityöilmaisun puhetapa viestii, ettei omaa käsityötekemistä ja sen merkityksiä ajatella paljoakaan. Aineistosta nousi esille, ettei kovin moni ole pohtinut omaa käsityöilmaisuaan käsitöitä tehdessään. Tätä huomiota voi toki vahvistaa käsityöilmaisun käsitteen moninainen ja laaja-alainen ymmärtäminen ja sen miellelyhtymät taiteelliseen ilmaisuun. Aineistosta kuitenkin löytyi ilmaisullisia elementtejä, joita kirjoittajat eivät olleet ajatelleet käsityöilmaisullisiksi tekijöiksi. Tulokset jättivät pohtimaan, onko käsityöilmaisua terminä vain jäänyt tuntemattomaksi, ja tulisiko sitä käsitellä tai tarkastella laaja-alaisemmin käsityöopettajaopinnoissa. Lisäisikö tämä käsityön ilmaisullisuuden

ymmärtämistä laajempänä kulttuurisena ilmentymänä ja johtaisiko se erilaisten käsitöiden pariin tai lopputuloksiin?

Aineistoon syventyessäni ja tutkiessani käsityöilmaisua, huomasin tutkivani ihmisyyttä. Käsityö on kokemuksia ja aistimuksia, jotka ovat sekä subjektiivisia että kollektiivisia. Käsityön aistimukset ovat sensomotorinen kokonaisuus, jossa tekijän ja käsityön materiaaliset ja immateriaaliset ominaisuudet kietoutuvat yhteen. Tutkimuksessa käsityöilmaisun tarkastelu avasi merkityksiä, jotka kiinnittyivät käsityön kokemuksiin ja aistimuksiin. Lisäksi tutkimus vahvisti, kuinka vahvasti käsityö on inhimillistä tekemistä käsityöilmaisun tuodessa esille käsityön ihmisyyden. Tutkimus osoitti ainakin itselleni, että käsityöilmaisuun liitettyjen merkitysten pohtiminen ja analysointi avaa käsityön kulttuurisuuden vaikutuksia sekä auttaa ymmärtämään käsityön merkitystä osana elämän monimuotoisuutta.

7.3 Tulevaisuudessa

Tutkimuksessa tarkastelin ihmisyyden pientä osaa rajatussa kontekstissa; mitä tekijä ilmaisee itsestään käsityön tekemisen kautta. Tutkimuksen teon myötä heräsi ajatuksia jatkotutkimuksen aiheista, jotka liittyvät eri ikäisten ihmisten käsityöilmasuun liittämiin merkityksiin ja niiden eroihin sekä käsityön oppiaineen murroksen vaikutuksiin käsityöilmaisun ymmärtämisestä.

Jatkotutkimuksen kannalta voisi olla mielenkiintoista tarkastella käsityöilmaisun merkitystä peruskoulukontekstissa ja käsityön oppiaineen asemaa opetettavana aineena. Pöllänen (2011) on tutkinut tapoja, joilla opettajat voivat vahvistaa taiteen merkitystä käsityön koulutuksessa ja samalla vahvistaa käsityön koulutuksen merkityksellisyyttä kontekstualisoimalla oppimista. Pöllänen (2011, s. 121) johtopäätös oli, että käsityö itseilmaisun muotona voi tarjota yhden ratkaisun tulevaisuuden haasteisiin käsityökoulutuksessa. Tämän tutkimuksen näkökulmasta onkin mielenkiintoista seurata, miten peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (POPS, 2016) linjaus monimateriaalisesta ja sukupuolineutraalista käsityöstä ja sen vaikutuksista heijastuvat tulevaisuudessa käsityöhön ja käsityöilmaisuun liitettyissä merkityksissä. Onko

monimateriaalisuudella kymmenen vuoden päästä näkyvämpi asema käsityöilmaisuuun liitettyjen merkitysten joukossa?

Käsityöilmaisun merkityksiin vaikuttavat käsityöopettajat (mm. Pöllänen & Kröger, 2005). Käsitöiden tekemisen lähtökohtia ja ilmaisullisia merkityksiä käsityöopettajakoulutuksessa tulisi korostaa lisää. Kestävän kehityksen ja oman toiminnan kriittinen tarkastelu käsityön kontekstissa on konkreettinen tapa ymmärtää kestävän kehityksen ilmiöitä (kts. Väänänen ym., 2018). Aineistossa käsityöopettajaopiskelijoiden käsityöilmaisuuun liitettyt merkitykset kestävästä käsityöstä liittyivät eri osa-alueisiin käsitöissä. Tietoisuutta kestävyden kokonaisvaltaisesta ilmenemisestä käsitöissä tulisi kuitenkin lisätä opettajakoulutuksessa kriittistä ajattelukykyä vahvistamalla. Tältä pohjalta kiinnostaisikin tutkia, miten käsityöläinen uutta tuottavana perustelee tekemistään kestäväen kehityksen näkökulmasta.

Lähteet

- Anttila, P. (1983). *Prosessi vai produkti? : tutkimus käsityön asenteista ja arvopäämääristä*. Kouluhallitus.
- Anttila, P. (1993). *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. WSOY.
- Arendt, H. (2002). *Vita activa : ihmisenä olemisen ehdot* (suom. E. Virtanen). Vastapaino.
- Atkinson, P. (2006). Do It Yourself: Democracy and Design. *Journal of Design History*, 19(1), 1–10. <https://doi.org/10.1093/jdh/epk001>
- Bauman, Z., Ahponen, P., Cantell, T., & Vainonen, J. (1996). *Postmodernin lumo*. Vastapaino.
- Dewey, J. (2010) *Taide kokemuksena* (suom. A. Immonen & J. Tuusvuori). Tampere: Niin & näin.
- Eaton, M. (1994). *Estetiikan ydinkysymyksiä*. Helsingin yliopisto.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Gadamer, H. (1965). *Wahrheit und Methode : Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik* (2. Aufl.). Mohr.
- Gauntlett, D. (2011). *Making is connecting : the social meaning of creativity, from DIY and knitting to Youtube and Web 2.0*. Cambridge: Polity.
- Ge, X., Ifenthaler, D., & Spector, J. M. (2015). Moving Forward with STEAM Education Research. Teoksessa *Emerging technologies for STEAM education* (s. 383-395). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02573-5_20
- Greer, B. (2011). Craftivist History. Teoksessa M. Buszek (toim.), *Extra/ordinary : craft and contemporary art* (s. 175–183). Durham: Duke University Press.
- Greer, B. (2008). *Knitting for good : a guide to creating personal, social, and political change, stitch by stitch*. Boston: Trumpeter.
- Greer, B. (2007). Craftivism. Teoksessa G. Anderson & K. Herr (toim.), *Encyclopedia of Activism and Social Justice* (s. 401). SAGE Publications.
- Groth, C., Mäkelä, M., Seitamaa-Hakkarainen, P. (2013). Making sense. What can we learn from experts of tactile knowledge? *Formakademisk*, 6(2), 1-12. <https://doi.org/10.7577/formakademisk.656>
- Haaparanta, L., & Niiniluoto, I. (1986). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsingin yliopisto.
- Habermas, J. (1984). Wahrheitsteorien. Teoksessa J. Habermas: *Vorstudien und Ergänzungen zur Theori des kommunikativen Handelns* (s. 127–184). Suhrkamp.
- Halverson, E., Kafai, Y., & Peppler, K. (2016). *Makeology. Volume 1, Makerspaces as learning environments*. Routledge.

- Haug, A. (2018). Acquiring materials knowledge in design education. *International Journal of Technology and Design Education*, 29(2), 405–420. <https://doi.org/10.1007/s10798-018-9445-4>
- Haveri, M. (2016). *Pehmeä taide : lankatekniikat kuvataideilmaisussa*. Helsinki: Maahenki Oy.
- Heidegger, M. (1995). *Taideteoksen alkuperä (suom. H. Sivenius)*. Helsinki: Taide.
- Heikkinen, K. (2005). Onko käsityöllä sukupuolta? Teoksessa M. Collanus & L. Kaukinen (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia : puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta* (s.31–39). Hamina: Akatiimi.
- Heikkinen, K. (2004). Käsillä tekemisen merkitykset. Teoksessa T. Kupiainen (toim.), *Käsillä tehty* (s. 73–81). Helsinki: Edita.
- Heinänen, S. (2006). *Käsityö - taide – teollisuus : näkemyksiä käsityöstä taideteollisuuteen 1900-luvun alun ammatti- ja aikakauslehdissä*. Jyväskylän yliopisto.
- Helsingin yliopisto (31.9.2020). Opintosuunnat. Haettu osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/opiskelijaksi/koulutusohjelmat/kasvatustieteiden-kandiohjelma/opiskelu/opintosuunnat#section-85653>
- Hirsjärvi, S. (1983). *Kasvatustieteen käsitteistö*. Otava.
- Hokkanen, S. & Suhonen, K. (2018). *Oppilaiden kokemuksia itseilmaisusta koulukäsitöissä*. (pro gradu -tutkielma, University of Eastern Finland). Haettu osoitteesta <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/19209>
- Ihatsu, A-M. (2005). Käsityö suomalaisessa kulttuurissa. Teoksessa M. Collanus & L. Kaukinen (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia : puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta* (s.19–30). Hamina: Akatiimi.
- Ihatsu, A-M. (2004). Käsityön monet ulottuvuudet. Teoksessa T. Kupiainen (toim.), *Käsillä tehty* (s. 41–53). Helsinki: Edita.
- Ihatsu, A-M. (1998). *Craft, art-craft or craft-design? : in pursuit of the British equivalent for the Finnish concept "käsityö"*. Joensuun yliopisto.
- James, W. (1913). *Pragmatismi : uusi nimitys erälle vanhoille ajattelutavoille*. Otava.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi : teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kajaniemi, A. (2015). *Vaate taiteena* (pro gradu -tutkielma, Aalto-yliopisto). Haettu osoitteesta <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/19034>
- Karana, E. (2010). How do Materials Obtain Their Meanings? *Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(2), 271–285. <https://doi.org/10.4305/METU.JFA.2010.2.15>
- Karppinen, S. (2018). The Crafts in Interdisciplinary Curriculum in School. Teoksessa E. Garber, L. Hochtritt, & M. Sharma (toim.), *Makers, crafters, educators : working for cultural change* (s. 119–122). Routledge.
- Karppinen, S. (2005). "Mitä taide tekee käsityöstä?": käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi. Helsingin yliopisto.

- Kokko, S. (2009). *Learning practices of femininity through gendered craft education in Finland*. *Gender and Education*, 21(6), 721–734. <https://doi.org/10.1080/09540250903117090>
- Kokko, S. (2007). *Käsityöt tyttöjen kasvatuksessa naisiksi* (väitöskirja, Joensuun yliopisto).
- Kokko, S., & Räisänen, R. (2019). Craft education in sustaining and developing craft traditions : Reflections from Finnish craft teacher education. *Techné Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 26(1), 27–43. <http://hdl.handle.net/10138/304217>
- Kokko, S., Kouhia, A., & Kangas, K. (2020). Finnish craft education in turbulence : Conflicting debates on the current National Core Curriculum. *Techné Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 27(1), 1-19. <http://hdl.handle.net/10138/313499>
- Kokko, S., Viilo, M., Matinlauri, M. & Tokola, A. (2014). Kokonainen käsityö ja suunnittelun ohjaaminen peruskoulussa : käsityön opettajaopiskelijoiden kokemuksia. Teoksessa A. Nuutinen., P. Fernström, S. Kokko & H. Lahti (toim.), *Suunnittelusta käsin : Käsityön tutkimuksen ja opetuksen vuoropuhelua* (s. 81–98). Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/230137>
- Kojonkoski-Rännäli, S. (2014). *Käsin tekemisen filosofiaa*. Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö.
- Kojonkoski-Rännäli, S. (1995). *Ajatus käsissämme : käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi*. Turun yliopisto.
- Kouhia, A. (2016). *Unraveling the meanings of textile hobby crafts*. Helsingin yliopisto.
- Kouhia, A. & Laamanen, T-K. (2014). Mitä muuta kuin materiaa?: käsityön materiaalisuudesta ja immateriaalisuudesta. Teoksessa S. Karppinen, A. Kouhia & E. Syrjäläinen (toim.), *Kättä pidempää : Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s. 11–23). Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/43167>
- Kupiainen, J. (2004). Käsityötaito tietoyhteiskunnassa. Teoksessa T. Kupiainen (toim.) *Käsillä tehty*, (s. 29–39). Helsinki: Edita.
- Kälviäinen, M. (1996). *Esteettisiä käyttötuotteita ja henkisiä materiaaliteoksia : hyvän tuotteen ammatillinen määrittely taidekäsityössä 1980-luvun Suomessa*. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia.
- Kärnä, J. (1997). *Vision voima: Taideteos oppilaan käsityöilmaisun lähtökohtana* (pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto).
- Kärnä-Behm, J. (2005). *Käsityö kulttuurisena kategoriana : käsityön ja käsityöläisyyden representaatio suomalaisissa päivälehdissä* (väitöskirja, Helsingin yliopisto).
- Launonen, L. (2004). Erilaisten arvojen maailma. Teoksessa M. Loukola (toim.), *Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa* (s. 12–27). Jyväskylä: Gummerus.

- Leudar, I. & Antaki, C. (1996). *Discourse Participation, Reported Speech and Research Practices in Social Psychology*. *Theory & Psychology* 6(1), 5–29.
- Malinen, S. (2015). *Käsityön uusi opetussuunnitelma koulutusyhteisön ja opettajan kompetenssin haastajana* (pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto). Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/157452>
- Metcalf, B. (1997). Craft and art, culture and biology. Teoksessa P. Dormer (toim.), *The culture of craft: Status and future* (s. 67-82). Manchester: Manchester University Press.
- Metsämuuronen, J. (2011). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (E-kirjan 1. painos.). Helsinki: International Methelp.
- Mikkonen, R. (2004). Sanaton käsityötaito ja käsityökerronta. Teoksessa T. Kupiainen (toim.), *Käsillä tehty*, (s. 143–158). Helsinki: Edita.
- Miller, D. (2005). *Materiality*. Duke University Press.
- Nuyen, A.T. (1996). *Postmodern education as sublimation*. *Educational Theory* 46(1), 93–103.
- Ojala, M., Karppinen, S., & Syrjäläinen, E. (2018). Toward making sense of self through emotional experiences in craft-art. *Craft Research*, 9 (2), 201-227. https://doi.org/10.1386/crre.9.2.201_1
- Opetussuunnitelma (20.10.2020). Helsingin työväenopisto. Haettu osoitteesta https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/tyovaenopisto/2020_OPS_tyovaenopisto.pdf
- Pedgley, O., Rognoli, V. & Karana, E. (2016). Materials experience as a foundation for materials and design education. *International Journal of Technology and Design Education*, 26(4), 613–630. <https://doi.org/10.1007/s10798-015-9327-y>
- Periäinen, T. (1981). Näissä puitteissa toimimme. Teoksessa K. Paatero ja T. Puisto (toim.), *Esineitä ympärillämme = The things around us* (s. 19–31). Otava.
- Phillips, N. & Hardy, C. (2002). *Discourse analysis : investigating Processes of Social Construction*. SAGE.
- Piesanen, A. (2010). *Käsityö ja aktivismi: Käsityö kansalaisaktiivisuuden toimintamuotona 1800- ja 1900-lukujen vaihteen Suomessa* (pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto).
- Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- POPS (2004). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004*. Helsinki: Opetushallitus.
- POPS (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2005). Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmatmaailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa L.

- Kaukinen ja M. Collanus (toim.), *Tekstejä ja kangastuksia : puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta* (s. 86–95). Hamina: Akatiimi.
- Pöllänen, S. (2019). Perspectives on Multi-Material Craft in Basic Education. *The International Journal of Art & Design Education*, 39(1), 255–270. <https://doi.org/10.1111/jade.12263>
- Pöllänen, S. (2011). Beyond craft and art: A pedagogical model for craft as self-expression. *International Journal of Education through Art*, 7(2), 111–125. https://doi.org/10.1386/eta.7.2.111_1
- Pöllänen, S. (2009). Contextualising Craft: Pedagogical Models for Craft Education. *The International Journal of Art & Design Education*, 28(3), 249–260. <https://doi.org/10.1111/j.1476-8070.2009.01619.x>
- Raatikainen, P. (2004). *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Risatti, H. (2007). *A theory of craft : function and aesthetic expression*. University of North Carolina Press.
- Rönkkö, M. (2011). *Käsityön monet merkitykset : opettajankoulutuksen opiskelijoiden käsityölle antamat merkitykset ja niiden huomioon ottaminen käsityön opetuksessa* (väitöskirja, Turun yliopisto).
- Savolainen, J. & Airaksinen T. (1992). Keinotekoisien taito. Teoksessa T. Airaksinen, I. Halonen & I. Niiniluoto (toim.), *Taito : Suomen filosofisen yhdistyksen Helsingissä 11.-12.1.1990 järjestämän kollokvion esitelmät* (s. 203–218). Helsinki: Suomen filosofinen yhdistys.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. (2000). *The weaving-design process as a dual-space search*. Helsingin yliopisto.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. (1997). *Composition and construction in experts' and novices' weaving design*. Vaasa: NordFo.
- Shusterman, R. (2016). The Aesthetic. *Theory, Culture & Society*, 23(2-3), 237–243. <https://doi.org/10.1177/0263276406062680>
- Shusterman, R. (2012). *Thinking through the body : essays in somaesthetics*. Cambridge University Press.
- Stevens, D. (2011). Validity is in the eye of the beholder: Mapping craft communities of practice. Teoksessa M. E. Buszek (toim), *Extra/Ordinary : craft and contemporary art* (s. 43–58). Durham: Duke University Press.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Oxford: Blackwell.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turun yliopisto (31.9.2020). Käsityön aineenopettajan tutkinto-ohjelma. Haettu osoitteesta <https://www.utu.fi/fi/opiskelijaksi/kasityon-aineenopettajan-tutkinto-ohjelma-rauma-kasvatustieteen-kandidaatti-ja>

- Työväenopiston opetuksen ainealojen opetussuunnitelmat (20.10.2020). Helsingin työväenopisto. Haettu osoitteesta https://www.hel.fi/static/public/hela/Suomenkielisen_tyovaenopiston_jk/Suomi/Paatos/2017/Sto_2017-05-16_Stojk_6_Pk/7EA5C5C8-8C33-CB91-B6ED-5BF65C600000/Liite.pdf
- University of Eastern Finland (31.9.2020). Käsityönopettaja. Haettu osoitteesta <https://www.uef.fi/fi/koulutus/kasityonopettaja>
- Veeber, E., Syrjäläinen, E., & Lind, E. (2015). A discussion of the necessity of craft education in the 21st century. *Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 22(1), 15–29. <http://hdl.handle.net/10138/163069>
- Vertanen, V. (2019). *Monimateriaalinen käsityö – mitä se on ja motivoiko se? : Opetussuunnitelmauudistus opettajien ja oppilaiden silmin* (pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto). Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201906142957>
- Vuolas, L. (2017). “Mitä mä alan oikeesti syksyllä tekemään?": *Käsityönopettajat uuden opetussuunnitelman kynnyksellä* (pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto). Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201710045498>
- Väänänen, N. (2020). *Sustainable craft : dismantled and reassembled* (väitöskirja, University of Eastern Finland). Haettu osoitteesta <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/22540?locale-attribute=fi>
- Väänänen, N., Vartiainen, L., Kaipainen, M., Pitkäniemi, H., Pöllänen, S. (2018). Understanding Finnish student craft teachers' conceptions of sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(5), 963–986. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-11-2017-0200>
- Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa : diskurssianalyttinen tutkimus*. Jyväskylän yliopisto.
- Weber, R. (1990). *Basic content analysis*. London: SAGE.
- Woodward, I. (2007). *Understanding material culture*. London: SAGE Publications.